

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

รูปแบบการจัดการนันทนาการตามอัตลักษณ์ภาคใต้
เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในป่าชายเลน

Model of recreation based management of identity
in the south to enhance tourism in mangrove forest

คณะนักวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร
ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ประจำปีงบประมาณ 2558 รหัสโครงการ ENV580506A-0

ชุดโครงการ

“การศึกษาอัตลักษณ์ การท่องเที่ยวภาคใต้มุ่งสู่การแข่งขันในประชาคม
อาเซียน”

รหัสโครงการ ENV580506M

โครงการย่อย

“รูปแบบการจัดการนันทนาการตามอัตลักษณ์ภาคใต้ เพื่อเพิ่มศักยภาพการ
ท่องเที่ยวในป่าชายเลน”

รหัสโครงการ ENV580506A-0

คณะนักวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร
ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล

หน่วยงานต้นสังกัด

คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ตู้ ปณ. 50 คอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เครือข่ายและตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลน ทั้ง 6 จังหวัด ได้แก่ ระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต ตรัง และสตูล ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชายเลน การท่องเที่ยวในป่าชายเลนและมีส่วนร่วมในการค้นหารูปแบบของกิจกรรมนันทนาการที่มีความเป็นอัตลักษณ์ภาคใต้ รวมถึงการร่วมวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมายและแนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนจากพื้นที่อันดามันสู่อาเซียน และขอขอบคุณทางสถานวิจัยสารสนเทศศาสตร์ภูมิศาสตร์ฯ ที่ได้จัดทำภาพแผนที่ป่าชายเลนในพื้นที่ทั้ง 6 จังหวัด

ขอขอบคุณคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมและมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่เอื้อเวลาในการทำวิจัย ทีมงานวิจัยจากสถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสมาชิกในครอบครัวที่คอยเป็นกำลังใจและสนับสนุนด้วยดีเสมอมา

รศ. ดร. ปารีชาติ วิสุทธิสมาจาร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดนันทนาการท่องเที่ยวในป่าชายเลนที่เป็นอัตลักษณ์ของภาคใต้ ในพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ ระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต ตรัง และสตูล และแนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนจากอันดามันสู่อาเซียน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจ การสัมภาษณ์ และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อร่วมระดมความคิดเห็นจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน สถานประกอบการท่องเที่ยวและเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลนของทั้ง 6 จังหวัด และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการศึกษา พบว่า ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงและเกษตรกรรมเป็นหลัก นับถือศาสนาอิสลาม สำหรับการจัดกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ป่าชายเลนของทั้ง 6 จังหวัด มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ประกอบไปด้วยกิจกรรมการศึกษาวิถีชีวิตเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ กิจกรรมการศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลน กิจกรรมการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลน กิจกรรมการหาสัตว์น้ำและทำอาหาร/ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สำหรับข้อเสนอแนะจากงานวิจัย สรุปได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะระดับชุมชน คือ 1) การส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวป่าชายเลนโดยจัดทำโปรแกรม ที่มีอัตลักษณ์ของป่าชายเลนของแต่ละจังหวัดในอันดามัน โดยจัดให้มีกิจกรรมนันทนาการในป่าชายเลนที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั่วไปที่มีอยู่ 2) กระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวและกิจกรรมนันทนาการในป่าชายเลนที่มีอัตลักษณ์แต่ละพื้นที่ ได้แก่ จังหวัดพังงา ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวประมง โดยเฉพาะการเลี้ยงหอย และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยเฉพาะการทำสปาโคลนร้อน จังหวัดกระบี่ ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรมนันทนาการที่เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น และการร่วมอนุรักษ์พันธุ์พืชหายากในพื้นที่ ได้แก่ กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่ จังหวัดระนอง ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงมาก และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น เช่น การเย็บจากการปักเปลือกเม็ดยะมวงหิมพานต์ และกิจกรรมทำผ้าบาติก จังหวัดภูเก็ต ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงจากพื้นที่ป่าชายเลนไปยังภูเขาและทะเล เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ การชมและชิมผลไม้ในสวนและการชมฟาร์มแพะ ที่นักท่องเที่ยวสามารถร่วมชิมผลไม้และการรีดนมแพะ จังหวัดสตูล ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และการเชื่อมโยงสู่ประเทศมาเลเซีย ที่มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างไทยและมาเลเซีย และจังหวัดตรัง ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมทัศนียภาพที่สวยงาม เช่น บ่อน้ำพุร้อนในป่าชายเลน และการชมพระอาทิตย์ตกดินที่มีความสวยงามในบริเวณหาดเก็บตะวันและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายไป ได้แก่ การแสดงลิเกป่า

ข้อเสนอแนะระดับท้องถิ่น คือ 1) หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ต้องส่งเสริมการท่องเที่ยวในป่าชายเลนโดยชุมชนร่วมกับภาครัฐในพื้นที่ เช่น สถานีพัฒนาป่าชายเลน ฯลฯ โดยมีเป้าหมายคือการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนโดยใช้ท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและรักษาป่าชายเลนในพื้นที่ และ 2) จัดตั้งเครือข่ายท่องเที่ยวป่าชายเลนโดยชุมชนใน

แต่ละจังหวัดและประสานความร่วมมือระหว่าง 6 จังหวัดอันดามันเป็นเครือข่ายท่องเที่ยวปาชายเลนอันดามันที่มีโปรแกรมนำเที่ยวปาชายเลนชุดเดียวกัน และขายภายใต้ brand เดียวกันในอนาคต

ข้อเสนอแนะระดับประเทศ คือ ผลักดันวาระ ปาชายเลน ให้เป็นวาระแห่งชาติเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรปาชายเลนที่เสื่อมโทรมในพื้นที่คลัสเตอร์ท่องเที่ยวอันดามันโดยใช้รูปแบบการท่องเที่ยวปาชายเลนตามศักยภาพในพื้นที่โดยชุมชน เพื่อให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมและมุ่งสู่การแข่งขันในประชาคมอาเซียนต่อไป

คำสำคัญ : ปาชายเลน การจัดการนันทนาการ อัตลักษณ์ภาคใต้ ศักยภาพ ท่องเที่ยวในปาชายเลน

ABSTRACT

The action research was aimed to study the model of recreation based management of southern identity in mangrove forest areas along 6 Andaman provinces (Ranong, Phang Nga, Krabi, Phuket, Trang and Satun) and to identify the guideline for the linkage of mangrove tourism between Andaman and Asian. The data were collected by means of a survey, interview and brainstorming workshop of the involved parties. The research samples were based on the representatives of the government agencies, private organizations, tourism businesses and Mangrove Community Based Tourism Networks from 6 Andaman provinces. The qualitative data analysis was also determined. Results of the study revealed that fishing and farming were the main sources of income for local people living in mangrove forest areas and most of them were Muslim. The recreational activities in mangrove forest areas of all 6 research provinces were similarly including of the study of local occupational lifestyle, the study of mangrove ecosystem, the rehabilitation of mangrove ecosystem, fishing and cooking, and local product marking.

The findings of this study opened up the community, local and national recommendations. The promotion of the identity mangrove tourism in Andaman provinces were suggested in the community recommendations. Moreover, the identity promotion of tourism and recreational activities for each province were also recommended. The study of the fisherman lifestyles; especially the shellfish culture, health tourism and mud spa; were suggested to be promoted in Phang Nga Province. The traditional, cultural and local wisdom recreational activities as well as the plant genetic conservation were suggested for the study of multicultural lifestyles in Krabi Province. The ecosystem tourism and the creative tourism (nipa palm crafting, cashew nut peeling and Batik painting) were advised for Ranong Province. The conservative tourism and agro tourism in Mangrove Forest area along with Mountain and Sea tourism sites were recommended for Phuket Province. The recommendation of Sufficiency Economy Tourism and the historical linkage to Malaysia were provided for Satun Province. For Trang Province, the scenery tourism sites, e.g. mangrove hot spring and sunset beach viewpoint, along with the being lost art and culture should be conserved.

The research results also guided to the local recommendation. The cooperation between local government organizations and local communities should be supported by Local Administrative Organization to complement of conservation and rehabilitation of mangrove forest. Moreover, the Andaman mangrove tourism

networking and the coordination between 6 Andaman provinces should be raised for the same tourism route set under the single brand.

Ultimately, the mangrove agenda for the rehabilitation of degraded mangrove resources in Andaman tourism cluster was identified to carry forward to the national agenda. The model of mangrove tourism based on community potential should be the guideline to the modern environmental friendly and ASEAN competitive tourism model.

Keywords : Mangrove Forest, Recreation, Southern Identity, Potential, Mangrove Tourism

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	1
บทคัดย่อ.....	2
ABSTRACT.....	4
สารบัญตาราง.....	9
สารบัญแผนที่.....	10
สารบัญรูป.....	11
บทที่ 1 บทนำ.....	12
1.1 ความสำคัญและที่มา.....	12
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	13
1.3 เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของแผนงานวิจัย.....	13
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	13
1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	14
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ.....	14
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
2.1 แนวคิดและทฤษฎีของการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	16
2.2 แนวคิดและทฤษฎีของนันทนาการ.....	21
2.3 ป่าชายเลน (Mangrove Forest).....	22
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	27
1. พื้นที่ในการวิจัย.....	27
2. ผู้ให้ข้อมูล.....	27
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	28
4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	28
5. การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล.....	29
บทที่ 4 ผลของการศึกษา.....	30
1. สภาพทางกายภาพโดยรวม.....	30
2. สภาพพื้นที่แยกตามจังหวัด.....	33
2.1 จังหวัดระนอง.....	33
2.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	33
2.1.2 สภาพทั่วไป.....	33
2.1.3 สถานภาพป่าชายเลน.....	34
2.1.4 พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลน.....	34
2.1.5 ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดระนอง.....	35

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.1.6 ผลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น.....	36
2.2 จังหวัดพังงา.....	38
2.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	38
2.2.2 สภาพทั่วไป.....	38
2.2.3 สถานภาพป่าชายเลน.....	39
2.2.4 พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลน.....	39
2.2.5 ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดพังงา.....	40
2.2.6 ผลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น.....	44
2.3 จังหวัดภูเก็ต.....	46
2.3.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	46
2.3.2 สภาพทั่วไป.....	47
2.3.3 สถานภาพป่าชายเลน.....	47
2.3.4 พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลน.....	47
2.3.5 ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต.....	48
2.3.6 ผลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น.....	50
2.4 จังหวัดกระบี่.....	52
2.4.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	52
2.4.2 สภาพทั่วไป.....	52
2.4.3 สถานภาพป่าชายเลน.....	52
2.4.4 พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลน.....	52
2.4.5 ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่.....	54
2.4.6 ผลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น.....	55
2.5 จังหวัดตรัง.....	58
2.5.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	58
2.5.2 สภาพทั่วไป.....	58
2.5.3 สถานภาพป่าชายเลน.....	58
2.5.4 พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลน.....	59
2.5.5 ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดตรัง.....	60
2.5.6 ผลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น.....	60
2.6 จังหวัดสตูล.....	62
2.6.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	62
2.6.2 สภาพทั่วไป.....	62
2.6.3 สถานภาพป่าชายเลน.....	62

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.6.4 พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลน.....	62
2.6.5 ผลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น.....	64
3. ศักยภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลน.....	67
4. ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ.....	74
4.1 การนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้น.....	74
4.2 การนำเสนอกรณีศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดสตูล.....	75
4.3 ผลการแบ่งกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็น.....	76
4.3.1 รูปแบบการจัดกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ป่าชายเลนที่มี ความเป็นอัตลักษณ์.....	76
4.3.2 การวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมายและปัญหาการดำเนินงาน	78
4.3.3 แนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนจากอันดามัน สู่อาเซียน.....	81
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล.....	83
สรุปผล.....	83
1. ผลสรุปจากการสำรวจเบื้องต้น.....	83
2. ผลสรุปจากการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น.....	85
3. อัตลักษณ์ของพื้นที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในป่าชายเลน.....	86
4. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย.....	89
บรรณานุกรม.....	91
ภาคผนวก.....	93
ประมวลภาพกิจกรรมการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลน.....	94
ประมวลภาพกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ.....	97
แบบสัมภาษณ์.....	98
รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ.....	99
บทความวิจัย.....	101

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 พื้นที่ป่าชายเลนในเขตจังหวัดภาคใต้ชายฝั่งทะเลอันดามัน.....	12
ตารางที่ 2 แสดงมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	18
ตารางที่ 3 แสดงการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต ตรัง และสตูล	67
ตารางที่ 4 แสดงกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ป่าชายเลน.....	77
ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมาย.....	78
ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมาย.....	79

สารบัญแผนที่

	หน้า
แผนที่ 1 แสดงลักษณะภูมิประเทศของ 6 จังหวัดฝั่งอันดามัน	32
แผนที่ 2 แผนที่แสดงพื้นที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลน จังหวัดระนอง	34
แผนที่ 3 แผนที่แสดงพื้นที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลน จังหวัดพังงา	39
แผนที่ 4 แผนที่แสดงพื้นที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลน จังหวัดภูเก็ต	48
แผนที่ 5 แผนที่แสดงพื้นที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลน จังหวัดกระบี่	53
แผนที่ 6 แผนที่แสดงพื้นที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลน จังหวัดตรัง	59
แผนที่ 7 แผนที่แสดงพื้นที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลน จังหวัดสตูล	63

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	14
รูปที่ 2 การลงสำรวจพื้นที่ ชีวมณฑลระนอง ต.หวาง อ.เมืองระนอง จ.ระนอง	37
รูปที่ 3 การลงสำรวจพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวป่าชายเลนเมืองพังงา ต.ท้ายช้าง อ.เมือง จ.พังงา	46
รูปที่ 4 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านบางโรง ต.ป่าคลอก อ.ถลาง จ.ภูเก็ต	51
รูปที่ 5 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านทุ่งหยีเพ็ง ต.ศาลาด่าน อ.เกาะลันตา จ.กระบี่	57
รูปที่ 6 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านบ่อหิน ต.บ่อหิน อ.สิเกา จ.ตรัง	61
รูปที่ 7 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านหัวทาง ต.พิมาน อ.เมืองสตูล จ.สตูล	66
รูปที่ 8 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดฝั่งอันดามัน ปี 2556	68
รูปที่ 9 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดพังงา ปี 2556	69
รูปที่ 10 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดภูเก็ต ปี 2556	70
รูปที่ 11 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดระนอง ปี 2556	71
รูปที่ 12 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดกระบี่ ปี 2556	72
รูปที่ 13 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดตรัง ปี 2556	73
รูปที่ 14 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดสตูล ปี 2556	74
รูปที่ 15 กล่าวเปิดโครงการโดย นายประยูร รัตนเสนีย์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา	75
รูปที่ 16 การนำเสนอกรณีศึกษาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนป่าชายเลน จังหวัดสตูล	76
รูปที่ 17 การแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นการจัดทำแผนปฏิบัติการ หัวข้อ “แนวทางการ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวป่าชายเลนอันดามันสู่อาเซียน”	82
รูปที่ 18 การลงสำรวจพื้นที่ ชีวมณฑลระนอง ต.หวาง อ.เมืองระนอง จ.ระนอง	94
รูปที่ 19 การลงสำรวจพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวป่าชายเลนเมืองพังงา ต.ท้ายช้าง อ.เมือง จ.พังงา	94
รูปที่ 20 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านบางโรง ต.ป่าคลอก อ.ถลาง จ.ภูเก็ต	95
รูปที่ 21 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านทุ่งหยีเพ็ง ต.ศาลาด่าน อ.เกาะลันตา จ.กระบี่	95
รูปที่ 22 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านบ่อหิน ต.บ่อหิน อ.สิเกา จ.ตรัง	96
รูปที่ 23 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านหัวทาง ต.พิมาน อ.เมืองสตูล จ.สตูล	96
รูปที่ 24 กรอบแนวคิดในการวิจัย	105

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มา

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุม พัฒนาและจัดการโดยชุมชน และกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community based tourism) โดยเป็นวิธีการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพที่มุ่งเน้นให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยยึดเอาความต้องการที่แท้จริงของชุมชนเป็นตัวตั้ง และดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่ชุมชนต้องการ ซึ่งจะนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจกันในชุมชนที่จะอนุรักษ์คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีอันดีงาม และภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น (สถาบันวิจัยสังคม,2549) จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2553 ของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่ามีชุมชนกว่า 150 แห่งทั่วประเทศที่มีการดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2556)

จังหวัดที่ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลอันดามันของภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดระนอง ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง และสตูล มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอันดามัน ตั้งแต่จังหวัดระนอง จนถึงจังหวัดสตูล และชายแดนประเทศมาเลเซีย ความยาว 1,014 กิโลเมตร มีทรัพยากรป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายของระบบนิเวศสูง จากการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลนในเขตจังหวัดภาคใต้ชายฝั่งทะเลอันดามัน ของสำนักงานอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ระหว่างปี พ.ศ. 2539 - พ.ศ. 2556 มีดังนี้

ตารางที่ 1 พื้นที่ป่าชายเลนในเขตจังหวัดภาคใต้ชายฝั่งทะเลอันดามัน

จังหวัด	พื้นที่ป่าชายเลน(ไร่)				
	พ.ศ.2539	พ.ศ.2543	พ.ศ.2547	พ.ศ.2552	พ.ศ. 2556
ระนอง	120,229.00	170,335.00	158,343.00	305,743.77	175,233.88
พังงา	190,265.25	262,738.00	271,628.00	331,242.51	306,112.96
ภูเก็ต	9,448.00	11,725.00	10,593.00	24,835.65	18,646.21
ตรัง	150,596.75	223,677.00	204,642.00	294,481.61	240,646.05
กระบี่	176,596.75	219,338.00	224,217.00	305,743.77	253,376.19
สตูล	183,402.00	245,822.00	215,803.00	322,705.76	239,368.31

ที่มา : การจำแนกการใช้ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน ปี พ.ศ. 2539 – 2552

สำนักงานอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

จากตารางที่ 1 พบว่าปริมาณพื้นที่ป่าชายเลนในแต่ละจังหวัดใกล้เคียงกัน ยกเว้นจังหวัดภูเก็ตที่มีพื้นที่ป่าชายเลนน้อยที่สุด ซึ่งมีชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนหลายแห่งมีความเหมาะสมที่จะ

ส่งเสริมให้ชุมชนจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว โดยการนำอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของท้องถิ่นมาเป็นจุดขาย จัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลน ซึ่งเน้นในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญและความหลากหลายของระบบนิเวศ การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาควบคู่กับการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยจัดรูปแบบกิจกรรมนันทนาการการท่องเที่ยวที่ลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก เพื่อเป็นการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่ารูปแบบการจัดการนันทนาการท่องเที่ยวในป่าชายเลนที่มีอัตลักษณ์ของภาคใต้ในพื้นที่ 6 จังหวัด คือ ระนอง พังงา ภูเก็ต สตูล และตรัง ควรเป็นอย่างไร ศึกษาว่าแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลนโดยชุมชนควรเป็นอย่างไร พร้อมทั้งศึกษาว่าการเชื่อมโยงแนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสุมาตราควรเป็นอย่างไร เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวป่าชายเลนที่มีความเป็นอัตลักษณ์ รวมถึงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลนและมีความยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการนันทนาการตามอัตลักษณ์ภาคใต้ เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในป่าชายเลน ได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1.2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการนันทนาการท่องเที่ยวในป่าชายเลนที่เป็นอัตลักษณ์ของภาคใต้
- 1.2.2 เพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวให้กับชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน
- 1.2.3 เพื่อนำรูปแบบการจัดการนันทนาการท่องเที่ยวในป่าชายเลนถ่ายทอดสู่องค์กรภายนอก

1.3 เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของแผนงานวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการนันทนาการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนที่เป็นอัตลักษณ์ของภาคใต้ เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมและแรงจูงใจให้แก่ประชาชนในชุมชนที่อยู่ในป่าชายเลนให้ตระหนักถึงความสำคัญ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้ระบบนิเวศป่าชายเลนที่สมบูรณ์เป็นจุดขายและจัดกิจกรรมนันทนาการการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลน

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1. พื้นที่ศึกษา

การศึกษานี้มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวในป่าชายเลนของพื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง และจังหวัดสตูล

2. ขอบเขตด้านข้อมูล

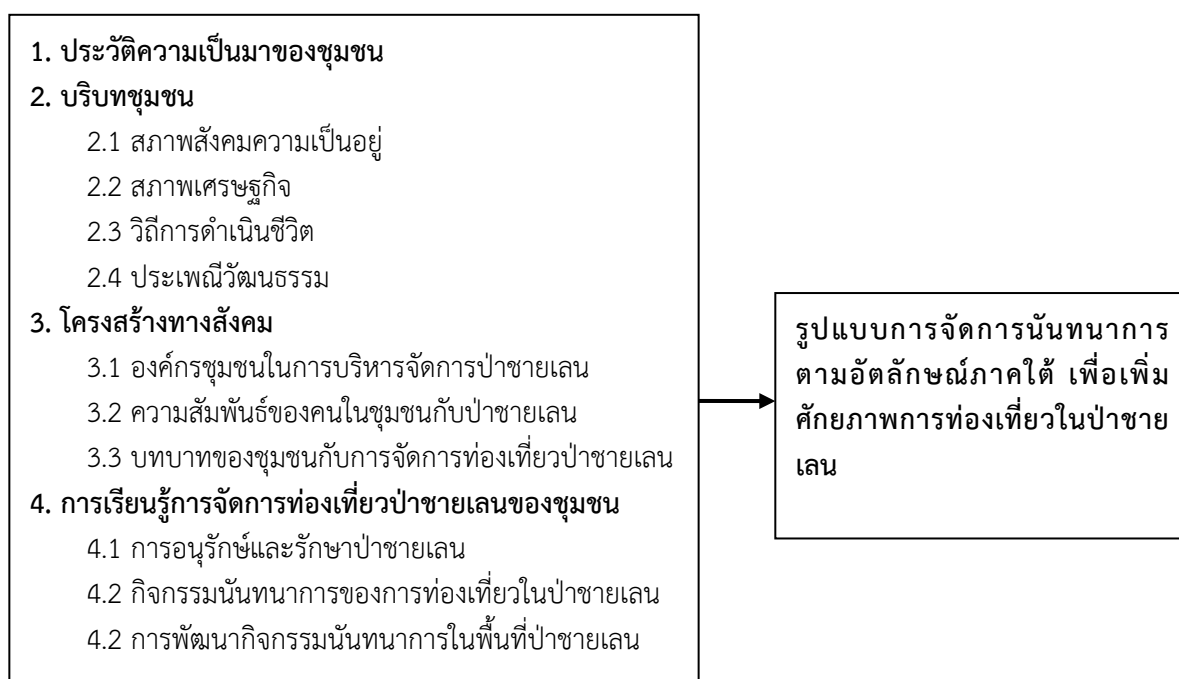
ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลส่วนแรกจะใช้ข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นเอกสารและการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น (Survey) ข้อมูลส่วนที่สองจะได้รับการสังเกตการณ์ (Observation) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept Interviewing) โดยผู้วิจัยลงไปสังเกตการณ์การปฏิบัติกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน และข้อมูลส่วนที่สามจะเป็นข้อมูลที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group)

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาแบ่งออกเป็น เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและข้อมูลทั่วไปของชุมชน เนื้อหาเกี่ยวกับทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมและเนื้อหาเกี่ยวกับโครงสร้างของกระบวนการจัดการทรัพยากรของชุมชน

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษา ทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาคั้งได้ดังนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.6.1 ได้รูปแบบการจัดการนันทนาการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนที่เป็นอัตลักษณ์ของภาคใต้ เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมและแรงจูงใจให้แก่ประชาชนในชุมชนที่อยู่ในป่าชายเลนให้ตระหนักถึงความสำคัญ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

1.6.2 ได้พื้นที่ชุมชนจาก 6 ชุมชน ในพื้นที่ 6 จังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามันที่จัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลนที่สามารถจัดกิจกรรมนันทนาการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้ให้นักท่องเที่ยวที่สนใจ

1.5.3 ได้ฐานข้อมูลรูปแบบการจัดการนันทนาการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนที่เป็นอัตลักษณ์ของภาคใต้

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการนันทนาการตามอัตลักษณ์ภาคใต้ เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในป่าชายเลน ได้ทำการศึกษาข้อมูลแนวคิดและทฤษฎีของการท่องเที่ยวโดยชุมชน การนันทนาการ และความหมายของป่าชายเลน โดยศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - 2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - 2.1.2 องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - 2.1.3 การเตรียมความพร้อมของชุมชน
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีของนันทนาการ
 - 2.2.1 ความหมายของนันทนาการ
 - 2.2.2 ความหมายของกิจกรรมนันทนาการและความสำคัญ
- 2.3 แนวคิดและทฤษฎีของป่าชายเลน
 - 2.3.1 ลักษณะของป่าชายเลน
 - 2.3.2 ระบบนิเวศป่าชายเลน
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism – CBT)

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

มีผู้ที่นิยามและให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไว้หลายหลาก จากนักวิจัยที่มีผลงานด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น ไร่ไพพรรณ แก้วสุริยะ(2544) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม หมายถึง การให้โอกาสชุมชนยอมรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละประเภทร่วมดำเนินการ คือ ร่วมวางแผนจัดการด้วยกัน ร่วมลงทุนเป็นหุ้นด้วยกันและได้รับผลประโยชน์ ทั้งรายได้และผลกำไรอย่างเสมอภาคกัน

สินธุ์ สโรบล (2546) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึงการท่องเที่ยวที่ใช้คนในชุมชนเป็นฐานในการบริหารจัดการ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การดูแลรักษาและฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตมาเป็นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยว โดยมีการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่ การตัดสินใจ การวางแผน การจัดการ การให้บริการ การประเมินผล และสรุปผลการดำเนินงาน โดยเน้น

ให้เกิดความยั่งยืนและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น และต้องคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

พจนานุกรม (2546) ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

รวมทั้ง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2547) ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานแนวคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกรุ่นหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ McIntosh and Goeldner (1986) ได้นำเสนอสิ่งที่จำเป็นสำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

- 1) มีกรอบสำหรับการเพิ่มมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นซึ่งเกิดจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยว
 - 2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการพักผ่อนหย่อนใจสำหรับเจ้าของถิ่นและผู้เข้ามาเยี่ยมชม
 - 3) มั่นใจว่าการพัฒนาภายในศูนย์ผู้เข้าชมและรีสอร์ทมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของพื้นที่
 - 4) สร้างโปรแกรมการพัฒนาที่สอดคล้องกับ ปรัชญา วัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจของชุมชน
 - 5) สร้างความพึงพอใจแก่ผู้เข้ามาเยี่ยมชม
- ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุม พัฒนาและจัดการโดยชุมชน และที่สำคัญสัดส่วนของผลประโยชน์ยังคงอยู่ในชุมชน

2.1.2 องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

มีผู้ที่นิยามและให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไว้หลายหลาก จากนักวิจัยที่มีผลงานด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น พจนานุกรม (2546) ได้นำเสนอองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

- ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

- มีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

องค์กรชุมชน

- ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน
- มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ ที่หลากหลาย
- ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

การจัดการ

- มีกฎ กติกา ในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
- มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้
- มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
- มีกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

การเรียนรู้

- ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง
- มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ป่าชายเลนสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนควรมีแนวทางและการเตรียมความพร้อม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ซึ่งประยุกต์แนวทางจาก มาตรฐานประเภทต่าง ๆ ที่องค์กรด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องได้กำหนดขึ้น ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

มาตรฐาน	สาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
กิจกรรมดูพรรณไม้	-การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน -รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา -ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น	กรมการท่องเที่ยว
กิจกรรมดูนก	-การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวดูนก -การกำหนดมาตรการป้องกัน แก้ไขและตรวจสอบผลกระทบ	

	- ความพร้อมของพื้นที่	
กิจกรรมเดินป่า	-การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น -การจัดการเส้นทางศึกษาธรรมชาติ -กระบวนการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	-การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน -การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก -การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	
การท่องเที่ยวโดยชุมชน	-การจัดการอย่างยั่งยืน -การกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น สังคมและคุณภาพชีวิต -การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม -การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน	สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ที่มา : กรมการท่องเที่ยว (2556)

2.1.3 การเตรียมความพร้อมชุมชน

การเตรียมความพร้อมชุมชนเพื่อจัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชนจะต้องร่วมกันสร้างจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกัน และร่วมกันทำงาน โดยชุมชนควรมีการเตรียมความพร้อมในประเด็นดังต่อไปนี้

1) โปรแกรม/กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตอันแท้จริงของคนในท้องถิ่น ได้เรียนรู้และได้เห็นความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากร และอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่น คือหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวแบบ CBT ดังนั้นกิจกรรมนันทนาการที่ชุมชนควรจัดเตรียมไว้ ตัวอย่างเช่น

- การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ดูนก ดูผีเสื้อ ดูหิ่งห้อย พายเรือ ขี่จักรยาน
- เรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพของชุมชน เช่น ออกไปวางอวน การเลี้ยงปุนิมธรรมชาติ การหาหอย หาปูตามธรรมชาติ
- ร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน เช่น การร่วมปลูกป่าชายเลน การสาธิตป่า การจัดการขยะในป่าชายเลน
- เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำผ้ามัดย้อมจากเปลือกพืชป่าชายเลน เรียนรู้การใช้สมุนไพรป่าชายเลน การแปรรูปอาหารทะเล การจักสานจากใบจาก
- ผลิตภัณฑ์ที่เป็นของที่ระลึกจากชุมชน เช่น อาหารทะเลแปรรูป เครื่องจักสาน
- กระบวนการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลนแก่นักท่องเที่ยว

2) บริการด้านการท่องเที่ยว แม้ว่าจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นเพียงรายได้เสริมแต่เมื่อชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวและมีการเก็บค่าใช้จ่าย การมีระบบเป็นการแสดงออกถึงความพร้อม ความน่าเชื่อถือและเป็นการนำเสนอความเป็นท้องถิ่น ดังนั้นชุมชนควรมีการเตรียมในด้าน

- นักสื่อความหมายท้องถิ่น ซึ่งเป็นเด็ก หรือเยาวชน ผู้นำเที่ยว ในชุมชน
- ที่พักที่สัมผัสธรรมชาติ ไม่เน้นความสะดวกสบาย และลดการใช้พลังงาน
- อาหารพื้นบ้าน ที่ปรุงเสร็จใหม่ ๆ จากวัตถุดิบในชุมชน
- ยานพาหนะที่ช่วยลดภาวะโลกร้อน เช่น เรือพาย จักรยาน
- การละเล่น/การแสดงพื้นบ้าน

3) สิ่งอำนวยความสะดวก การเตรียมโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการรองรับและให้บริการนักท่องเที่ยวเพื่อความสะดวก สบายและปลอดภัยในการเข้ามาท่องเที่ยวในขณะเดียวกันก็ต้องไม่ก่อผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้นชุมชนควรมีแผนหรือดำเนินการ คือ

- การวางผังของสิ่งปลูกสร้างต้องสอดคล้องกลมกลืนกับภูมิทัศน์และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- คำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เช่น มีระบบจัดการของเสียทั้งในเรือขยะ และน้ำเสีย
- มีระบบป้องกันอันตรายที่อาจเกิดกับนักท่องเที่ยว อุปกรณ์ป้องกันภัย เช่น เสื้อชูชีพ วิทยุสื่อสาร ป้ายบอกการระวังในพื้นที่อันตราย หรือป้ายห้ามต่าง ๆ
- มีป้ายสื่อความหมาย แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน ที่ให้ข้อมูล กับนักท่องเที่ยว

4) ระบบการบริหารจัดการ กลุ่มที่เป็นตัวแทนของสมาชิกในชุมชนที่เข้ามาทำหน้าที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องเป็นตัวแทนผลประโยชน์ที่แท้จริงของชุมชน โดยต้องให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

- การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน
- การกระจายบทบาทการทำงาน
- การกระจายผลประโยชน์อย่างเสมอภาคและยุติธรรม
- มีระบบการทำงานที่โปร่งใส/ตรวจสอบได้
- มีการจัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งเข้าสาธารณประโยชน์ของชุมชน
- มีมาตรการในการควบคุมและป้องกันผลกระทบทางด้าน สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
- มีอัตราค่าบริการที่เป็นมาตรฐานและเป็นธรรม
- มีการเก็บข้อมูลเพื่อเป็นสถิติ และนำไปประมวลสำหรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.2 แนวคิดและทฤษฎีของนันทนาการ

2.2.1 นันทนาการ (Recreation)

คำว่า นันทนาการ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า "Recreation" แปลว่า การทำให้สนุกสนานร่าเริง เป็นการจัดกิจกรรมให้บุคคลเข้าร่วมในเวลาว่างด้วยความสมัครใจ ได้รับความพึงพอใจสนุกสนาน อันจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมนั้น จากการให้ความหมายของ เสฐียรโกเศศ (2515) ว่าหลักการพื้นฐานของการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาตินั้น ได้แก่

1) จัดการพื้นที่ (site management)

- เน้นรักษาระบบนิเวศดั้งเดิม
- กำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ / กำหนดระดับการพัฒนาที่เหมาะสม
- พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็น
- เน้นสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่กลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ควบคุมผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาอย่างเข้มงวด

2) จัดการผู้ใช้ประโยชน์ (user management)

3) ติดตามตรวจสอบผลกระทบจากกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ (recreational impact monitoring) รวมทั้งเรื่องของ ขีดความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) คือ ปริมาณนักท่องเที่ยวรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยว / กิจกรรมนันทนาการ และระดับการพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะสามารถรองรับได้โดยไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวและประสบการณ์นันทนาการที่นักท่องเที่ยวควรจะได้รับจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ (<http://www.vcharkarn.com/vblog/33567>)

2.2.2 กิจกรรมนันทนาการและความสำคัญ

หมายถึง การที่เราจะสามารถจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น เราควรจะต้องเรียนรู้ถึงกระบวนการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของคนเราก่อนว่ามีรูปแบบและลักษณะใด เพื่อเป็นพื้นฐานของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ของคนเราก่อนว่ามีรูปแบบและลักษณะใด เพื่อเป็นพื้นฐานของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ อันเป็นผลต่อการพัฒนาบุคลากร องค์กรหรือการอบรมสัมมนา

ความสำคัญของกิจกรรมนันทนาการ

ในภาวะสังคมปัจจุบัน นันทนาการมีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตมากขึ้นทุกขณะ สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ความสำคัญต่อตัวเราเอง คนทุกคนหากได้แสดงออก ได้พูดจา ได้ร้องเพลง ได้ ออกกำลังกาย ได้พักผ่อนหย่อนใจกับธรรมชาติ จะมีความสุข ความสนุกสนาน อารมณ์แจ่มใส ไม่เครียด สุขภาพก็จะดีพร้อมที่จะประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีคุณภาพ กิจกรรมเหล่านั้นเป็น

องค์ประกอบของนันทนาการทั้งสิ้น และเป็นองค์ประกอบตามธรรมชาติของมนุษย์ เพราะอยู่ในตัวเรามาตั้งแต่เกิด เพียงแต่เรามีได้ประมวลไว้เป็นหมวดหมู่ เป็นลำดับ และไม่นำออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์

2. ความสำคัญต่อระบบสังคม สังคมเกิดจากการรวมตัวของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรือการประกอบกิจกรรมต่างๆ ต้องอาศัยคนกระทำให้มีเคลื่อนไหวไปมา ด้วยการผูกพันโยงใยต่อเนื่องเป็นโครงสร้างตั้งแต่เล็ก เช่น ในครอบครัว ในหมู่เพื่อนฝูง จนกระทั่งโตเป็นระดับองค์กร ซึ่งที่ใดมีองค์กรที่มีโครงสร้างซับซ้อนแน่นหนาก็กย่อจะมีปัญหาตามมามากมาย โดยเฉพาะปัญหาอันเนื่องมาจากจิตใจ เช่น จิตใจเป็นพิษเพราะเกิดมลภาวะทางจิต (Mind Pollution) ทำให้ศักยภาพการทำงานลดลงอย่างรวดเร็ว คนในองค์กรขาดคุณภาพ มีปัญหาการขัดแย้ง อาจส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นๆ ในสังคมตามมา เช่น อากาศเป็นพิษ สูญเสียผลผลิต ปัญหา อาชญากรรม เป็นต้น ทั้งหมดเหล่านี้เกิดจากการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น ผลกระทบที่ตามมาคือโครงสร้างของสังคมและพฤติกรรมสังคม เบี่ยงเบนทันที ความสุขและการมีสุขภาพดีทั้งส่วนบุคคล ส่วนรวม และสภาพแวดล้อมทางสังคมนั้น เกิดได้จากการกระทำกิจกรรมทางนันทนาการ เพราะการมีสุขภาพจิตดีจะมีความสัมพันธ์กันโดยตรงกับความสามารถและเจตจำนงของการเข้าร่วมกิจกรรม (Bucher. 1974)

นันทนาการในการดำรงชีวิต

ชีวิตคนในแต่ละวัน นอกจากกิจวัตรประจำวันและภาระที่ต้องปฏิบัติตามหน้าที่แล้ว ระลอกคลื่นแห่งปัญญาสามารถเคลื่อนเข้ามาสัมผัสกับมนุษย์เราได้ตลอดเวลา

เกม กีฬา การท่องเที่ยว เวลาสำหรับการพักผ่อน และกิจกรรมนันทนาการ ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับมนุษย์ที่ต้องทำงานทุกคน

2.2.3 ลักษณะของกิจกรรมนันทนาการ

1. ต้องเกี่ยวข้องกับกิจกรรม ไม่ว่าจะจะเป็นกิจกรรมใดๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำหรือถูกกระทำ
2. มีรูปแบบหลากหลาย ไม่มีขอบเขตจำกัด
3. จะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจและมีแรงจูงใจ
4. สามารถจัดขึ้นได้ในเวลาที่ไม่จำกัด
5. เป็นสิ่งที่จริงจังและมีจุดมุ่งหมาย
6. เป็นการบำบัดรักษา
7. เป็นกิจกรรมที่สามารถยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม
8. เป็นกิจกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม

2.3 ป่าชายเลน (Mangrove Forest)

2.3.1 ลักษณะของป่าชายเลน

ป่าชายเลนจะพบได้ทั่วไปตามพื้นที่ชายฝั่งทะเล บริเวณปากแม่น้ำ อ่าว ทะเลสาบ และเกาะซึ่งเป็นบริเวณที่น้ำทะเลท่วมถึง ป่าชายเลนประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิด มักจะพบในกลุ่มประเทศของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สนิท อักษรแก้ว, 2541) ซึ่ง ศาสตราจารย์ L.V.Du ให้

ความหมาย “ป่าชายเลน” หรือ “mangrove forest” ว่างสอง ประการคือ ประการแรก หมายถึง สัตว์ป่าที่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิด หลายตระกูล และเป็นพวกที่มีใบเขียวตลอดปี (evergreen species) ซึ่งมีลักษณะทางสรีรวิทยาและความต้องการสิ่งแวดล้อมที่คล้ายกัน และประการที่สอง หมายถึง กลุ่มของพืชที่ขึ้นอยู่บริเวณปากอ่าว ชายฝั่งทะเลบริเวณเขตร้อน (tropical region) ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้โกงกาง และมีไม้ตระกูลอื่นปะปนอยู่บ้าง

สภาพและการกระจายของพื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทย จากการสำรวจของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2552 พบว่าทั้งประเทศมีเนื้อที่ป่าชายเลนรวมทั้งสิ้น 1,525,060 ไร่ โดยส่วนใหญ่กระจายอยู่ในฝั่งทะเลอันดามัน จำนวน 1,104,892 ไร่ และฝั่งอ่าวไทย จำนวน 420,167 ไร่ เมื่อพิจารณาพื้นที่ป่าชายเลนเป็นรายจังหวัด พบว่าจังหวัดพังงามีเนื้อที่ป่าชายเลนคงเหลืออยู่มากที่สุดจำนวน 275,316 ไร่ รองลงมาได้แก่จังหวัดสตูล จำนวน 223,638 ไร่ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2554)

2.3.2 ระบบนิเวศป่าชายเลน

ระบบนิเวศป่าชายเลนเป็นระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม คือ เมื่อพืชได้รับพลังงานแสงอาทิตย์ ก็นำมาใช้ในการสังเคราะห์แสงก็ทำให้เกิดพลังงานที่ช่วยในการเจริญเติบโต และกลายเป็นผู้ผลิต ความสัมพันธ์ในการถ่ายทอดพลังงานและสายใยอาหารในระบบนิเวศป่าชายเลนจะประกอบไปด้วย พืชและสัตว์ในป่าชายเลน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนได้ ความซับซ้อนของสายใยอาหารในป่าชายเลนนั้น ถ้ายังมีความซับซ้อนมากเท่าใด ก็แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนมากขึ้นเท่านั้น (ณัฐวรรธน์ ปภาวสิทธิ์ , 2549)

พืชในป่าชายเลน พันธุ์ไม้ในป่าชายเลน ในประเทศไทยมีหลายชนิด ทั้งไม้ยืนต้น พืชกาฝาก เห็ดรา และ สาหร่าย ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นไม้ไม่ผลัดใบ มีลักษณะทางกายวิภาคและสรีระคล้ายคลึงกันและมีพันธุ์ไม้ไม่ถึง 35 วงศ์ 53 สกุล และ 74 ชนิด พันธุ์ไม้ที่เด่นและสำคัญส่วนใหญ่อยู่ในวงศ์ Rhizophoraceae โดยเฉพาะในสกุลไม้โกงกาง (*Rhizophora*) สกุลไม้โปรง (*Cerios*) และสกุลไม้ถั่ว สำหรับพันธุ์ไม้ในวงศ์ Sonneratia ได้แก่ ไม้ในสกุลลำพูและลำแพน (*Sonneratia*) พันธุ์ไม้ในวงศ์ Verbenaceae ได้แก่ กลุ่มไม้แสม (*Avicennia*) นอกจากนี้ยังมีพันธุ์ไม้ในวงศ์ Meliaceae ได้แก่ ไม้ตะบูนและตะบัน (*Xylocarpus*) (สนิท อักษรแก้ว, 2541)

สัตว์ในป่าชายเลน บริเวณป่าชายเลนถือว่าเป็นระบบนิเวศที่สำคัญต่อสิ่งมีชีวิต เพราะเป็นที่เพาะพันธุ์และเป็นแหล่งอนุบาลของสัตว์น้ำ รวมไปถึงเป็นแหล่งหากินของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมบางชนิด ทำให้บริเวณป่าชายเลนมีความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตสูง ทั้งสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์หน้าดิน รวมไปถึงสัตว์ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ซึ่งสัตว์ที่พบอาศัยอยู่บริเวณป่าชายเลน จะคือปลาน้ำเค็มหรือเกาหรือชูดรูอยู่ตามพื้นดิน รวมทั้งพวกที่อยู่ในน้ำจะต้องมีการปรับตัวอย่างมากเพื่อการอยู่รอด เนื่องจากต้องประสบกับสภาวะต่างๆที่เปลี่ยนแปลงอยู่เป็นประจำ หรือต้องอยู่ในสภาพไม่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตโดยทั่วไป เช่น สภาวะที่ทำให้มีการสูญเสียน้ำออกจากลำตัวและสภาพอุณหภูมิสูง สภาพที่มีปริมาณออกซิเจนค่อนข้างต่ำของดินเลน และการเปลี่ยนแปลงความเค็ม ตัวอย่างสัตว์ที่พบในป่าชายเลน นับตั้งแต่สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังชั้นต่ำ ตั้งแต่ ฟองน้ำ ซีเลนเตอเรท

หนอนตัวแบน หนอนปล้องหอย หมึก กุ้ง กุ้ง ปู ตลอดจนสัตว์มีกระดูกสันหลังจำพวก ปลา สัตว์เลื้อยคลาน นก และ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์ต่างๆเหล่านี้ ส่วนใหญ่มีความสำคัญ ทางเศรษฐกิจ และมีความสำคัญต่อ ระบบนิเวศทะเล เป็นอย่างยิ่ง

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของชุมชน

Bagul (2009) ได้ศึกษา เกี่ยวกับตัวชี้วัดความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวในรัฐซาร์บา มาเลเซีย ด้วยการวิเคราะห์แผนและ นโยบายและกรณีศึกษา หมู่บ้านวัฒนธรรม อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยศึกษา ตัวชี้วัดสองชุดคือ ตัวชี้วัดความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของชุมชนและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ตัวชี้วัดความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของชุมชน มีจำนวน 15 ด้านคือ 1) ความมุ่งมั่นของชุมชน ที่มองเห็นได้ 2) ประโยชน์ที่ได้รับ 3) จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามามากขึ้น 4) ระดับการมีส่วนร่วม ของชุมชนสูงขึ้น 5) มาตรฐานคุณภาพชีวิตสูงขึ้น 6) รายได้เพิ่มขึ้น 7) เศรษฐกิจของชุมชนพัฒนา ดีขึ้น 8) มีการอนุรักษ์และประชาสัมพันธ์วัฒนธรรม 9) มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 10) มีการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 11) มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 12) มีการพัฒนาชุมชน 13) ชุมชนมีอิสระใน การจัดการ 14) ชุมชนมีความสุขและมีแรงบันดาลใจ 15) มีความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิง นิเวศดีขึ้น และตัวชี้วัดของความสำเร็จในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 21 ด้าน 1) การมีส่วนร่วม ร่วมของชุมชนอยู่ใน ระดับสูง 2) มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้น 3) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการ ที่ดี 4) มีความชัดเจนในวิถีชีวิต 5) มีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก 6) มีวัตถุประสงค์ของ แหล่งท่องเที่ยว 7) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความร่วมมือดี 8) มีจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดีและ ยั่งยืน 9) มีการประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 10) มีการนำเสนอ วัฒนธรรมของชุมชน 11) มีผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น 12) ชุมชนมีความสุข และมีแรงบันดาลใจ 13) สร้างประโยชน์ให้กับชุมชน 14) เกิดกระบวนการเรียนรู้ 15) สร้างความพึง พอใจให้กับนักท่องเที่ยว 16) มีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว 17) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มี คุณภาพ 18) มีชื่อเสียงมากขึ้น 19) มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง 20) สามารถสร้าง ความสนใจจากสิ่งที่มีอยู่ 21) ดึงจุดแข็งมาใช้ประโยชน์

Brian Garrod (2001) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยพัฒนาจากรูปแบบของ Susan Drake(1991) จากการศึกษา พบว่า องค์ประกอบของความสำเร็จของการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) ต้องมีผู้นำ 2) เพิ่มศักยภาพชุมชน 3) เชื่อมโยงระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไปสู่การอนุรักษ์ 4) ต้องมีความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องในท้องถิ่นทุก ๆ ขั้นตอนของวงจรแผน 5) ชุมชนมีส่วนร่วมใน การตรวจสอบและประเมินผล ซึ่งได้รูปแบบการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการวางแผนและจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 8 ขั้นตอนคือ 1) กำหนดกลไกการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม 2) ต้องมี การพูดคุยและพยายามศึกษาร่วมกัน 3) สร้างเสริม และสนับสนุนกลไกในการทำงานร่วมกัน 4) ดำเนินการศึกษาเบื้องต้น 5) ร่วมกันตัดสินใจในการกำหนดขอบเขตการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

6) ชุมชนต้องกำหนดแผนปฏิบัติการ และโครงการที่จะดำเนินการ 7) ดำเนินการ 8) ตรวจสอบและประเมินผล รวมทั้งได้สรุปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติบนหลักการที่ยั่งยืนบนตามแนวคิดของชุมชนท้องถิ่น

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นสามารถสร้างพลังใจให้คนในท้องถิ่นเข้ามาสู่แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้

3. ความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนจึงจะทำให้เกิดคุณค่าและประสบความสำเร็จ

4. การดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในขอบเขตของปัญหาที่ซับซ้อนชุมชนจะต้องระบุและวางแผนหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสร้างคุณค่าอย่างยั่งยืนให้กับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

Sheng Hsiung และคณะ(2006) ได้ศึกษาการประเมินความยั่งยืนของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาพของการบูรณาการ ทรัพยากร ชุมชนและนักท่องเที่ยว กรณีศึกษาของชุมชน Saviki ไต้หวัน พบว่า ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วย 3 ด้านคือ (1)ด้านทรัพยากร คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องลดการปลดปล่อยของเสียและลดการทำลายสิ่งแวดล้อม บริหารทรัพยากรโดยยึดหลักการใช้ประโยชน์ต้องอยู่บนฐานของความยั่งยืน การจัดการกรรมนันทนาการต้องคำนึงถึงขีดจำกัด และควบคุมกิจกรรมที่ไม่จำเป็นให้มัน้อยที่สุดโดยสิ่งที่ต้องคำนึงเป็นอันดับแรกคือต้องมีการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (2)ด้านชุมชนที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวต้องได้รับการปกป้องในวิถีชีวิตของตน และต้องเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนด้วยความเป็นธรรม ซึ่งกระบวนการพัฒนาจะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและรับฟังข้อเสนอแนะของชุมชน รวมถึงต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สร้างโอกาสให้ชุมชนได้ให้บริการ ศิลปะ วัฒนธรรม และหัตถกรรมของชุมชน (3)ด้านนักท่องเที่ยวจะต้องได้รับความสนุกสนานจากกิจกรรมที่มีคุณภาพ และได้เรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งวัดจากประสบการณ์ที่ได้รับเพิ่มขึ้นและเกิดการตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์และป้องกันทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

วีระศักดิ์ กราปัญญา (2554) ได้ศึกษา รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน - บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ผลการศึกษาพบว่า (1) ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน - บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ มีศักยภาพเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน (2) การกำหนดหลักเกณฑ์ กฎ กติกา ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล และออกเป็นข้อบัญญัติตำบล เพื่อบังคับใช้ให้ครอบคลุมทุกด้าน (3) การบริหารจัดการป่าชุมชนควรบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการป่าชุมชน โดยมีผู้แทนของหมู่บ้าน เป็นคณะกรรมการป่าชุมชน (4) รูปแบบกิจกรรม ควรเกี่ยวเนื่องประเพณีท้องถิ่นหรือการประกอบอาชีพของชุมชน การพัฒนาควรพัฒนาในด้านการจัดการการท่องเที่ยว ด้านความรู้ในท้องถิ่น ด้านเครือข่ายการท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านความ

ปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวก และ (5) ควรส่งเสริมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดการป่าชุมชน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการนันทนาการตามอัตลักษณ์ภาคใต้ เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในป่าชายเลน ใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจพื้นที่ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การจัดเวทีสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เจาะลึกแบบไม่มีโครงสร้างแล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาเรียบเรียงด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. พื้นที่ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเจาะจงเลือกชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวในป่าชายเลนของพื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง และจังหวัดสตูลเป็นพื้นที่วิจัย เลือกมาจังหวัดละ 1 ชุมชน 1 พื้นที่ ด้วยเหตุผลจากการศึกษาบริบทเบื้องต้น คือ

- 1) เป็นพื้นที่ชุมชนที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ยังอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะพื้นที่ป่าชายเลน และความเป็นวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนแต่ละพื้นที่ รวมทั้งพื้นที่ที่มี สะพานเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (Walk way) จัดสร้างในพื้นที่บริเวณป่าชายเลน
- 2) เป็นชุมชนที่มีผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในป่าชายเลนให้เกิดขึ้นในชุมชน
- 3) ชุมชนมีความต้องการที่จะให้มีนันทนาการของการท่องเที่ยวในป่าชายเลนเกิดขึ้นในชุมชนอย่างมีระบบ และแบบแผน แนวทางที่ชัดเจน อันจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลนอย่างยั่งยืนของพื้นที่ต่อไป

2. ผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview) ออกเป็น 5 กลุ่ม ของแต่ละพื้นที่ ดังนี้

2.1 ตัวแทนของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลนในพื้นที่แต่ละชุมชน โดยคัดเลือกจากการสุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง ที่เคยทำกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น สมาชิกกลุ่มเรือนำเที่ยว สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เจ้าของบ้านที่จัดทำโฮมสเตย์ เป็นต้น โดยเลือกมาชุมชนละ 5 คน รวมจำนวนทั้ง 6 พื้นที่ 6 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 30 คน

2.2 ผู้รู้ของชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ประธานกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน/ชมรมผู้อาวุโสของชุมชน เป็นต้น โดยเลือกมาชุมชนละ 5 คนรวมจำนวนทั้ง 6 พื้นที่ 6 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 30 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ

ทั่วไปของชุมชน ประวัติความเป็นมาตลอดจนแนวคิดและลักษณะของแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวปาชายเลนของชุมชน

2.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่แต่ละชุมชน ได้แก่ นายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รองนายกฯ สมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ หรือ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน พื้นที่ละจำนวน 5 คน รวมจำนวนทั้ง 6 พื้นที่ 6 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 30 คน ซึ่งเป็นบุคลากรของรัฐที่มีส่วนสำคัญในด้านการพัฒนาร่วมกับชุมชน

2.4 ฝ่ายบริหารของรัฐที่รับผิดชอบและดูแลพื้นที่ชุมชนด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัดในแต่ละพื้นที่ จำนวน 1 คน รวมจำนวนทั้ง 6 พื้นที่ 6 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 6 คน ซึ่งเป็นบุคลากรของรัฐที่ดูแลด้านนโยบายที่นำลงสู่ภาคปฏิบัติในพื้นที่ชุมชน

รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview) จาก 6 พื้นที่ 6 ชุมชน จำนวน 96 คน โดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งพิจารณาจากการเป็นผู้มีบทบาทและความเกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลสำคัญที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือสำหรับใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ มีดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งแนวคำถามจะเป็นประเด็นสภาพปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับบริบทพื้นที่ อัตลักษณ์ของพื้นที่ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนความคิดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวปาชายเลนของชุมชน ตลอดจนความต้องการความพร้อมของชุมชนและศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวปาชายเลนของชุมชน

3.2 การจัดสนทนากลุ่ม ในประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลแนวทางการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยจะเป็นการระดมความคิดเห็น เกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ อุปสรรค แนวทางการแก้ไขและการส่งเสริมกิจกรรมและนันทนาการของการท่องเที่ยวปาชายเลนในชุมชน

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยว

4.2 การสำรวจชุมชน (Community Survey) สังเกตสภาพแวดล้อมของชุมชน สภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ภูมิทัศน์ของชุมชน สภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยรวม และจัดบันทึกรวบรวม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับบริบทชุมชน ทั้งวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรม อันเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจน

4.2 การจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group) บันทึกข้อมูลด้วยการจัดบันทึกและบันทึกเสียง ในประเด็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ตลอดจนปัญหาอุปสรรค ความต้องการ และแนวทางแก้ไขปัญหามีขึ้น

4.3 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ไม่มีโครงสร้าง จากผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตัวแทนชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นความรู้เกี่ยวกับบริบทชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ทักษะคติ รวมทั้งอัตลักษณ์ของพื้นที่และความพึงพอใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวในป่าชายเลนของชุมชน รวมถึงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลนในพื้นที่

5. การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น จากการสำรวจ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม โดยใช้แนวคิดด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นแนวในการวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับสภาพวิถีชีวิตของชุมชน สภาพแวดล้อมบริบทของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น การร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว การร่วมสำรวจพื้นที่ป่าชายเลน ร่วมสำรวจบ้านหลังที่จัดทำเป็นโฮมสเตย์กับเจ้าของบ้านและผู้นำชุมชน เป็นต้น หลังจากนั้นวิเคราะห์ตามขั้นตอนดังนี้

กำหนดประเด็น : นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกต สำรวจชุมชน และข้อมูลจากเอกสารที่รวบรวมแล้วมากำหนดประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

จำแนกหมวดหมู่ : นำข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการสังเกต จัดเวทียสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์มาจำแนกหมวดหมู่ที่ได้มาเปรียบเทียบความเหมือน และความแตกต่าง เพื่อจัดหมวดหมู่และนำมารวมกันเป็นหมวดหมู่

สร้างข้อสรุป : นำข้อมูลที่ได้อ่านศึกษาอย่างละเอียด และนำประเด็นจากข้อมูลของผู้ที่ให้ข้อมูลหลักแต่ละคนมาจัดกลุ่มเพื่อสร้างข้อสรุปย่อยให้ครอบคลุมเนื้อหาที่มีความเหมือนกัน แล้วนำมาจัดกลุ่มเพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุปหลักหรือบทสรุป โดยการนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

5.2 การตรวจสอบข้อมูล

เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องตรงตามประเด็นหรือไม่ โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า 3 ด้าน ดังนี้

5.2.1 ด้านระยะเวลา ผู้วิจัยสัมภาษณ์ประเด็นเดียวกันกับบุคคลคนเดียวกันแต่ต่างเวลากันเพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จะเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่

5.2.2 ด้านบุคคล ผู้วิจัยใช้วิธีการถามข้อมูลประเด็นเดียวกันแต่ผู้ให้ข้อมูลจะแตกต่างกัน หลากๆคน เพื่อตรวจสอบว่าคำตอบที่ได้จะเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่

5.2.3 ด้านสถานที่ ผู้วิจัยถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล ประเด็นเดียวกัน แต่ต่างสถานที่กัน เช่นที่ทำงาน ที่บ้าน หรือที่อื่นๆ เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จะแตกต่างกันหรือเหมือนเดิม

บทที่ 4

ผลของการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการนันทนาการตามอัตลักษณ์ภาคใต้ เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในป่าชายเลน จากการสำรวจจุดพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการจากเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลน 6 จังหวัด ได้แก่ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ สตูล และตรัง เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวร่วมคันทนารูปแบบการจัดการนันทนาการที่มีความเป็นอัตลักษณ์ภาคใต้ การวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมาย ปัญหาการดำเนินงานและแนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสู่อาเซียน รายละเอียดดังนี้

1. สภาพทางกายภาพโดยรวม

1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

พื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ประกอบด้วย พื้นที่จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ จังหวัดตรัง และจังหวัดสตูล ตั้งอยู่บริเวณคาบสมุทรภาคใต้ฝั่งตะวันตก มีรูปร่างพื้นที่ทอดตัวเป็นแนวยาวตามแนวเหนือ-ใต้ มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลของมหาสมุทรอินเดียเป็นแนวยาวถึง 1,022 กิโลเมตร โดยมีลักษณะภูมิฐานเป็นทิวเขาสูงติดชายฝั่งทะเลที่มีลักษณะชายฝั่งจมน้ำและเว้าๆ แหว่งๆ โดยมีเกาะริมทวีป (Continental Island) และเกาะขวางกั้น (Barrier Island) กระจายตัวตลอดแนวชายฝั่งทะเลอันดามัน โดยอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) ประมาณ 568-828 กิโลเมตร มีพื้นที่รวมกันทั้งสิ้นประมาณ 20,167.902 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 12,604,938.700 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 32 ของพื้นที่ภาคใต้ มีเขตการปกครองประกอบด้วย 6 จังหวัด 41 อำเภอ 271 ตำบล และ 1,973 หมู่บ้าน ครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นพื้นที่ทางบกและพื้นที่ทางทะเล ตลอดจนเกาะต่าง ๆ รวมทั้งหมด 500 เกาะ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร และคาบสมุทรมะเย็ก (Myeik) ของสหภาพพม่า

ทิศใต้ ติดต่อกับ รัฐเคดาห์และรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย ทะเลอันดามัน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอท่าแซะ อำเภอเมืองชุมพร อำเภอสวี อำเภอหลังสวน และอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอบ้านตาขุน อำเภอพนม อำเภอพระแสง และอำเภอชัยบุรี จังหวัด สุราษฎร์ธานี อำเภอทุ่งใหญ่ อำเภอบางขัน อำเภอทุ่งสง และอำเภอ จุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอป่าพะยอม อำเภอศรีบรรพต อำเภอศรีนครินทร์ อำเภอกงหรา อำเภอตะโหมด และอำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง อำเภอรัตนภูมิ และอำเภอ สะเดา จังหวัดสงขลา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับสหภาพพม่า และทะเลอันดามัน

ขนาดพื้นที่

กลุ่มจังหวัด 6 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีพื้นที่โดยรวม 20,167.902 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 32 ของพื้นที่ภาคใต้ทั้งหมด ประกอบด้วย

จังหวัดระนอง	มีพื้นที่	3,298.045	ตารางกิโลเมตร
จังหวัดพังงา	มีพื้นที่	4,170.895	ตารางกิโลเมตร
จังหวัดภูเก็ต	มีพื้นที่	570.034	ตารางกิโลเมตร
จังหวัดกระบี่	มีพื้นที่	4,708.512	ตารางกิโลเมตร
จังหวัดตรัง	มีพื้นที่	4,941.439	ตารางกิโลเมตร
จังหวัดสตูล	มีพื้นที่	2,478.977	ตารางกิโลเมตร

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

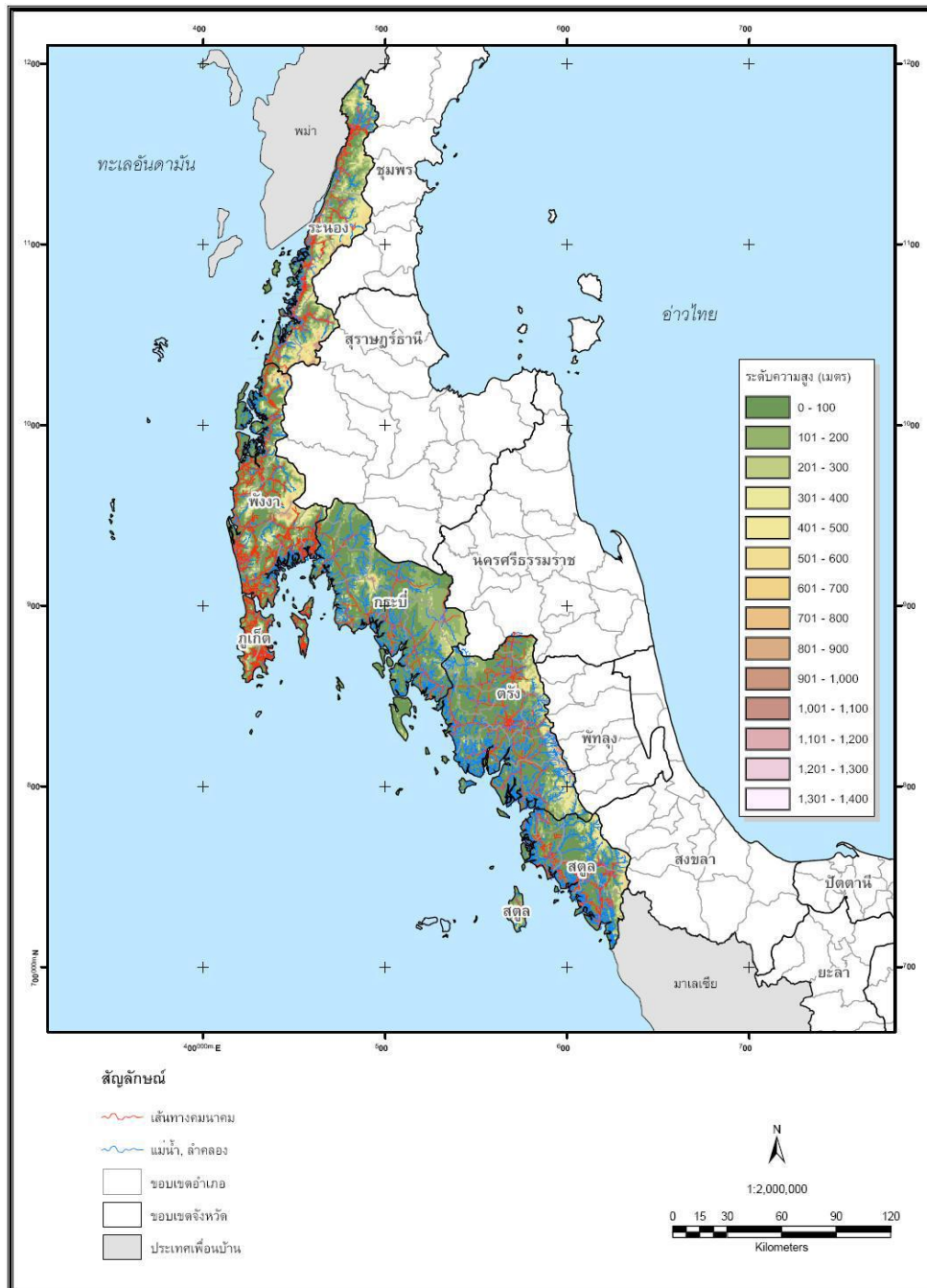
พื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีพื้นที่เป็นแนวทอดยาวตามชายฝั่งทะเลอันดามันทางทิศตะวันตกของประเทศ ตั้งอยู่บนพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก ลักษณะภูมิประเทศด้านตะวันตกมีแนวเทือกเขาพาดผ่านจากจังหวัดระนองลงมาถึงจังหวัดพังงา ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำสายต่างๆ แม่น้ำและลำน้ำมีความยาวไม่มากนักและไหลลงสู่ทะเลอันดามันไปทางทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้เป็นส่วนใหญ่ ลักษณะภูมิประเทศเกิดจากแผ่นดินยุบตัวลงไปทำให้ชายฝั่งทะเลเว้าแหว่งมีอ่าวและเกาะเล็กๆ มากมาย นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ของป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์อันเหมาะกับการจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน รวมทั้งกิจกรรมนันทนาการทางน้ำในลักษณะหลายรูปแบบ จากลักษณะภูมิประเทศที่มีความหลากหลายและสวยงามดังกล่าว ทำให้พื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน เหมาะแก่การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวและนันทนาการในพื้นที่ป่าชายเลน

1.3 สภาพภูมิอากาศ

พื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของภาคใต้ จึงส่งผลทำให้มีลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเขตร้อน (Tropical Monsoon Climate) โดยจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตลอดทั้งปี จึงทำให้มีฝนตกเกือบตลอดปี และอุณหภูมิไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี เท่ากับ 31.9-33.1 องศาเซลเซียส โดยมีค่าอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดและต่ำสุดตลอดปีเท่ากับ 38.4-40.3 และ 22.9-24.3 องศาเซลเซียส ตามลำดับ จากลักษณะภูมิอากาศดังกล่าวสามารถแบ่งฤดูกาลในพื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ได้เป็น 2 ฤดู คือ

1) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนถึงเดือนธันวาคม รวมเป็นระยะเวลา 7-9 เดือน โดยช่วงแรก เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนถึงปลายเดือนพฤษภาคม ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จะมีฝนตกอย่างสม่ำเสมอ มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 118.7 - 730.2 มิลลิเมตรต่อเดือน และช่วงหลังเริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจะมีปริมาณฝนค่อนข้างน้อย เนื่องจากมีเทือกเขาพนมเบญจาปิดกั้นไว้ โดยพื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีปริมาณฝนตกเฉลี่ยตลอดปี เท่ากับ 2,053.2-4,125.6 มิลลิเมตร และมีค่าเฉลี่ยจำนวนวันที่ฝนตกเฉลี่ยตลอดปีเท่ากับ 180-204 วัน

2) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน เป็นช่วงที่อุณหภูมิเริ่มสูงขึ้น และปริมาณน้ำฝนลดลงอย่างเห็นได้ชัด เป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลของลมจากแถบเส้นศูนย์สูตรในช่วงเปลี่ยนฤดูกาล รวมเป็นระยะเวลา 3 เดือน

แผนที่ 1 แสดงลักษณะภูมิประเทศของ 6 จังหวัดฝั่งอันดามัน
ที่มา : แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน (ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง) พ.ศ.2557-2560
สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน (OSM Andaman)

2. สภาพพื้นที่แยกตามจังหวัด

ทั้งนี้สภาพทางกายภาพและพื้นที่ป่าชายเลนของแต่ละพื้นที่ทั้ง 6 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน อันประกอบด้วย ระนอง ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง และสตูล รวมทั้งผลของการลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้น มีรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

2.1 จังหวัดระนอง

2.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดระนองเป็นจังหวัดทางชายฝั่งทะเลอันดามัน ตั้งอยู่บนส่วนที่แคบที่สุดของ คาบสมุทรมลายู ระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกกับมหาสมุทรอินเดีย อยู่ห่างทิศตะวันตกของภาคใต้ ประมาณละติจูดที่ 10 องศาเหนือและลองจิจูดที่ 99 องศาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 580 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 3,298.05 ตารางกิโลเมตร มีลักษณะรูปร่างเรียวยาวและ แคบ มีอาณาเขตติดต่อกับเขตปกครองข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดชุมพร

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดพังงา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดชุมพร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ประเทศพม่า และทะเลอันดามัน

2.1.2 สภาพทั่วไป

2.1.2.1 ลักษณะภูมิประเทศ

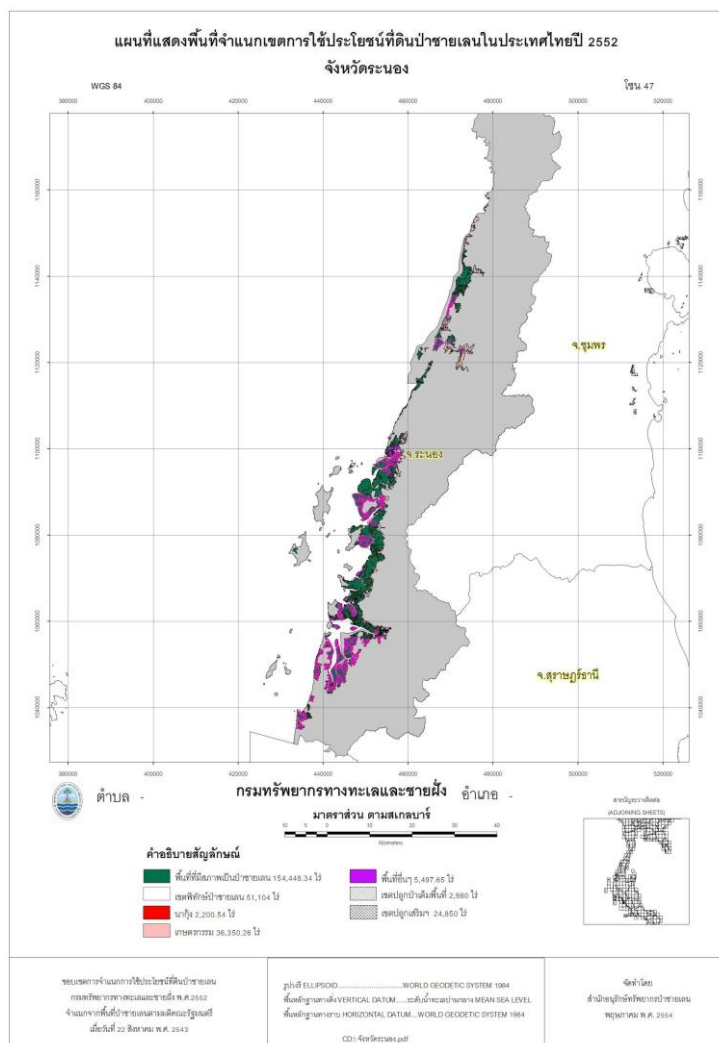
จังหวัดระนองมีลักษณะรูปร่างเรียวยาวและแคบ จากทิศเหนือสุดจรดใต้สุด ยาว 169 กิโลเมตร ส่วนที่กว้างที่สุดที่เป็นพื้นดินประมาณ 25 กิโลเมตร และส่วนที่แคบที่สุด 9 กิโลเมตร ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นทิวเขาและหุบเขาสลับซับซ้อน คิดเป็นร้อยละ 86 ของพื้นที่ จังหวัดระนอง ทางทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ที่มีป่าปกคลุม ส่วนทางทิศตะวันตกเป็นพื้นที่ลาดเอียงลงสู่ ทะเลอันดามัน จังหวัดระนองมีเกาะน้อยใหญ่ จำนวน 62 เกาะจังหวัดพังงา มีลักษณะภูมิประเทศ ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนและที่ราบสูงทางด้านตะวันตกของพื้นที่ โดยจะทอดตัวเป็น แนวยาวตามแนวเหนือใต้ มีเทือกเขาที่สำคัญได้แก่ เทือกเขาภูเก็ตซึ่งเป็นเทือกเขาที่ต่อเนื่องมาจาก เทือกเขาตะนาวศรี บริเวณตอนกลางของพื้นที่จะมีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขามีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 20-120 เมตร ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองพังงา อำเภอ ตะกั่วทุ่ง อำเภอตะกั่วป่า และอำเภอท้ายเหมือง ลักษณะของพื้นที่จะลาดเอียงจากทิศตะวันออกไป ยังทิศตะวันตกลงสู่ทะเลอันดามัน และมีที่ราบแคบๆ ตามชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 239.25 กิโลเมตร โดยตามแนวชายฝั่งทะเลจะมีป่าชายเลนเกือบตลอดพื้นที่ประกอบด้วยเกาะประมาณ 105 เกาะ ได้แก่ เกาะยาว หมู่เกาะสุรินทร์ และหมู่เกาะสิมิลัน เป็นต้น

2.1.3 สถานภาพป่าชายเลน

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้สำรวจสถานภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในเขต ป่าสงวนแห่งชาติและนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งพบว่าในพื้นที่จังหวัดระนองมีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด 198,467.27 ไร่ มีพื้นที่ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมด 136,305.37 ไร่ และมีพื้นที่ป่าชายเลนในเขตอุทยานแห่งชาติ 20,889.33 ไร่

2.1.4 พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลน

จังหวัดระนอง พบพันธุ์ไม้ในป่าชายเลน มีจำนวน 7 วงศ์ 14 ชนิด ความหนาแน่นเฉลี่ยรวมเท่ากับ 289.08 ต้น/ไร่ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ย 11.10 เซนติเมตรและความสูงเฉลี่ยเท่ากับ 8.96 เมตร พันธุ์ไม้ที่มีมากที่สุดคือ โกงกางใบเล็ก รองลงมาคือ โปรงขาว, ลาแพน และ ถั่วขาว ตามลำดับ

แผนที่ 2 แผนที่แสดงพื้นที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในประเทศไทย
ปี 2552 จังหวัดระนอง

2.1.5 ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดระนอง

จากการสืบค้นจากเอกสารและสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่าจังหวัดระนอง มี 3 อำเภอ คืออำเภอละอุ่น อำเภอกะเปอร์ และอำเภอสušสำราญ ที่มีชุมชนดำเนินการเรื่องเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวและนันทนาการในป่าชายเลน โดยมีลักษณะเด่นของแต่ละชุมชนรวมทั้งกิจกรรมและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

2.1.5.1 อำเภอละอุ่น

พื้นที่ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวชุมชนจะเน้นการเป็นศูนย์การเรียนรู้การเกษตรแบบพอเพียง และส่งเสริมวิถีชีวิตชาวสวน ชาวประมงริมคลอง รวมทั้งมีโฮมสเตย์ใกล้ชิดธรรมชาติที่รายล้อมไปด้วยภูเขา น้ำตก ถ้ำ พันธุ์พืช พันธุ์ไม้พื้นเมือง ดูหิ้งห้อยที่ละอุ่น

บ้านเกาะหาดทรายดำ ลักษณะเด่น

○ เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ของชาวประมงพื้นบ้านที่อาศัยอยู่ปากแม่น้ำของเขตพื้นที่สงวนชีวมณฑลโลก มีความสมบูรณ์ และความหลากหลายทางชีวภาพชายฝั่งทะเล

○ เป็นแหล่งดูปลาโลมาหัวบาตรปากสั้น ที่มีกม่าวายอยู่รอบหมู่เกาะกิจกรรม

○ มีโรงเรียนบ้านหาดทรายดำที่เป็นแกนนำให้ชุมชน ทำกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมลานหอยรอก โรงเรียนโฮมสเตย์ การแสดงของเด็กนักเรียน

○ มีที่ระลึกของฝาก อาหารทะเล แปรรูป ดำน้ำดูสัตว์ทะเลชายฝั่ง

2.1.5.2 อำเภอกะเปอร์

ชมรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติแหลมสนและโฮมสเตย์ม่วงกลาง ตำบลม่วงกลาง อำเภอกะเปอร์

ลักษณะเด่น

○ เป็นหมู่บ้านมุสลิมชายฝั่ง ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ประมงพื้นบ้าน เกษตรกรรมโดยเฉพาะการปลูกข้าว และทำวิสาหกิจชุมชนเช่น การทำกะปิ

○ บริเวณชุมชนมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์

กิจกรรม

○ มีการรวมตัวของกลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มเรือประมงพื้นบ้าน กลุ่มเยาวชนอาสาสมัคร และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยมีอุทยานแห่งชาติแหลมสนเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดกิจกรรมเสริมรายได้ พานักท่องเที่ยวดำน้ำดูปะการังตามหมู่เกาะ พายเรือคายัคในอ่าวเขาควายล่องเรือหางยาวพื้นบ้าน ท่องทะเลสาบระนองดูนกนานาชนิด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยังคงความสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่ง

○ พาชมระบบนิเวศป่าชายเลน

○ ดูกระชังปลา ปูน้ำ

○ จัดตั้งโฮมสเตย์ศึกษาวัฒนธรรม, ประเพณีกับชุมชนมุสลิม กิจกรรมเรือท่องเที่ยว โฮมสเตย์ จำนวน 7 หลัง รองรับนักท่องเที่ยวได้ 20 คน

2.1.5.3 อำเภอสุขสำราญ

ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทะเลนอก ตำบลกาพนวน

ลักษณะเด่น

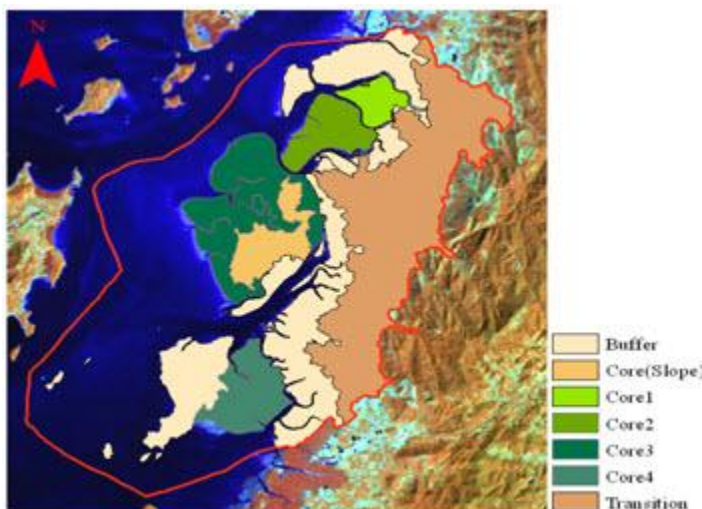
- เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกและทะเล กิจกรรม
- มีการจัดตั้งโฮมสเตย์จำนวน 15 หลัง รองรับนักท่องเที่ยวได้ 60 คน

2.1.6 ผลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น

จากการลงสำรวจพื้นที่ของจังหวัดภูเก็ต พบว่ามีชุมชนที่อยู่ในเกณฑ์ของการกำหนดพื้นที่ โดยการจำเพาะเจาะจงพื้นที่ชุมชนที่มีพื้นที่ป่าชายเลน และได้มีการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลน รวมทั้งมีเส้นทางศึกษาเส้นทางธรรมชาติหรือ Walk Way ในพื้นที่ คือ พื้นที่สงวนชีวมณฑลจังหวัดระนอง ตำบลหงาว อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง โดยมีสภาพพื้นที่ ดังนี้

พื้นที่สงวนชีวมณฑลจังหวัดระนอง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ทิศเหนือจรดคลองระนอง และปากน้ำระนอง ทิศใต้จรดทะเลอันดามันและคลองทรายขาว ทิศตะวันออกจรดอุทยานแห่งชาติน้ำตกหงาว ทิศตะวันตกจรดทะเลอันดามัน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหงาว และบางส่วนของตำบลปากน้ำ ตำบลบางรีน และตำบลราชส ภาพพื้นที่ป่าชายเลนยังมีสภาพสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 303.09 ตารางกิโลเมตร หรือ 189,431 ไร่ ซึ่งเป็นป่าชายเลนผืนใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง รัฐบาลไทยจึงได้จัดทำโครงการร่วมกับประเทศสมาชิกยูเนสโกประกาศพื้นที่ชายฝั่งบริเวณนี้เป็นเขตสงวนชีวมณฑลโลก (International Coastal and Marine Biosphere Reserve) ซึ่งเป็นแห่งที่ 4 ของประเทศไทย โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อเป็นที่สงวนความหลากหลายทางธรรมชาติ

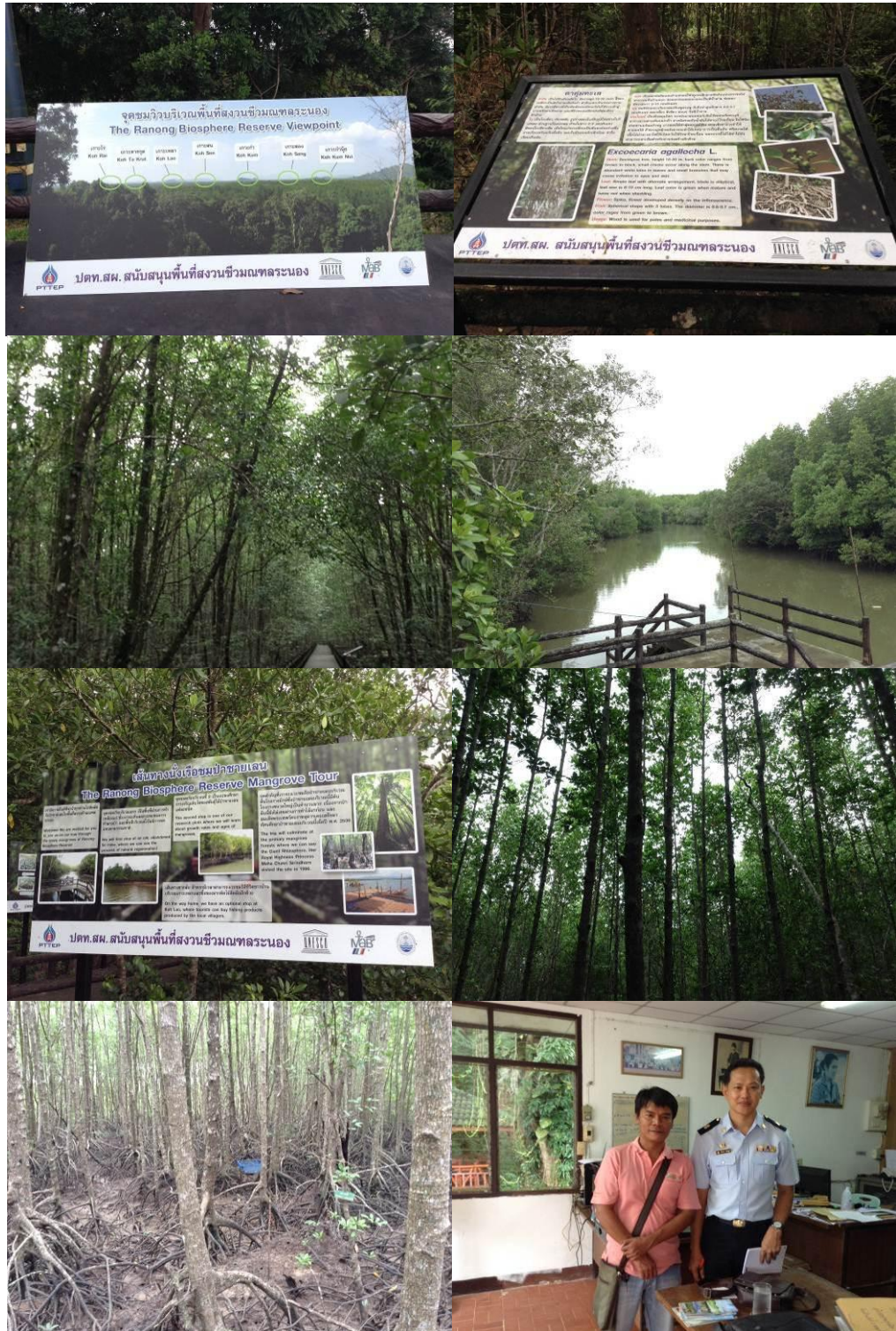
ความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืชป่าชายเลนบริเวณพื้นที่สงวนชีวมณฑลระนอง ประกอบด้วยพันธุ์พืช 26 วงศ์ 38 สกุล 51 ชนิด พืชที่มีความสำคัญ ได้แก่ ไม่นางค์ยาง กระบาก

ตะเคียนหิน ตะเคียนทอง และसान เป็นต้น พันธุ์ไม้ที่สำคัญในเชิงเศรษฐกิจในพื้นที่ ได้แก่ ยางมะพร้าว และมะม่วงหิมพานต์ เป็นต้น พบหญ้าทะเลชนิดที่สำคัญ ได้แก่ หญ้าชะเงาใบยาว หรือหญ้าคาทะเล หญ้าชะเงาใบสั้นปล้องยาวหรือฟันเลื่อย หญ้าใบมะกรูด และกุยช่ายทะเล เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบโกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ แสมดำ แสมขาว แสมทะเล พังกาหัวสุมดอกแดง

พังกาหัวสุมดอกขาว ลำแพน ถั่วขาว ถั่วดำ โปรงแดง โปรงขาว ตะบูนขาว ตะบูนดำ เล็บมือนาง

มะนาวผี น้ำนอง ตีนเป็ดทะเล มะคะ สักขี หยีทะเล ตาตุ่มทะเล หงอนไก่ทะเล ฝาดดอกแดง ฝาดดอกขาว ลำพูทะเล ลำแพนทะเล ลำแพน จาก โพร้ทะเล ปรงทะเล ถาดอบแถบ หวายลิง สักขี ถาดกระเพาะปลา และเหิงอกปลาหมอดอกม่วง เป็นต้น

รูปที่ 2 การลงสำรวจพื้นที่ ชีวมณฑลระนอง ต.หวาง อ.เมืองระนอง จ.ระนอง

2.2 จังหวัดพังงา

2.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดพังงาตั้งอยู่ทางชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของภาคใต้ อยู่ระหว่างละติจูดที่ 8 องศา 27 ลิปดา 52.3 พิลิปดาเหนือ และลองติจูดที่ 98 องศา 32 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 788 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 4,170.895 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,606,809 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดระนอง

ทิศใต้ ติดต่อกับ ทะเลอันดามัน และจังหวัดภูเก็ต

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดกระบี่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ มหาสมุทรอินเดีย

2.2.2 สภาพทั่วไป

2.2.2.1 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดพังงา มีรูปร่างยาวรี วางตัวในตำแหน่งทิศเหนือ - ใต้ มีความยาวประมาณ 112.5 กิโลเมตร และมีความกว้างในแนวทิศตะวันออก - ตะวันตก บริเวณตอนบนของจังหวัดพังงาประมาณ 25 กิโลเมตร ส่วนบริเวณตอนล่างของจังหวัดพังงากว้างประมาณ 50 กิโลเมตร ภูมิประเทศโดยทั่วไปประกอบด้วยภูเขาสลับซับซ้อน พื้นที่สูง ที่ราบ และเกาะ ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะของภูมิประเทศในจังหวัดพังงาออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. บริเวณภูเขาและที่สูง ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด โดยทอดตัวตลอดแนวจาก ทิศเหนือมาทิศใต้ เทือกเขาที่สำคัญ คือ เทือกเขาภูเก็ต ซึ่งเป็นเทือกเขาที่ยาวต่อเนื่องมาจากเทือกเขาตะนาวศรี ผ่านจังหวัดต่าง ๆ ทางฝั่งตะวันตกของภาคใต้ ความยาวโดยเฉลี่ย 517 กิโลเมตร

2. บริเวณที่ราบ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบชายฝั่งทะเลที่เกิดจากการยุบตัวของแผ่นดินชายฝั่งทะเล มีลักษณะที่แคบยาวและเว้าแหว่งที่เรียกว่า “ชะวากทะเล” ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหาดชายเลน โดยมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ มีความสำคัญต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

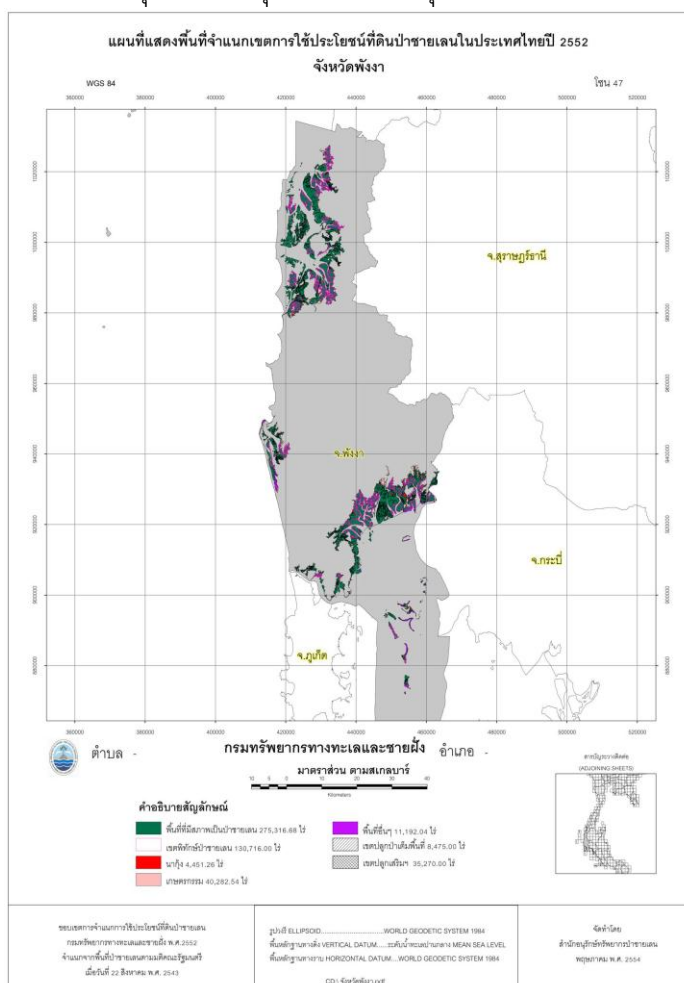
3. บริเวณที่เป็นเกาะ พังงามีเกาะประมาณ 105 เกาะ (ซึ่งรวมถึงแนวปะการังทั้งบริเวณชายฝั่งและตามหมู่เกาะต่างๆ หลายแนว) ส่วนใหญ่จะอยู่ตอนเหนือของจังหวัดในเขตอำเภอตะกั่วป่าและอำเภอคุระบุรี ในอ่าวพังงามีเกาะที่สำคัญซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอ คือ อำเภอเกาะยาว เกาะต่างๆ ของจังหวัดพังงา ส่วนใหญ่มีธรรมชาติที่สวยงามไม่มีประชาชนอาศัยอยู่และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ

2.2.3 สถานภาพป่าชายเลน

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้สำรวจสถานภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในเขต ป่าสงวนแห่งชาติและนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ พบว่าจังหวัดพังงา มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด 331,242.51 ไร่ มีพื้นที่ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมด 199,050.26 ไร่ และมีพื้นที่ป่าชายเลนในเขตอุทยานแห่งชาติทั้งหมด 40,904.22 ไร่

2.2.4 พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลน

จังหวัดพังงา พบพันธุ์ไม้ป่าชายเลนจำนวน 19 ชนิด ความหนาแน่นเฉลี่ยเท่ากับ 22.60 ต้น/ไร่ มีความโตทางเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ยและมีความสูงเฉลี่ยเท่ากับ 12.90 เซนติเมตร และ 9.36 เมตร พบพันธุ์ไม้เบิกนา (pioneer species) ได้แก่ วงศ์แสม (Avicenniaceae) ซึ่งแสมดา เป็นพันธุ์ไม้เด่นใน วงศ์นี้ พบแสมขาวเพียงเล็กน้อย นอกจากนี้ ยังพบไม้เบิกน้ำในวงศ์ลำพู (Sonneratiaceae) ได้แก่ ลำพูทะเลและลาแพนหิน แต่มีน้อยกว่าแสมมาก อย่างไรก็ตามโกงกางใบเล็ก และตะบูนขาวยังคงเป็นกลุ่มชนิดพันธุ์ที่พบได้มากที่สุด

แผนที่ 3 แผนที่แสดงพื้นที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในประเทศไทย ปี 2552
จังหวัดพังงา

2.2.5 ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดพังงา

จากการสืบค้นจากเอกสารและสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่าจังหวัดพังงา มี 3 อำเภอ คืออำเภอกระบือ อำเภอตะกั่วทุ่ง และอำเภอเกาะยาว โดยแต่ละอำเภอมียุทธศาสตร์ที่มีการจัดการท่องเที่ยวและนันทนาการในป่าชายเลน โดยมีลักษณะเด่นของแต่ละชุมชนรวมทั้งกิจกรรมและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

2.2.5.1 อำเภอกระบือ

ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลน อำเภอกระบือ มีหลายแห่ง รายละเอียด ดังนี้

1) ชุมรมโสมสเทย์ บ้านทุ่งนาคำ หมู่ 5

ลักษณะเด่น

○ เป็นชุมชนมุสลิมประมงชายฝั่งที่ดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน เป็นศูนย์การเรียนรู้อนุรักษ์ และเผยแพร่วัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน โดยการปลูกป่าชายเลนและป่าชายหาด วางท่อนอนุรักษ์พะยูน หล้าทะเล และพันธุ์สัตว์น้ำ บริเวณอ่าวทุ่งนาคำ รวมถึงการจัดกิจกรรมทางศาสนาเช่น พิธีถือศีลอด วันเกิด ศาสนา ฯลฯ

กิจกรรม

○ พานักท่องเที่ยวดำน้ำชมปะการังและหล้าทะเล เดินป่าศึกษาธรรมชาติ นั่งเรือชมเกาะ ออกไปตกหมึก พายเรือชมป่าชายเลน

○ บริการอาหารทะเลสดๆ

○ มีสินค้าท้องถิ่น เช่น กะปิคุณภาพ

○ จัดทำบ้านแบบโสมสเทย์ 7 หลัง เรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนมุสลิม หมู่บ้านโลออนเพื่อประสภภัยสึนามิ

2) ชุมรมเกาะพระทอง

ลักษณะเด่น

○ เป็นชุมชนที่มาอยู่ร่วมกันในหมู่บ้านสร้างใหม่หลังจากที่บ้านเรือนเดิมเสียหายจากสึนามิ

○ เกาะพระทองเป็นเกาะที่ยังคงความเป็นธรรมชาติสูง เนื่องจากการพัฒนายังเข้ามาน้อย พื้นที่โดยรอบมีป่าชายเลนและป่าพรุมีความโดดเด่นด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งทางทะเล เช่น เต่าทะเล พะยูน ปลาโลมา และบนบกโดยเป็นที่ยอมรับจากองค์กรอนุรักษ์ระหว่างประเทศ (Birdlife international) ว่าเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยที่สำคัญของนก โดยพบว่ามียุทธศาสตร์ทั้งหมด 137 ชนิด เช่น “นกตะกรุม”(Laptoptilos javanicus) ที่เป็นนกหายากและเป็นฝูงที่เหลือและสำคัญของประเทศไทย (ฝูงนกตะกรุมบนเกาะพระทองนี้มีจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรนกตะกรุมทั้งหมดทั่วประเทศ)และยังมีนกกลุ่มพูแดง (Columbia punicea) และอีกสี่สายพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์ของโลกอีกด้วย

○ มีการนำผักพื้นเมือง ชื่อผักลิ้นห่าน มาเป็นส่วนผสมของอาหารพื้นถิ่น ต้มกะทิ ผัดน้ำมันหอย

กิจกรรม

○ มีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ทัวร์ทุ่งหญ้าสวรรค์ ป่าชายหาด ดูนก กวาง หมูป่า

○ นักรถมอเตอร์ไซด์พ่วงสำรวจรอบเกาะ

○ มีการจัดตั้งโครงการอนุรักษ์เต่า และการท่องเที่ยวรูปแบบอาสาสมัคร

○ มีการตั้งกลุ่มผ้ามัดย้อม โดยใช้สีย้อมจากธรรมชาติ เช่น สีแดงจากเปลือกโกงกาง สีชมพู จากต้นเสม็ดชุน

○ มีการจัดตั้งโฮมสเตย์มี 8 หลัง ๆ ละ 3 ห้อง

3) ชุมชนบ้านท่าดินแดง

ลักษณะเด่น

○ ชาวบ้านในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก

○ มีทะเลป่าชายเลนล้อมรอบทั้ง 3 ด้าน จึงมีป่าโกงกางที่อุดมสมบูรณ์ 90% ป่าชุมชนของหมู่บ้าน เป็นป่าไม้กระถินณรงค์ซึ่งก็มีความอุดมสมบูรณ์สูง

○ ชุมชนได้มีการปลูกป่าเพิ่มในทุกๆ ปี ทรัพยากรป่าไม้ชายเลน เป็นแหล่งอาหารที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำชายฝั่งและคนในชุมชน

○ มีการนำเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย เข้ามาใช้ในการทำการเกษตรเช่น เกษตรน้ำหยด แปลงปลูกผักไฮโดรโปนิก

○ ทักษะความรู้ที่เป็นจุดขายในการท่องเที่ยวของชุมชนฯ เช่น สาธิตทักษะในการร่อนแร่แบบโบราณ วิถีชีวิตในการทำประมงพื้นบ้าน วางอวน ตกปู กู้ลอบ

กิจกรรม

○ จัดตั้ง กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้น

○ สาธิตทักษะในการกรีดยางพารา การร่อนแร่แบบโบราณ วิถีชีวิตในการทำประมงพื้นบ้าน วางอวน ตกปู กู้ลอบ

○ ล่องเรือชมธรรมชาติป่าชายเลน พายเรือคายัค ล่องตามคลอง

○ กิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ เช่น ปลูกป่าชายเลน 1 คน 1 ต้น

4) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะนก หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งมะพร้าว

ลักษณะเด่น

○ เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่มีความหลากหลายทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมมีทั้งชาวไทยพุทธ มุสลิม คริสต์ และชาวมอแกนอาศัยอยู่ร่วมกันมาอย่างสงบสุข มีความสวยงามทางธรรมชาติ

○ มีการทำสวนเกษตรผสมผสาน ผลิตผลไม้ นานาชนิด ประกอบด้วยไม้ผลเช่น ส้ม ลองกอง ลำไย ไม้เศรษฐกิจ เช่น สวนยาง สวนปาล์ม สวนไม้ดอกและไม้ประดับ พื้นที่จำนวน 300 ไร่

กิจกรรม

○ พานักท่องเที่ยวชมสวนเกษตรผสมผสาน ผลิตผลไม้ นานาชนิด ทดลองการทำเกษตร เช่น การปลูกข้าว

○ กิจกรรมการล่องเรือคายัคท่ามกลางป่าโกงกางอุดมสมบูรณ์โดยมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำทาง

5) ชุมชนโคกไคร ตำบลมะลุ่ย

ลักษณะเด่น

○ เป็นชุมชนหนึ่งที่มีความสมบูรณ์ทางทรัพยากร มีสภาพภูมิประเทศที่สวยงามโดดเด่นด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ระบบนิเวศป่าชายเลน ที่สมบูรณ์ ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกัน นับถือศาสนาอิสลามมีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่ายแบบดั้งเดิมมาหลายชั่วอายุคน

○ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญและโดดเด่นหลายแห่ง เช่น ดอนหอยตลับ ถ้าภาพเขียนสีน้ำมันโบราณ ถ้ำลอดที่ตำบลบ่อแสน ถ้ำมิด ถ้ำลาภูน หาดตั้งเลน หุ่นทราย ฟาร์มหอย และหาดทรายร้อน ซึ่งเกิดขึ้นจากพื้นผิวโลกที่เป็นรอยแยก เป็นรอยต่อระหว่างอำเภอบึงสามพันกับอำเภอบึงสามพัน จังหวัดกระบี่ รอยต่อระหว่างน้ำจืดกับน้ำเค็ม

○ หาดปุมแดง มีปุมแดง ซึ่งเป็นปูขนาดเล็ก อยู่ค่อนข้างชุกชุมตามชายหาด สามารถดูได้เพียงเดือนละ 2 หน คือ ในช่วงน้ำลงต่ำสุดเท่านั้นช่วงละ 3-4 วัน

กิจกรรม

○ มีการรวมตัวของสมาชิกในหมู่บ้าน จัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวชุมชน

○ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทดลองการทำเกษตร เช่นการปลูกข้าว

○ แล่นเรือแคนูชมทิวทัศน์สองฝั่งคลองน้ำเค็ม

○ ศึกษาพืชสมุนไพรและระบบนิเวศป่าชายเลน

○ ชมถ้ำลอด ภาพเขียนสีโบราณอายุกว่า 3,000 ปี ลอดอุโมงค์ ชมลาภูนน้อยใหญ่ สวรรค์ถ้ำชาวล และพาไปดูปุมแดง

6) กลุ่มโฮมสเตย์ บ้านบางพัฒนาตำบลบางเตย

ลักษณะเด่น

○ ชุมชนบางพัฒนาส่วนใหญ่เป็นชาวประมงไทยมุสลิม มีประชากร 76 ครัวเรือน ตั้งอยู่บนพื้นที่เกาะขนาดเล็ก อยู่ใกล้ชิดกับแผ่นดินใหญ่

○ เป็นชุมชนที่ยังคงดำเนินกิจกรรมตามวิถีชีวิตดั้งเดิม

○ เป็นชุมชนต้นแบบในการอนุรักษ์สินทรัพย์ทางทะเลแบบยั่งยืนชาวบ้าน โดยพัฒนาธนาคารปูบ้านบางพัฒนา เมื่อชาวบ้านจับปูไข่ได้ จะนำมาบริจาคใส่ลงกระชังเพื่อที่จะให้ปูสามารถออกไปและเติบโตได้ในอนาคตใช้เวลาประมาณ 15-20 วัน เมื่อปูสลัดไข่แล้วเรียบร้อย ชาวบ้านก็นำปูไปขายและนำเงินมาบำรุงชุมชน ธนาคารปูเริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2551 มีการพัฒนาจนได้รับรางวัลชุมชนต้นแบบระดับประเทศ

กิจกรรม

○ จัดทำกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบางพัฒนา โฮมสเตย์มี 12 หลัง รับผิดชอบได้ 100 คน และกลุ่มรักษ์บางพัฒนา มี 4 หลัง รับผิดชอบได้ 20 คน

○ ชาวบ้านนำนักท่องเที่ยวทากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อาทิ ปล่อยปูไข่ลงกระชัง ปลูกป่าชายเลน ป่าโกงกาง และท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

○ บริการอาหารทะเลสด เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา และแมงดาทะเล นั่งเรือชมรอบๆ ชุมชนบ้านบางพัฒนา

2.2.5.2 อำเภอตะกั่วทุ่ง

ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลน อำเภอตะกั่วทุ่ง ได้แก่ ชุมชนบ้านสามช่องเหนือ รายละเอียด ดังนี้

ลักษณะเด่น

○ เป็นชุมชนมุสลิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อ่าวพังงา มีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ต้นไม้ที่มีเรือนยอดสูงกว่า 15 เมตร

○ ชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน เลี้ยงปลากระชัง

กิจกรรม

○ จัดตั้งธนาคารไต้ น้ำ เลี้ยงแม่พันธุ์หอยนางรม เลี้ยงหอยจ๊อบแจง

○ นั่งเรือแจว ชมธรรมชาติสองฝั่งคลอง ชมระบบนิเวศป่าชายเลน

○ ทานอาหารเช้ากลางทะเล

○ ชมตะวันขึ้นที่อ่าวพังงา

○ ล่องเรือตามรอยวรรณคดีสังข์ทองตามเกาะแก่งต่างๆ

2.2.5.3 อำเภอเกาะยาว

ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลน อำเภอเกาะยาว ได้แก่ ชุมชนเกาะยาวน้อย รายละเอียด ดังนี้

ลักษณะเด่น

○ เกาะยาวน้อย และเกาะยาวมีที่ตั้งอยู่กลางอ่าวพังงา ระหว่างภูเก็ต พังงา และกระบี่ อยู่ใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น เกาะพีพี เขาพิงกัน เกาะปันหยี

○ เป็นชุมชนมุสลิม คนในชุมชนมีอาชีพทำประมงชายฝั่ง เลี้ยงปลา กุ้งมังกรในกระชัง และการเกษตร เช่น การปลูกข้าว

○ ก่อตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เมื่อปี พ.ศ.2538 เพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วม และงานอนุรักษ์ไปด้วยกัน โดยเอาการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการดูแล

○ ได้รับรางวัลดีเด่นด้านการท่องเที่ยว

กิจกรรม

○ เทียวชมเกาะยาว 7 หมู่บ้านชมวิถีชีวิตของชาวเกาะยาว ชมกลุ่มทำผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติ ชมการทำผ้าบาติก การทำผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ของที่ระลึก ชมทุ่งนาควาย ป่าชายเลน บ่อน้ำจืดในทะเลและชมพระอาทิตย์ตกดิน

○ ลงเรือกับครอบครัว ชมวิถีชีวิตการวางอวน การกู้อวน ชมการเลี้ยงกุ้งมังกร ปลาช่อนทะเล ปลาฉลามเสือ และปลากะพง ชมระบบนิเวศทางทะเล แวะพักเกาะห้องเพื่อดำน้ำดูปะการัง นั่งเรือชมเกาะห้องในตำนาน และ ชมเกาะลาดิง เพื่อดูการเก็บรังนกนางแอ่น

○ ชมเกาะเหลาฮันตู เพื่อดูโครงกระดูกของชาวมอแกนที่มีอายุถึง 1,000 ปี และดำน้ำดูปะการัง 7 สี และกัลปังหา

○ ชมตลาดเกาะยาวตอนกลางคืน แวะชิมโรตีสาวเกาะ

○ ระหว่างน้ำลดช่วง 14-6 ค่า สามารถเก็บหอยชักตีน ดูหญ้าทะเล ชมทุ่งปะการังสีฟ้าที่มีแห่งเดียวในประเทศไทย และบ่อน้ำจืดในทะเล

○ จัดตั้งเครือข่ายโฮมสเตย์

2.1.6 ผลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น

จากการลงสำรวจพื้นที่ของจังหวัดพังงา พบว่ามีชุมชนที่อยู่ในเกณฑ์ของการกำหนดพื้นที่ โดยการจำเพาะเจาะจงพื้นที่ชุมชนที่มีพื้นที่ป่าชายเลน และได้มีการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลน รวมทั้งมีเส้นทางศึกษาเส้นทางธรรมชาติหรือ Walk Way ในพื้นที่ คือ ป่าชายเลนเมืองพังงา สถานีทรัพยากรป่าชายเลนที่ 20 (เมืองพังงา) โดยมีสภาพพื้นที่และการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลนตามลำดับ ดังนี้

ป่าชายเลนเมืองพังงาอยู่ในความดูแลของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 20 (เมืองพังงา) เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนและพรรณพืชอีกหลายชนิดในระบบนิเวศเดียวกัน ได้พบเห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านกับการพึ่งพาอาศัยป่าชายเลนเหมาะสมอย่างยิ่ง สำหรับการพักผ่อนในเมืองพังงา

ประวัติและความเป็นมา

○ ปี พ.ศ.2511 กรมป่าไม้ได้จัดตั้งหน่วยควบคุมป่าเลนที่ พง. 3 ขึ้นที่บริเวณหมู่บ้านวังหม้อแกง ตำบลท้ายช้าง อำเภอเมือง จังหวัดพังงา โดยให้การบริหารราชการอยู่ในความควบคุมดูแลของกองจัดการป่าไม้ กรมป่าไม้ ปี พ.ศ.2518 จึงเปลี่ยนให้มาอยู่ในความควบคุมดูแลของสำนักงานป่าไม้เขตนครศรีธรรมราช

○ ปี พ.ศ.2523 เปลี่ยนชื่อเป็นหน่วยจัดการป่าเลนที่ พง.3

○ ปี พ.ศ.2524 เปลี่ยนชื่อเป็นหน่วยจัดการป่าเลนที่ พง.10 (วังหม้อแกง)

○ ปี พ.ศ.2530 เปลี่ยนชื่อเป็นหน่วยจัดการป่าชายเลนที่ พง.10 (วังหม้อแกง)

- ปี พ.ศ.2545 เปลี่ยนชื่อเป็นสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 20 (วังหม้อแกง พังงา) สังกัดกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
- ปี พ.ศ.2552 เปลี่ยนชื่อเป็นสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 20 (เมือง พังงา)

ข้อมูลพื้นฐาน

สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 20 (เมือง พังงา) เป็นหน่วยงานส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค สังกัดส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ที่ 2 สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 เริ่มปฏิบัติการกิจที่ได้รับมอบหมายจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2546 เป็นต้นมา

เป้าหมาย

1. เพื่อให้ทรัพยากรป่าชายเลนในอ่าวพังงามีความอุดมสมบูรณ์
2. เพื่อให้ทรัพยากรป่าชายเลนที่สามารถเอื้อประโยชน์แก่ประชาชน
3. เพื่อป้องกันรักษาพื้นที่ป่าชายเลนไม่ให้ถูกทำลาย
4. เพื่อให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน
5. เพื่อให้ประชาชนมีความคิดและทัศนคติที่ดีต่อสถานี

พันธกิจ

สงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อดำรงไว้ซึ่งความสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าชายเลนและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งทั้งความสมดุลของระบบนิเวศที่เสื่อมโทรม ให้กลับคืนความอุดมสมบูรณ์มั่งคั่งและยั่งยืนโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม

รูปที่ 3 การลงสำรวจพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวป่าชายเลนเมืองพังงา ต.ท้ายช้าง อ.เมือง จ.พังงา

2.3 จังหวัดภูเก็ต

2.3.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดภูเก็ต เป็นเกาะใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ตั้งอยู่ทางฝั่งทะเลด้านตะวันตกของภาคใต้ในน่านน้ำทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย ที่ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 7 องศา 45 ลิปดา - 8 องศา 15 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 98 องศา 15 ลิปดา - 98 องศา 40 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพฯ 862 กิโลเมตร ไปตามทางหลวงหมายเลข 4 สายเพชรเกษมและทางหลวงหมายเลข 402 สายโคกกลอย - ภูเก็ต พื้นที่ทั้งหมด ประกอบด้วยเกาะใหญ่และเกาะบริวารอีก 32 เกาะ มีพื้นที่รวมกันทั้งหมดประมาณ 543 ตารางกิโลเมตร โดยตัวเกาะใหญ่มีความยาวจากเหนือจดใต้ประมาณ 48.7 กิโลเมตร มีความกว้างจากตะวันออกไปตะวันตกประมาณ 21.3 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ทะเลอันดามัน
- ทิศใต้ ติดต่อกับ ทะเลอันดามัน
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ทะเลอันดามัน
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ทะเลอันดามัน

2.3.2 สภาพทั่วไป

2.3.2.1 ลักษณะภูมิประเทศ

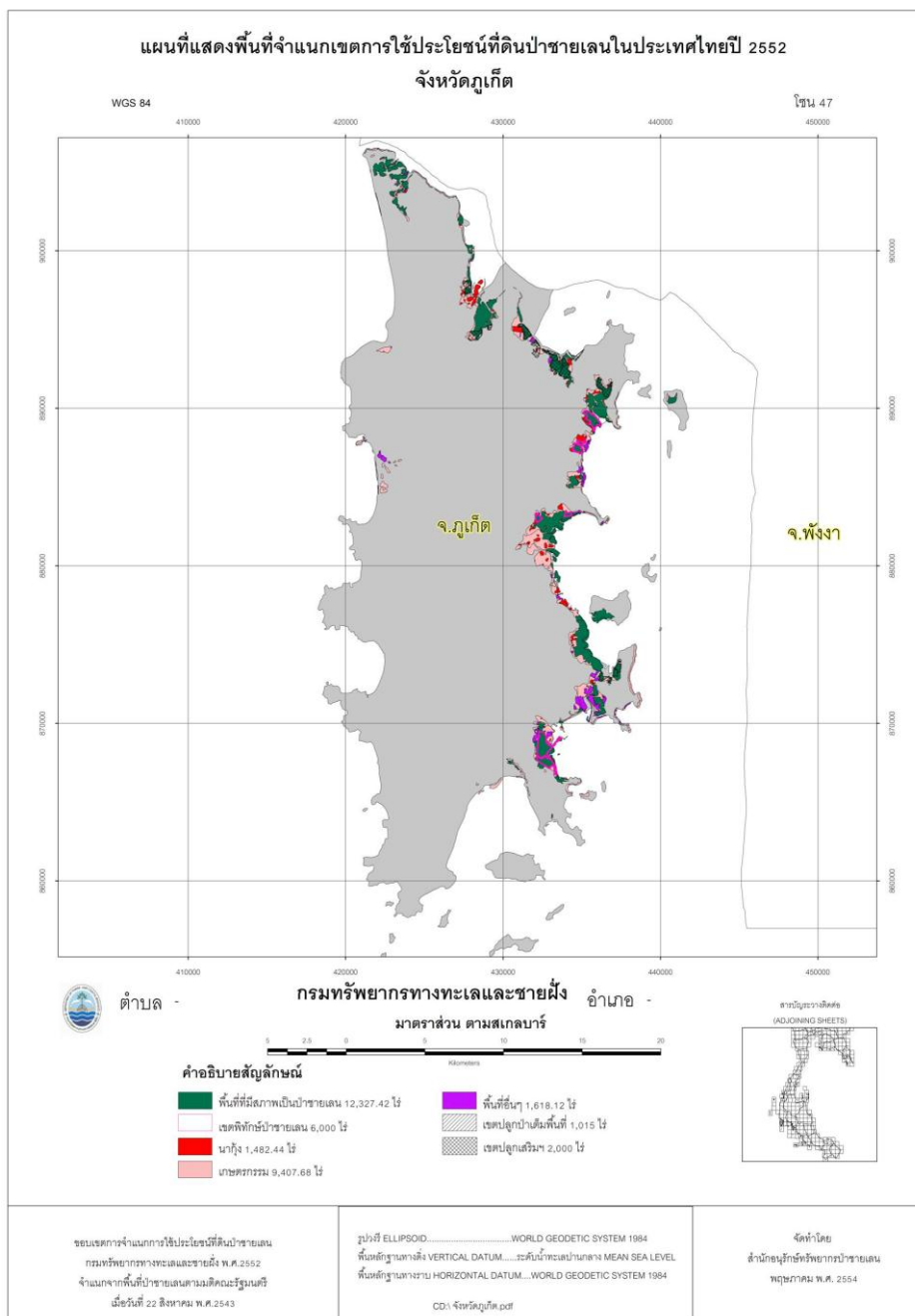
จังหวัดภูเก็ต มีลักษณะเป็นเกาะที่ตั้งอยู่ตามชายฝั่งทะเล มีลักษณะทางธรณีวิทยาคล้ายคลึงกับแผ่นดินใหญ่ พื้นที่ร้อยละ 70 ของจังหวัดเป็นภูเขาทอดยาวตามแนวเหนือใต้ และอีกร้อยละ 30 เป็นที่ราบ ฝั่งตะวันตกของเกาะเป็นภูเขา ทางทิศเหนือและด้านตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูง ขณะที่ด้านตะวันออกเป็นพื้นที่ราบ จังหวัดภูเก็ตมีลำน้ำ ลำห้วย และคลองขนาดเล็ก รวม 9 สายและมีแหล่งน้ำผิวดินที่เป็นพрудธรรมชาติ ชุมเหมืองเก่า และอ่างเก็บน้ำของกรมชลประทาน ด้านตะวันออกพื้นที่ชายฝั่งทะเลประกอบด้วย หาดโคลน ป่าชายเลน และพื้นที่ทรายงอก ขณะที่ด้านตะวันตกเป็นหาดทรายสวยงาม นอกจากนี้ยังมีเกาะบริวารทั้งสิ้น 32 เกาะ ได้แก่ เกาะนก เกาะนาคำน้อย เกาะนาคำใหญ่ เกาะมะพร้าว และเกาะซี เป็นต้น

2.3.3 สถานภาพป่าชายเลน

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้สำรวจสถานภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในเขต ป่าสงวนแห่งชาติและนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ พบว่าจังหวัดภูเก็ต มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด 12,327.42 ไร่ และพื้นที่ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทั้งหมด 17,248.57 ไร่

2.3.4 พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลน

พบพันธุ์ไม้ป่าชายเลน 13 ชนิด มีความหนาแน่นเฉลี่ยรวมเท่ากับ 240.77 ต้น/ไร่ ความโตทาง เส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ยรวมเท่ากับ 11.54 เซนติเมตร และความสูงเฉลี่ยเท่ากับ 7.92 เมตร โกงกางใบเล็ก โครงสร้างป่าชายเลน จังหวัดภูเก็ตมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย คือ โกงกางใบเล็กยังคงเป็น พันธุ์ไม้ที่มีความเด่นมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ โปรงแดง แสมดา และตะบูนขาว ตามลำดับ

แผนที่ 4 แผนที่แสดงพื้นที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในประเทศไทยปี 2552 จังหวัดฉะเชิงเทรา

2.3.5 ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดฉะเชิงเทรา

จากการสืบค้นจากเอกสารและสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่าจังหวัดฉะเชิงเทรา มี 2 อำเภอ คืออำเภอกลาง และอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา โดยแต่ละอำเภอมียุทธศาสตร์ที่มีการจัดการท่องเที่ยวและนันทนาการในป่าชายเลน และมีลักษณะเด่นของแต่ละชุมชนรวมทั้งกิจกรรมและการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

2.3.5.1 อำเภอถลาง

ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลน อำเภอถลาง มีหลายชุมชน รายละเอียด
ดังนี้

1) ชุมชนไม้ขาว

ลักษณะเด่น

○ เป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ที่เป็นป่าพรุที่อุดมสมบูรณ์ของจังหวัดภูเก็ต มีพื
ดั้งเดิม เช่น พรุเงาะสัน พรุจิก พรุแหลมหยุด พรุยายรัต ฯลฯ ซึ่งสามารถศึกษาด้านความหลากหลาย
ทางชีวภาพ และเป็นแหล่งดูนก

○ เป็นพื้นที่วางไข่ของเต่าทะเล และพบจักจั่นทะเล

กิจกรรม

○ จัดกิจกรรมท่องเที่ยวร่วมกับสมาคมอนุรักษ์เต่าทะเล เช่น การจัดแคมป์
ปิ้ง สานิตการเก็บจักจั่นทะเล

○ นวดฝังทรายเพื่อสุขภาพ บ้านโฮมสเตย์

2) ชุมชนบางโรง

ลักษณะเด่น

○ เป็นชุมชนชาวไทยมุสลิมที่มีประวัติศาสตร์ที่สำคัญ และอยู่ในพื้นที่ที่เป็น
แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ บริเวณชุมชนมีทัศนียภาพที่สวยงามเป็น
ธรรมชาติ

○ มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมและประมง

○ ชุมชนได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นจากการประกวดรางวัลอุตสาหกรรม
ท่องเที่ยวไทย ประจำปี 2553

กิจกรรม

○ กิจกรรม "ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากภูผาถึงทะเล" เช่น ล่องคลองบางโรง
ชมป่าชายเลน ฝูงลิงแสมและปูก้ามดาบ ปลูกปลาโกงกาง

○ นั่งเรือประมงไปตกปลา ตกหมึกกับชาวบ้านยามค่ำคืน

○ บริการร้านอาหารทะเล ปลาในกระชัง

2.3.5.2 อำเภอเมืองภูเก็ต

ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลน อำเภอตะกั่วป่า ได้แก่ ชุมชนบ้านบ่อแร่
คลองมุดง รายละเอียด ดังนี้

ลักษณะเด่น

○ เป็นชุมชนที่มีวิถีชาวประมง

○ ป่าชายเลนคลองมุดง

○ มีการรวมกลุ่มแม่บ้านผลิตงานหัตถกรรมที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ที่
สำคัญ คือ กลุ่มสตรีบ่อแร่สันติสุข - ผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากเกล็ดปลาและ กลุ่มอันดาบาติก -
ทำผลิตภัณฑ์จากผ้าบาติก

กิจกรรม

- ล่องเรือชมป่าชายเลนคลองมุดง
- มีร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและการสาธิตการผลิต

2.3.6 ผลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น

จากการลงสำรวจพื้นที่ของจังหวัดภูเก็ต พบว่ามีชุมชนที่อยู่ในเกณฑ์ของการกำหนดพื้นที่ โดยการจำเพาะเจาะจงพื้นที่ชุมชนที่มีพื้นที่ป่าชายเลน และได้มีการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลน รวมทั้งมีเส้นทางศึกษาเส้นทางธรรมชาติหรือ Walk Way ในพื้นที่ คือ **พื้นที่บ้านบางโรง ตำบลป่าคลอก อำเภอดกลาง จังหวัดภูเก็ต** โดยมีสภาพพื้นที่และการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลน ตามลำดับ ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐาน

ชุมชนบ้านบางโรงตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลป่าคลอก อำเภอดกลาง จังหวัดภูเก็ต มีสภาพพื้นที่เป็นปากอ่าวที่อุดมไปด้วยป่าชายเลนที่สมบูรณ์ อยู่ห่างจากอำเภอดเมือง จังหวัดภูเก็ต 22 กิโลเมตร ชุมชนบางโรงมีพื้นที่ประมาณ 36 ตารางกิโลเมตร

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

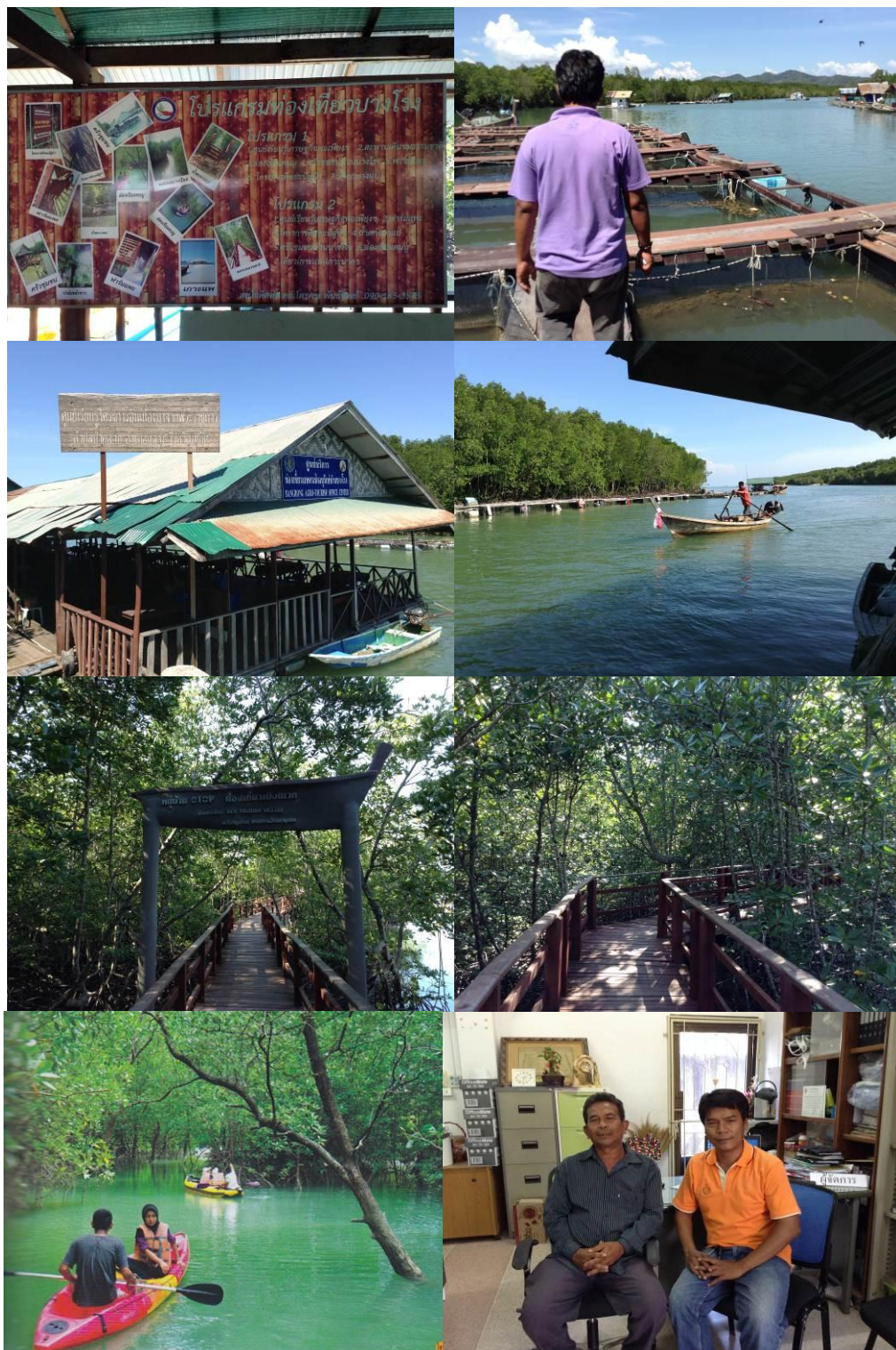
ชุมชนบ้านบางโรง จัดการท่องเที่ยวโดยใช้หลักการของสหกรณ์ออมทรัพย์เข้ามาดูแลในเรื่องการบริหารจัดการ มีประธานและกรรมการแต่ละฝ่าย ร่วมกันดำเนินการ โดยมีการจัดการรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยว ในรูปแบบของเงินปันผลจากร้านอาหารครัวชุมชน

กิจกรรมการท่องเที่ยว

มีหลากหลายกิจกรรมที่เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงแล้วจะพลาดไม่ได้ ทั้งการพายเรือคายัคท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อศึกษาระบบนิเวศ การพักผ่อนชมความสมบูรณ์ของธรรมชาติบนเขาพระท้าว และการรับประทานอาหารทะเลสดๆ ฝีมือชาวบ้าน จาก “ครัวชุมชน” เรียกว่าทุกกิจกรรมนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับวิถีชาวบ้านอย่างแท้จริง

กิจกรรมเด่น

ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวเกษตรเชิงอนุรักษ์บ้านบางโรง ให้บริการนักท่องเที่ยวในการทดลองพายเรือคายัค เพื่อศึกษาระบบนิเวศสองฝั่งคลองบางโรง ชมความงามของป่าโกงกาง และป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งชาวบ้านได้ร่วมกันอนุรักษ์ไว้

รูปที่ 4 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านบางโรง ต.ป่าคลอก อ.ถลาง จ.ภูเก็ต

2.4 จังหวัดกระบี่

2.4.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดกระบี่ ตั้งอยู่ภาคใต้ฝั่งตะวันตกติดกับทะเลอันดามัน อยู่ระหว่างละติจูดที่ 7 องศา 22 ลิปดา ถึง 8 องศา 41 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 8 องศา 21 ลิปดา องศาตะวันออก ถึง 99 องศา 19 ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปตามทางหลวงแผ่นดินประมาณ 814 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 4,708.512 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,942,820 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดพังงาและจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดตรังและทะเลอันดามัน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดพังงาและทะเลอันดามัน

2.4.2 สภาพทั่วไป

2.4.2.1 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดกระบี่ ประกอบด้วยภูเขาน้อยใหญ่ทั่วไป ยอดเขาที่สูงที่สุดอยู่ในเทือกเขาพนมเบญจา ซึ่งมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 420 เมตร มีชายฝั่งทะเลติดกับทะเลอันดามันยาวประมาณ 160 กิโลเมตร นอกจากนี้ที่เป็นภูเขาแล้ว จังหวัดกระบี่ยังมีที่ราบสูงๆ ต่ำๆ ที่ดอน และหมู่เกาะน้อยใหญ่กว่า 130 เกาะ โดยมีเกาะที่มีผู้คนอาศัยอยู่ประมาณ 13 เกาะ ที่สำคัญได้แก่ เกาะพีพี ซึ่งเป็นแหล่งธรรมชาติที่สวยงาม เกาะลันตาใหญ่ เกาะลันตาน้อย เกาะจา เกาะห้อง เกาะศรีบอยา เป็นต้น อีกทั้งยังมีแม่น้ำสายสั้นๆ 2-3 สาย ได้แก่ แม่น้ำกระบี่ (คลองใหญ่กระบี่) คลองกระบี่น้อย คลองปากสั้ย คลองสินปุน คลองขนาน และคลองเพขลาพื้นที่ป่าไม้มีสภาพเป็นป่าดิบชื้น ป่าเบญจพรรณ และป่าชายเลน พันธุ์ไม้ ที่สำคัญได้แก่ ไม้หลุมพอง ไม้เคี่ยม ไม้ตะเคียนทอง ไม้หองนไก่อ ไม้ยาง ไม้แสม และไม้โกงกาง

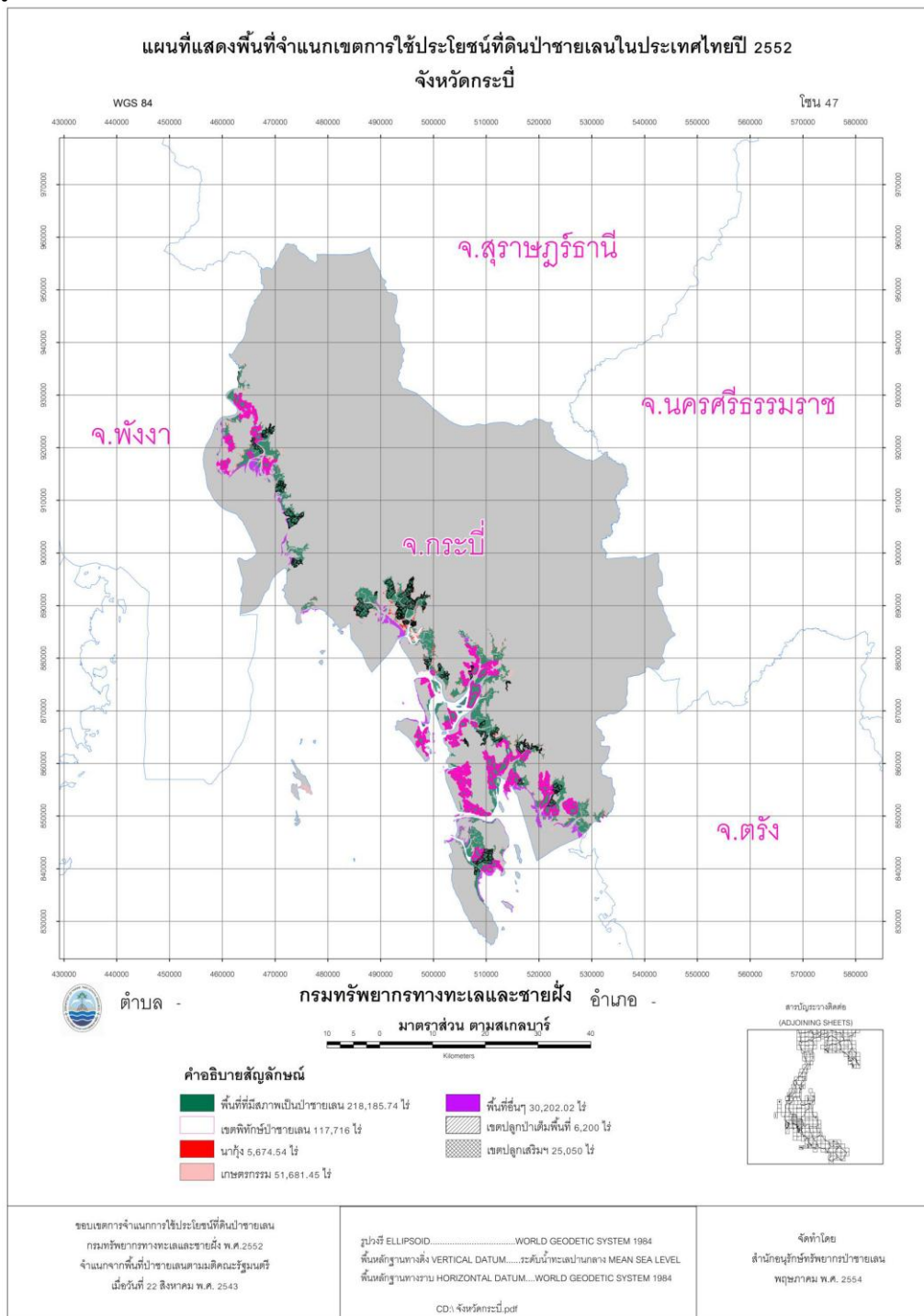
2.4.3 สถานภาพป่าชายเลน

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้สำรวจสถานภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติและนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ พบว่าจังหวัดกระบี่ มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด 218,185.74 ไร่ มีพื้นที่ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทั้งหมด 193,434.24 ไร่ ป่าชายเลนในเขตอุทยานแห่งชาติ 3,717.22 ไร่ ป่าชายเลนในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า 7,825.08 ไร่

2.4.4 พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลน

พันธุ์ไม้ป่าชายเลน ที่พบในจังหวัดกระบี่ รวม 26 ชนิด 14 วงศ์ ความหนาแน่นรวมเท่ากับ 356.36 ต้น/ไร่ มีโกงกางใบเล็กเป็นชนิดพันธุ์ที่มีความหนาแน่นสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ โปรง

แดง ตะบูนขาว และตะบูนดา โครงสร้างป่าชายเลนจังหวัดกระบี่ มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย คือ โกงกางใบเล็ก ยังคงเป็นพันธุ์ไม้ที่มีความเด่นมากที่สุดรองลงมา ได้แก่ โปรงแดง ตะบูนขาว ตะบูนดา และถั่วขาว ตามลำดับ

แผนที่ 5 แผนที่แสดงพื้นที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในประเทศไทยปี 2552 จังหวัดกระบี่

2.4.5 ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่

จากการสืบค้นจากเอกสารและสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่าจังหวัดกระบี่ มี 3 อำเภอ คืออำเภออ่าวลึก อำเภอเมืองและอำเภอเกาะลันตา โดยแต่ละอำเภอมิชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยว และนันทนาการในป่าชายเลน และมีลักษณะเด่นของแต่ละชุมชนรวมทั้งกิจกรรมและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

2.4.5.1 อำเภออ่าวลึก

ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลน อำเภออ่าวลึก ได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อท่อ รายละเอียด ดังนี้

กิจกรรม

○ จัดโปรแกรมนำเที่ยวพายเรือแคนู โดยมีทั้งแบบครึ่งวันและเต็มวัน โดยมีจุดขายที่น่าสนใจคือ พายเรือไปตามป่าโกงกาง ชมธรรมชาติที่สมบูรณ์และสวยงามพายเรือไปยังถ้ำลอดใต้ ชมความสวยงามและอัศจรรย์ของหินงอกและ หินย้อย ถ้ำผีหัวโตที่ประกอบไปด้วยหินงอกและหินย้อยและภาพเขียนสีโบราณก่อนประวัติศาสตร์ และเปลือกหอยเล็ก ที่มีอายุราว 2,000-2,500 ปี ถ้ำเขาวงกต มีลักษณะเป็นลานหิน หรือทะเลในที่มีความสวยงามและ มีขนาดใหญ่ ฯลฯ

2.4.5.2 อำเภอเมืองกระบี่

ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลน อำเภอเมืองกระบี่ ได้แก่ ชุมชนบ้านเกาะกลาง คลองประสงค์ รายละเอียด ดังนี้

ลักษณะเด่น

○ เป็นชุมชนเก่าแก่ประกอบด้วยชาวมุสลิมและชุมชนไทยพุทธซึ่งยังคงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิม ทั้งในเรื่องการประกอบอาชีพ วัฒนธรรม การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แม้ว่าจะอาศัยอยู่บนเกาะที่อยู่ใกล้กับตัวเมืองกระบี่มาก ห่างจากตัวเมืองกระบี่โดยนั่งเรือหางยาวข้ามฟากไปเพียง 5 นาที

○ พื้นที่โดยรอบเป็นป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์

○ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง และเกษตรกรรม ที่น่าสนใจ ได้แก่ การปลูกข้าวสังข์หยดปลอดสารเคมี 100% การสักหอย

○ มีการทำหัตถกรรม เช่น การจักสาน ผ้าบาเต๊ะ เรือหัวโพงซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดกระบี่

กิจกรรม

○ มีการจัดทำโฮมสเตย์โดยสมาชิกชาวบ้านประมาณ 30 หลัง รองรับนักท่องเที่ยวได้ 7-10 คนต่อหลัง

○ มีการจัดกิจกรรมเยี่ยมชมชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ชมการทำการประมงแบบพื้นบ้าน นั่งเรือชมธรรมชาติเขาขนานบ่น้ำ ป่าโกงกางซึ่งอาจสามารถพบเหยี่ยว ลิง นก และกระซัง ดูการจับปู จับปลา

○ มีลานวัฒนธรรม ระบายองเงิง กาหยง เป็นศิลปการต่อสู้ ลูกถ่ากลม

2.4.5.3 อำเภอเกาะลันตา

ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลน อำเภอเกาะลันตา ได้แก่ ชุมชนบ้านร่ำหมาดตำบลเกาะกลาง รายละเอียด ดังนี้

ลักษณะเด่น

○ เป็นชุมชนมุสลิมเก่าแก่ ที่มีกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น กาแฟโบราณ การถักเตยปาหนัน การตัดเย็บผ้าบาติกเป็นของใช้และผลิตภัณฑ์ การผลิตข้าวซ้อมมือ มีการสีข้าวแบบโบราณและการดำข้าว

○ วัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ ประเพณีเข้าสู่ันต์ ประเพณีถือศีลอด วันฮารีรายอ การละเล่นรองแง็ง การเล่นลิเกป่า การเล่นกาหยง

กิจกรรม

○ การล่องเรือแจว ชมป่าชายเลน ชมนก หอยปูปลา

2.4.6 ผลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น

จากการลงสำรวจพื้นที่ของจังหวัดกระบี่ พบว่ามีชุมชนที่อยู่ในเกณฑ์ของการกำหนดพื้นที่ โดยการจำเพาะเจาะจงพื้นที่ชุมชนที่มีพื้นที่ป่าชายเลน และได้มีการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลน รวมทั้งมีเส้นทางศึกษาเส้นทางธรรมชาติหรือ Walk Way ในพื้นที่ คือ **พื้นที่บ้านทุ่งหยีเพ็ง ตำบลศาลาด่าน อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่** โดยมีสภาพพื้นที่และการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลน ตามลำดับ ดังนี้

“**บ้านทุ่งหยีเพ็ง**” เป็นชุมชน ขนาดกลาง ตั้งอยู่บริเวณริมชายฝั่งทะเลด้านทิศตะวันออกเฉียงของต้นไผ่นานาพันธุ์ สัตว์น้ำมากมาย เช่น หอยตาแดง หอยแครง ปูดำ ปลาขนาดเล็กมากมาย รวมถึงวิถีชีวิตคนในชุมชนที่มีความรักความสามัคคี เอื้อเฟื้อโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชุมชนได้รวมตัวกันพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมที่เกาะลันตา นับถือศาสนาอิสลาม อาชีพหลัก คือ การทำประมงพื้นบ้านการทำสวนยางพาราไร่รับจ้างและมีการท่องเที่ยวเป็นรายได้ เสริมของชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน

- ลองเตาถ่าน
- อ่าวลันตา
- คลองทะเล
- บ่อน้ำในป่าชายเลน
- เกาะตะละเบ็ง
- เกาะอูง
- แหลมชาวเล (ชุมชนลิงแสม)

กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

- ล่องเรือ

- ตกปลา
- ชมวิถีชีวิตชุมชน
- ปลูกป่า
- โฮมสเตย์

การบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

- ล่องเรือ
- โฮมสเตย์
- ชมวิถีชีวิตชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนและรูปแบบการบริหารจัดการ

- เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการระดมทุนการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว
- การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและการใช้ประโยชน์
- มีการดำเนินการในลักษณะร่วมกันอนุรักษ์ ฟื้นฟูป่าชายเลน แม่น้ำลำคลอง สัตว์น้ำและพันธุ์ไม้ต่าง ๆ และมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

ลักษณะนักท่องเที่ยว

- นักท่องเที่ยวต่างประเทศและคนไทยที่ชื่นชอบการล่องเรือหางยาวและพายเรือคายัค

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

- การรักษาพื้นที่สวยงามและสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้คงอยู่อย่างยั่งยืน
- การให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เช่น การให้ข้อมูล การประชาสัมพันธ์ การต้อนรับ เป็นต้น
- การจัดระบบรายได้และกองทุนชุมชนจากการท่องเที่ยว
- การดูแลความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว

รูปที่ 5 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านทุ่งเหยีเพ็ง ต.ศาลาด่าน อ.เกาะลันตา จ.กระบี่

2.5 จังหวัดตรัง

2.5.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดตรัง ตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย มีพื้นที่เลียบชายฝั่งทะเลตะวันตกของมหาสมุทรอินเดีย ยาวตลอดแนวเขตจังหวัด 119 กิโลเมตร ประมาณเส้นรุ้งที่ 7 องศา 31 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศา 38 ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางถนนเพชรเกษมประมาณ 828 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 4,941 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,088,125 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดกระบี่

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดสตูล จังหวัดสงขลา และมหาสมุทรอินเดีย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดพัทลุง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดกระบี่ และมหาสมุทรอินเดีย

2.5.2 สภาพทั่วไป

2.5.2.1 ลักษณะภูมิประเทศ

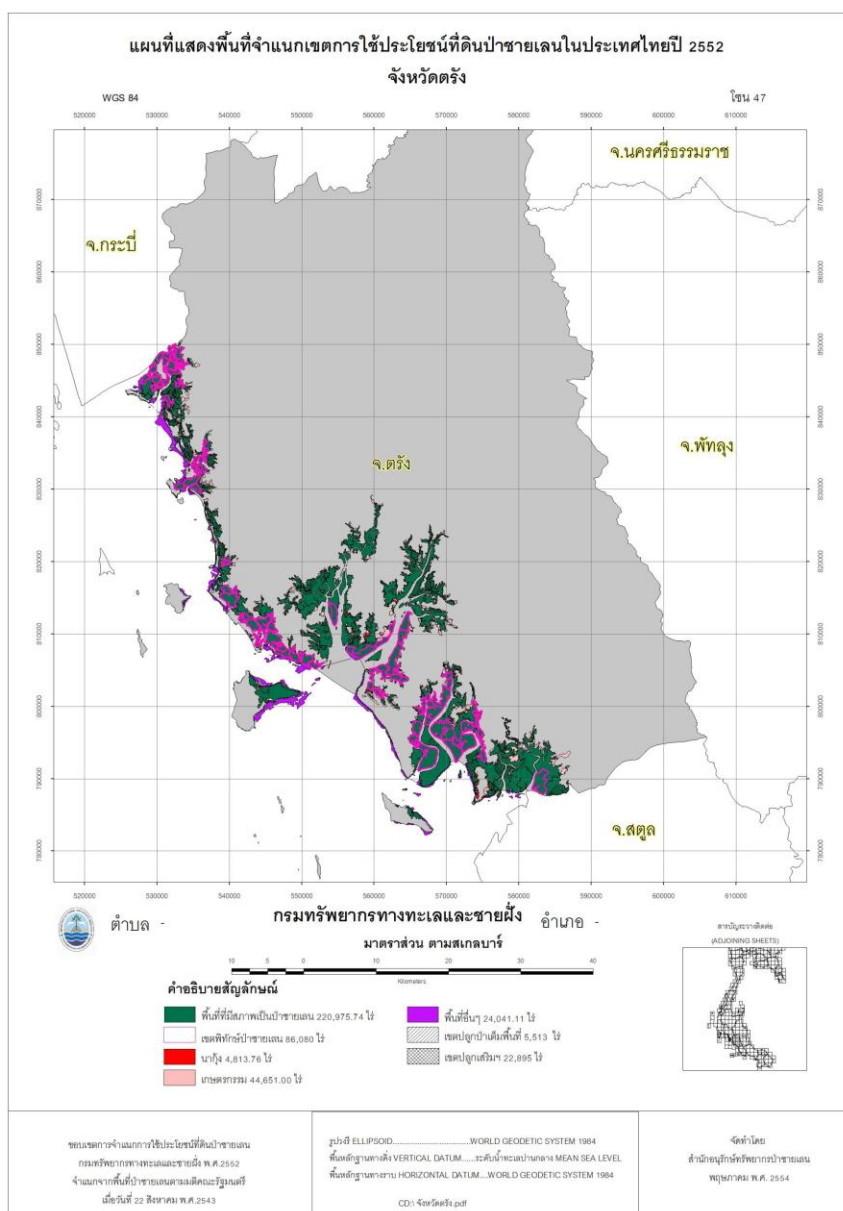
จังหวัดตรัง โดยทั่วไปเป็นเนินสูงๆ ต่ำๆ สลับด้วยภูเขาเล็กๆ กระจายอยู่ทั่วไป พื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ มีจำนวนน้อยซึ่งใช้เพาะปลูกข้าว ทางทิศตะวันออกมีเทือกเขาบรรทัดยาวจากเหนือจดตอนใต้และเป็นเส้นแบ่งเขตแดนจังหวัดตรังกับจังหวัดพัทลุง มีเนื้อที่ป่าเกือบร้อยละ 20 ของเนื้อที่จังหวัดตรัง ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัด ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย เป็นป่าดิบชื้น มีป่าชายเลนสำหรับท้องที่ที่อยู่ติดชายทะเลและมีลำน้ำสำคัญๆ 3 สายได้แก่ แม่น้ำตรังซึ่งมีต้นกำเนิดจากเขาวังหีบ เทือกเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช แม่น้ำปะเหลียนเกิดจากเทือกเขาบรรทัด อ่าเภอปะเหลียน คลองกะลาแสดและต้นน้ำที่เกิดจากควนปลวกร้อน ควนชะโนและควนน้ำแดง ชายแดนตรัง กระบี่ นอกจากนี้ยังมีลำห้วยบริวารที่คอยส่งน้ำให้อีกกว่า 100 สาย มีชายฝั่งด้านตะวันตก ติดทะเลอันดามันที่ยาวถึง 119 กิโลเมตรกับเกาะต่างๆที่กระจายอยู่กว่า 46 เกาะ และป่าชายเลนที่ยังคงอยู่ในสภาพที่อุดมสมบูรณ์

2.5.3 สถานภาพป่าชายเลน

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้สำรวจสถานภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติและนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ พบว่าจังหวัดตรัง มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด 294,481.61 ไร่ มีพื้นที่ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมด 193,238.60 ไร่ พื้นที่ป่าชายเลนในเขตอุทยานแห่งชาติทั้งหมด 4,437.13 ไร่ และมีพื้นที่ป่าชายเลนในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทั้งหมด 57,840.18 ไร่

2.5.4 พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลน

จังหวัดตรังมีป่าชายเลนที่ยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ มีพื้นที่ประมาณ 223,676.91 ไร่ (กรมป่าไม้, 2543) พบพันธุ์ไม้ป่าชายเลน 13 วงศ์ 12 สกุล 29 ชนิด มีความหนาแน่นเฉลี่ยรวมเท่ากับ 411.49 ต้น/ไร่ เส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ยเท่ากับ 10.91 เซนติเมตร และความสูงเฉลี่ยเท่ากับ 8.06 เมตร โดยลำพูทะเลเป็นชนิดไม้ที่มีมากที่สุดเท่ากับร้อยละ 12.87 และโกงกางใบใหญ่เป็นชนิดไม้ที่มีความหนาแน่นมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ โปรงแดง พันธุ์ไม้ที่พบได้ยากในพื้นที่ได้แก่ ตะบูนดา, ลาแพน, โพทะเล, ปอทะเล, โปรงขาว, ฝาดดอกแดง, หงอนไก่ทะเลและพังกาหัวสุมดอกแดง ตามลำดับ

แผนที่ 6 แผนที่แสดงพื้นที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในประเทศไทยปี 2552 จังหวัดตรัง

2.5.5 ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดตรัง

จากการสืบค้นจากเอกสารและสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่าจังหวัดตรัง มี 1 อำเภอ คือ อำเภอสิเกา มีชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวและนันทนาการในป่าชายเลน และมีลักษณะเด่นของชุมชนรวมทั้งกิจกรรมและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

2.5.5.1 อำเภอสิเกา

ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลน อำเภอสิเกา ได้แก่ ชุมชนบ้านบ่อหิน รายละเอียด ดังนี้

ลักษณะเด่น

- มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ที่หาดูได้ยาก เช่น นกเงือก มีแหล่งปะการังน้ำตื้น
- มีโฮมสเตย์ 3 หลัง รองรับได้ 40-50 คน

กิจกรรม

- พานักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น
- ศึกษาวิถีชุมชนชายฝั่ง
- กิจกรรม CSR เช่น ธนาคารปู กิจกรรมต้นกล้าหญ้าทะเล

2.5.6 ผลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น

จากการสำรวจพื้นที่ของจังหวัดตรัง พบว่ามีชุมชนที่อยู่ในเกณฑ์ของการกำหนดพื้นที่โดยการจำเพาะเจาะจงพื้นที่ชุมชนที่มีพื้นที่ป่าชายเลน และได้มีการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลน รวมทั้งมีเส้นทางศึกษาเส้นทางธรรมชาติหรือ Walk Way ในพื้นที่ คือ **พื้นที่บ้านบ่อหิน ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง** โดยมีสภาพพื้นที่และการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลน ตามลำดับ ดังนี้

บ่อหินฟาร์มสเตย์ อยู่ที่บ้านบ่อหิน ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่เริ่มก่อตั้งโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เลี้ยงปลากระพงปลาเก๋าในกระชัง 100 กระชัง ในคลองสิเกา อ.สิเกา จัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน เสน่ห์ของการท่องเที่ยวของชุมชน เน้นกิจกรรมที่มีส่วนร่วมในชุมชน ตั้งแต่การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต ได้สัมผัสเรียนรู้วิถีชีวิตแบบชาวประมง นอนพักบ้านชาวประมง ศึกษาการประมงพื้นบ้าน การออกเรือวางลอบปู ลอบปลา อวนปลา อวนกุ้ง การตกหมึก ทั้งนี้ได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมสนุกอย่างสร้างสรรค์ไว้หลากหลาย เดินเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน หรือการเดินทางด้วยเรือตามลำคลอง การพายคายัคในบริเวณอ่าวบุญคง การดำน้ำดูปะการังในบริเวณเกาะเล็กๆ ที่ไม่มีทัวร์ไหนพาไปได้และที่สวยสุดคือ ชุมชนบ่อน้ำร้อนที่อยู่ในบริเวณลำคลองป่าชายเลน อุณหภูมิ น้ำร้อน ประมาณ 45 องศา เป็นบ่อน้ำร้อนเค็มแห่งเดียวในจังหวัดตรัง สามารถไปได้โดยเฉพาะช่วงน้ำทะเลลงต่ำสุด จะสามารถมองเห็นน้ำร้อนพุ่งออกจากบ่อ บริเวณนี้ยังจะพบปูสวยงามหลากสี ปูก้ามดาบมากมาย จุดเด่นอีกอย่างคือกิจกรรมร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการปลูกป่าชายเลน การปลูกหญ้าทะเลที่บ้านปากคลอง เม็ดหญ้าทะเลเขียวใส ซึ่งเป็นอาหารของปลาพะยูนที่ใกล้จะสูญพันธุ์แล้ว การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำคืนสู่ธรรมชาติ จุดขายที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาพักและร่วมทำกิจกรรม

เชิงอนุรักษ์ ก็คือการได้ทานอาหารทะเลสดๆ กันทุกมื้อ ในบรรยากาศที่พิเศษพิเศษ และที่นี่สามารถมาเที่ยวพักผ่อนได้ทั้งปี

รูปที่ 6 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านบ่อหิน ต.บ่อหิน อ.สิเกา จ.ตรัง

2.6 จังหวัดสตูล

2.6.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่อยู่ใต้สุดของประเทศไทยทางด้านฝั่งทะเลอันดามันซึ่งเป็นชายฝั่งทะเลทางด้านตะวันตกของประเทศไทย อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 6 องศา 4 ลิปดา ถึง 7 องศา 2 ลิปดาเหนือกับเส้นแวงที่ 99 องศา 5 ลิปดา ถึง 100 องศา 3 ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 973 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 2, 478.997 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 1,549,373.125 ไร่ เป็นลำดับที่ 63 ของประเทศและเป็นลำดับที่ 12 ของภาคใต้ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง

ทิศใต้ ติดต่อกับ รัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดสงขลา และรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย

2.6.2 สภาพทั่วไป

2.6.2.1 ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่จังหวัดสตูลทางทิศเหนือและทิศตะวันออกเป็นเนินเขาและภูเขา สลับซับซ้อน โดยมี ทิวเขาที่สำคัญแบ่งเขตประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย คือ ทิวเขาบรรทัด และ ทิวเขาสันกาลาคีรี โดยพื้นที่ของสตูลจะค่อยๆ ลาดเอียงลงสู่ทะเลทางด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ มีภูเขาน้อยใหญ่ กระจายกระจัดกระจายใน เขตตอนล่างของจังหวัด ภูเขาที่สำคัญได้แก่ เขาจัน เขาบารัง เขาใหญ่ เขาทะนาน และเขาพญาวัง มีพื้นที่ราบแคบๆ ซึ่งขนานไปกับพื้นที่ชายฝั่งทะเล ถัดจากที่ราบลงไปจะเป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ สตูลไม่มีแม่น้ำไหลผ่าน มีเพียงลำน้ำสายสั้นๆ ที่มีต้นน้ำเกิดจากภูเขาทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของจังหวัด

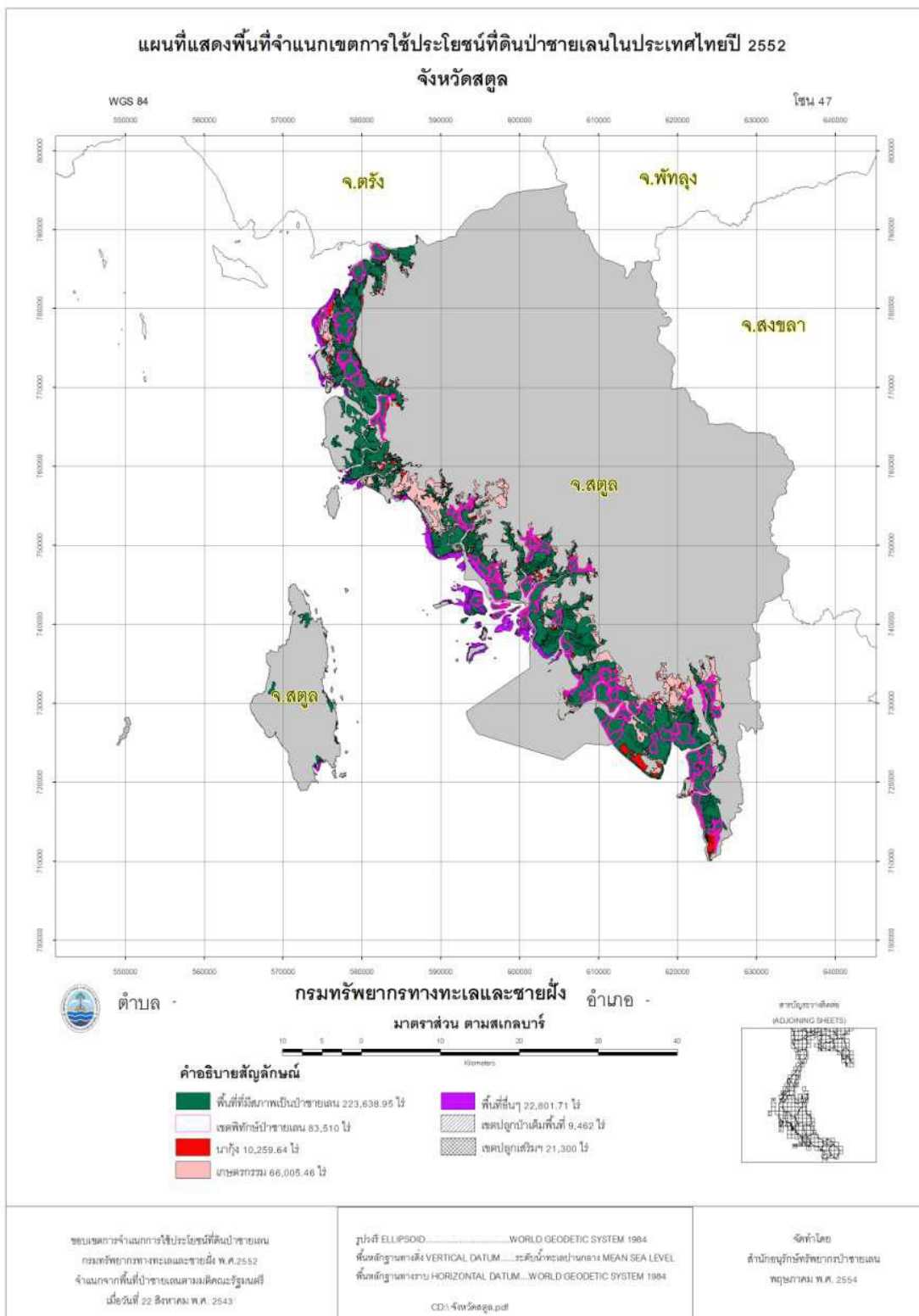
2.6.3 สถานภาพป่าชายเลน

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้สำรวจสถานภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติและนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ พบว่าจังหวัดสตูล มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด 322,705.76 ไร่ มีพื้นที่ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทั้งหมด 232,737.75 ไร่ และมีพื้นที่ป่าชายเลนในเขตอุทยานแห่งชาติทั้งหมด 3,814.86 ไร่

2.6.4 พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลน

พบพันธุ์ไม้ป่าชายเลนทั้งสิ้น 8 วงศ์ 10 สกุล 19 ชนิด พันธุ์ไม้ที่พบมากที่สุดอยู่ในวงศ์ Rhizophoraceae ได้แก่ โกงกางใบเล็ก รองลงมา คือ ถั่วขาว, ถั่วดา และโปรงแดง ตามลำดับ

มีความหนาแน่นเฉลี่ยรวมของต้นไม้เท่ากับ 458.56 ต้น/ไร่ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ยเท่ากับ 11.45 เซนติเมตรและความสูงเฉลี่ยเท่ากับ 8.10 เมตร

แผนที่ 7 แผนที่แสดงพื้นที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในประเทศไทยปี 2552 จังหวัดสตูล

2.6.5 ผลจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น

จากการลงสำรวจพื้นที่ของจังหวัดสตูล พบว่ามีชุมชนที่อยู่ในเกณฑ์ของการกำหนดพื้นที่ โดยการจำเพาะเจาะจงพื้นที่ชุมชนที่มีพื้นที่ป่าชายเลน และได้มีการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลน และกิจกรรมเด่นด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนคือ **พื้นที่บ้านหัวทาง ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล** โดยมีสภาพพื้นที่และการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลน ตามลำดับ ดังนี้

ชุมชนบ้านหัวทาง ตั้งอยู่บนถนนยาตราสวัสดิ ตำบลพิมาน อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ชุมชนบ้านหัวทาง เป็นหมู่บ้านเก่าแก่อายุกว่า 100 ปี ชาวบ้านส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดตรัง จังหวัดนครศรีธรรมราชกรุงเทพมหานคร ชุมชนบ้านหัวทางมีพื้นที่ติดต่อกับป่าชายเลน มีภูเขา ลำคลองและป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม มีอากาศเย็นสบาย ชุมชนบ้านหัวทางมี 99 หลังคาเรือน มีประชากรประมาณ 500 คน อาชีพหลักคือประมงพื้นบ้าน รับจ้าง ค้าขาย ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิม ลักษณะทางสังคมอยู่กันแบบพึ่งพาเหมือนญาติพี่น้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน สมาชิกมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทุกรูปแบบโดยใช้มีสยิดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน

- หาดหอยขาว
- ภูเขาเฟื่องฟ้า
- รอยเท้ามนุษย์โบราณ
- ล่องเรือชมธรรมชาติป่าชายเลน
- ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

กิจกรรมและการบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนและกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

- ล่องเรือชมธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์สวยงาม และเย็นสบาย
- แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้านและวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เช่น การทำผ้ามัดย้อม เป็นต้น

เอกลักษณ์ของชุมชน

- ชุมชนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับป่า
- มีวัฒนธรรมด้านภาษาโดยใช้ภาษาใต้เป็นหลัก
- เป็นชุมชนหนึ่งเดียวในเขตตำบลพิมานที่ยังคงความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลนมาอย่างต่อเนื่อง

เส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติ

- พายเรือคายัค ชมความอุดมสมบูรณ์ป่าชายเลนเล่นน้ำ หาดหอย หาดหอยขาว
- นั่งเรือชมธรรมชาติป่าชายเลน และแหล่งอาศัยปลาโลมาสีชมพู เส้นทางหัวทางถึงคลองท่าจีน(หัวเขาแดง)

ฐานเรียนรู้

- ฐานเรียนรู้ผ้ามัดย้อมพิเศษตรงสีที่ย้อมเป็นสีธรรมชาติ เป็นสีธรรมชาติที่ได้จากพันธุ์ไม้ป่าชายเลน เช่น สีชมพูจากต้นจาก สีครามจากต้นโตด สีแดงจากต้นเสม็ดแดง
- ฐานปูนิม ที่นำปูนำแข่งธรรมดาราจากิโลกรัมละ 80 บาท มาทดลองเลี้ยงเป็นปูนิม สร้างรายได้ให้ถึงกิโลกรัมละ 250 บาท
- ฐานท่องเที่ยวเป็นการเดินชมป่าชายเลนตามเส้นทางบล็อกเวย์รอบเกาะกลางระยะทาง 400 เมตร ไปสุดที่ศาลาตรงข้ามกับหาดทรายขาว ซึ่งเป็นหาดทรายที่พบได้เฉพาะช่วงน้ำลงเท่านั้น หรือเลือกพายเรือคายักรอบเกาะกลางช่วงน้ำขึ้น หากมีเวลาสามารถนั่งเรือเที่ยวเชื่อมโยงจากบ้านหัวทางไปถึงถ้ำลอดปูยู ในอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ชายแดนติตรัฐปะลิส ของประเทศมาเลเซียได้

รูปที่ 7 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านหัวทาง ต.พืมาน อ.เมืองสตูล จ.สตูล

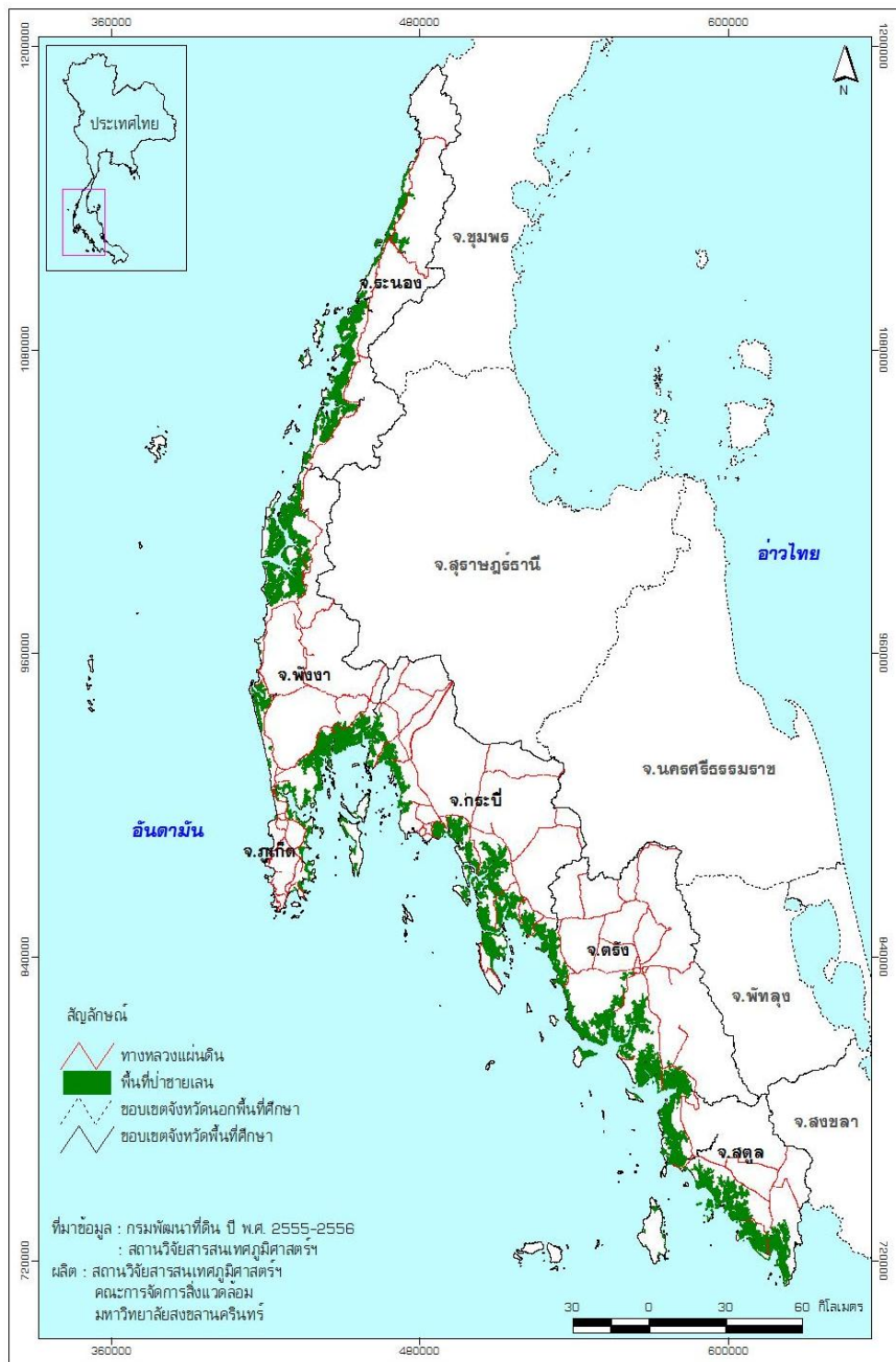
3. ศักยภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยว

การใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต ตรัง และสตูล รายละเอียด ดังตาราง

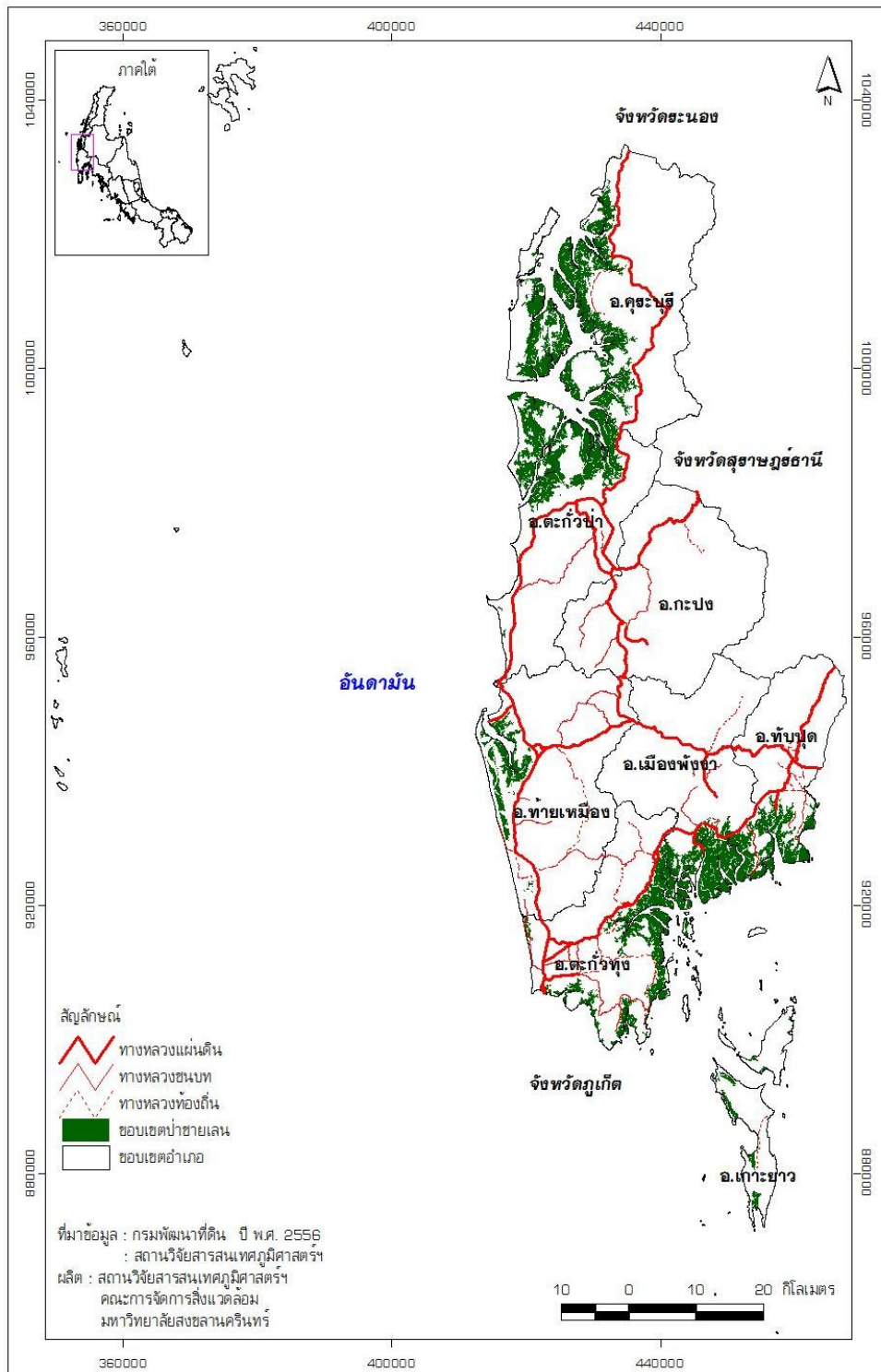
ตารางที่ 3 แสดงการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต ตรัง และสตูล

จังหวัด	พื้นที่ (ไร่)	จังหวัด	พื้นที่ (ไร่)
จ.กระบี่	253,376.19	จ.ระนอง	175,233.88
อ.เกาะลันตา	67,762.38	อ.เมืองระนอง	88,963.45
อ.เมืองกระบี่	38,492.20	อ.กระบุรี	17,342.68
อ.เหนือคลอง	45,825.61	อ.กะเปอร์	39,741.36
อ.คลองท่อม	61,573.95	อ.ละอุ่น	8,150.64
อ.อ่าวลึก	39,722.06	อ.สุขสำราญ	21,035.75
จ.ตรัง	240,646.05	จ.พังงา	306,112.96
อ.เมืองตรัง	1,471.93	อ.เกาะยาว	6,495.85
อ.กันตัง	88,994.94	อ.เมืองพังงา	55,100.05
อ.ปะเหลียน	63,812.36	อ.คุระบุรี	96,435.70
อ.ย่านตาขาว	8,660.59	อ.ตะกั่วทุ่ง	51,116.17
อ.สิเกา	41,524.94	อ.ตะกั่วป่า	63,558.23
อ.หาดสำราญ	36,181.29	อ.ทับปุด	14,480.19
		อ.ท้ายเหมือง	18,926.78
จ.สตูล	239,368.31	จ.ภูเก็ต	18,646.21
อ.เมืองสตูล	118,816.27	อ.เมืองภูเก็ต	5,991.80
อ.ท่าแพ	38,287.48	อ.ถลาง	12,654.41
อ.ทุ่งหว้า	35,472.13		
อ.ละงู	46,792.44		
ผลรวมทั้งหมด			1,233,383.60

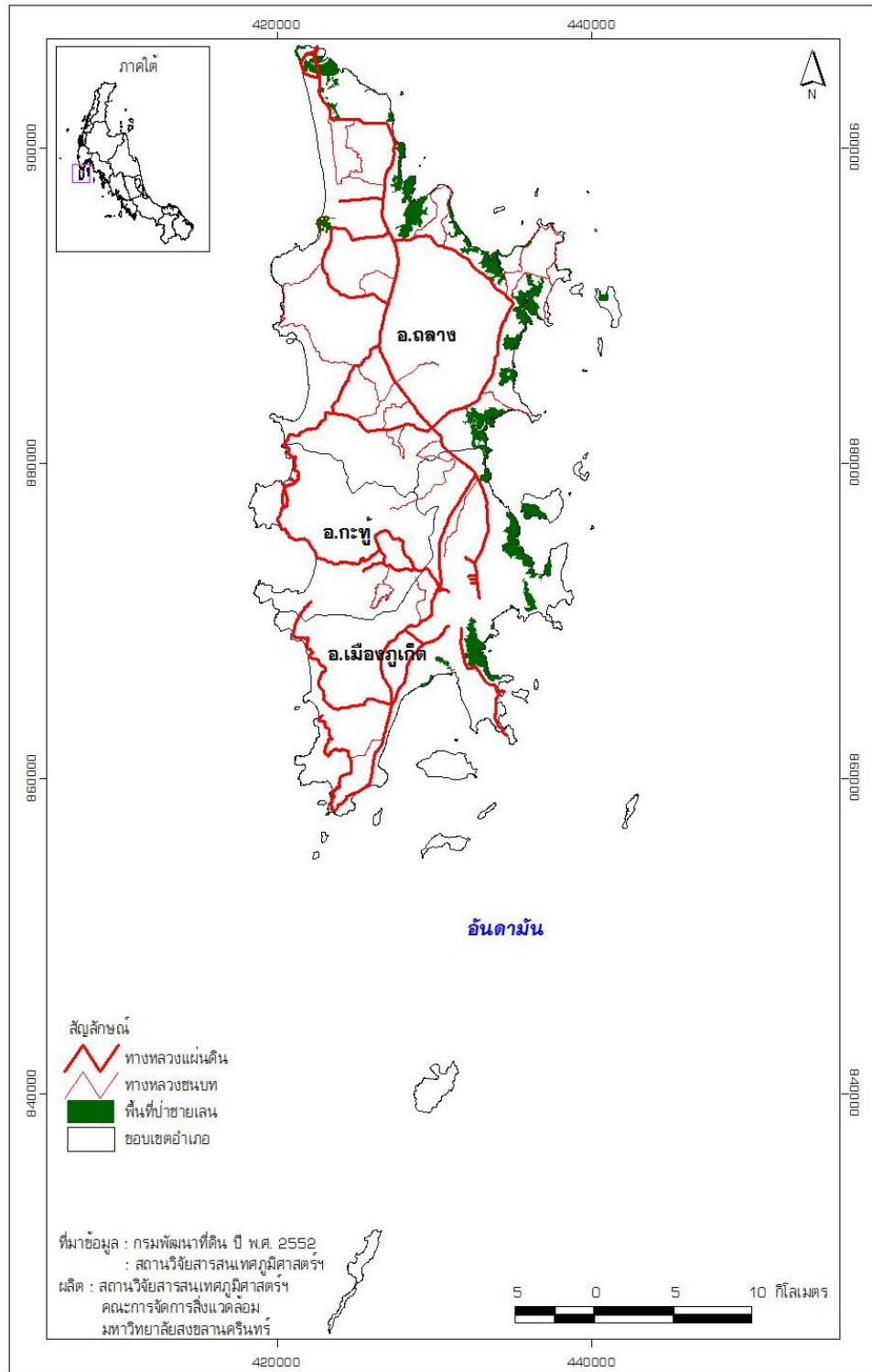
ที่มา: สถาบันวิจัยสารสนเทศภูมิศาสตร์ฯ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

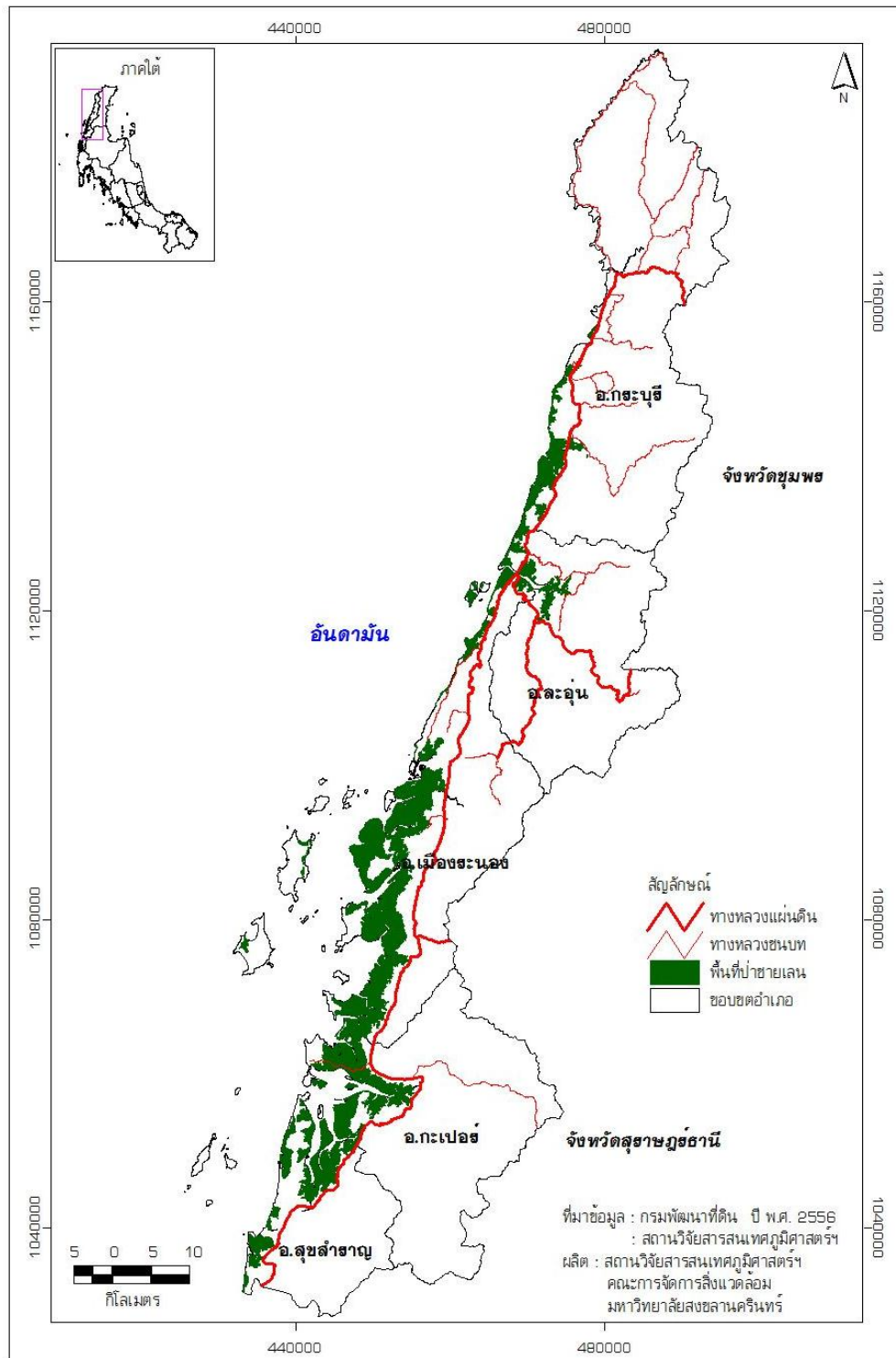
รูปที่ 8 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดพังงาอันดามัน ปี 2556

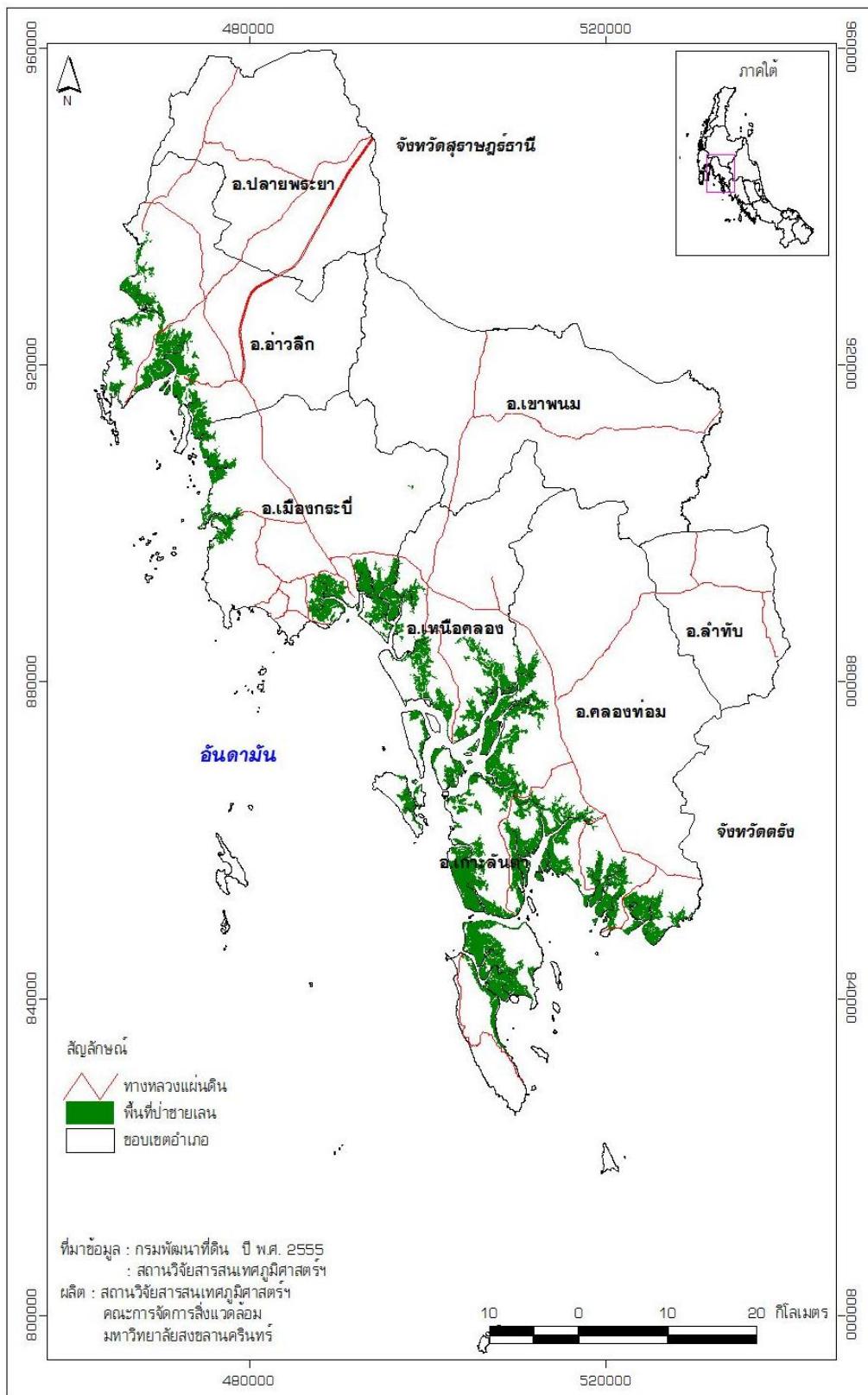
รูปที่ 9 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดพังงา ปี 2556

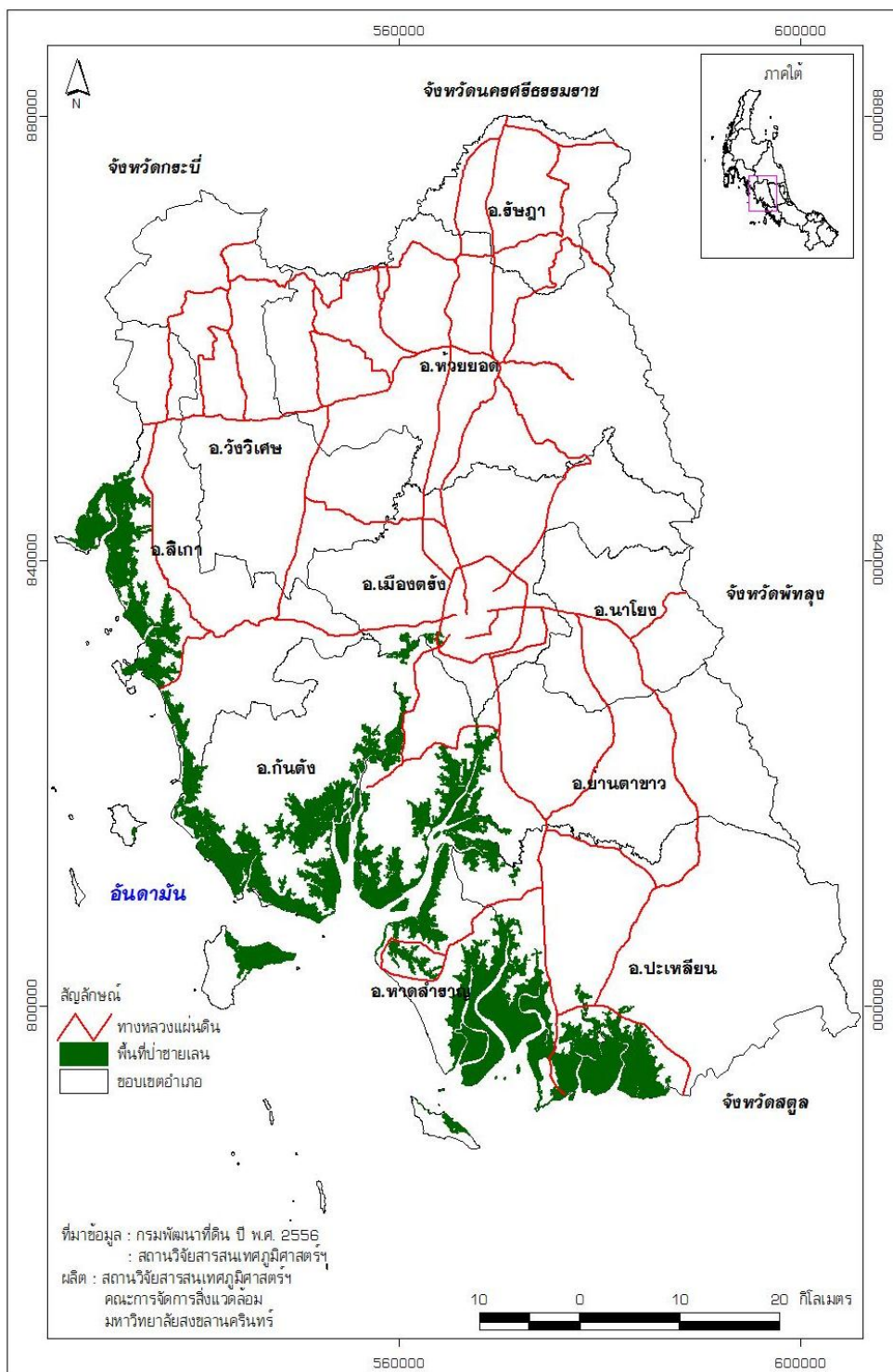
รูปที่ 10 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดภูเก็ต ปี 2556

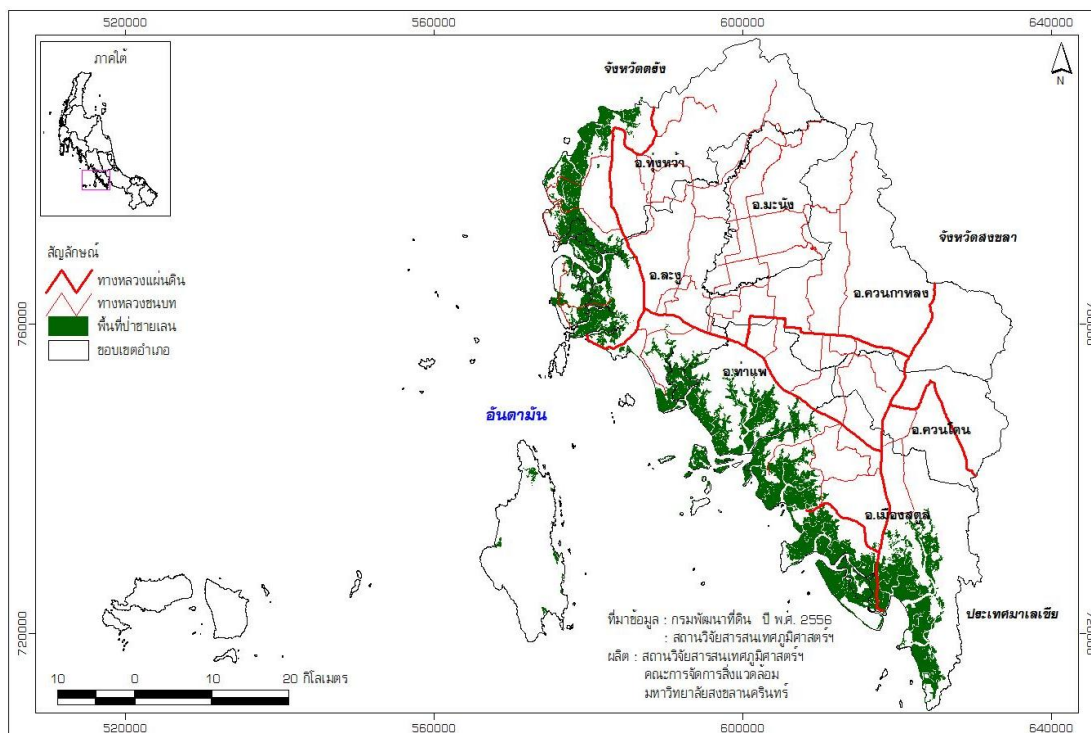
รูปที่ 11 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดระนอง ปี 2556

รูปที่ 12 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดกระบี่ ปี 2556

รูปที่ 13 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดตรัง ปี 2556

รูปที่ 14 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดสตูล ปี 2556

4. ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมค้นหาอัตลักษณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวในป่าชายเลน การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การตลาดและปัญหาการดำเนินงาน รวมถึงการหาแนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสู่อาเซียน จากเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 6 จังหวัด โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ตัวแทนชุมชนและเครือข่ายท่องเที่ยวในป่าชายเลน จากจังหวัดพังงา กระบี่ ระนอง ภูเก็ต ตรัง และสตูล จำนวนทั้งสิ้น 29 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เช่น หอการค้าจังหวัด ประธานและตัวแทนเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน และตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลนทั้ง 6 จังหวัด โดยมีรายละเอียดของการดำเนินงานดังนี้

1) การนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้น จากการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลนและการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ป่าชายเลน

การนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้นจากการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลนและการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ป่าชายเลน เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในป่าชายเลนโดยชุมชน ในพื้นที่จังหวัดระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต สตูลและตรัง ในด้านสภาพพื้นที่ป่าชายเลน เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชน แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน การจัดกิจกรรมนันทนาการ ฐานเรียนรู้และเส้นทางท่องเที่ยว รวมถึงการนำเสนอผลการวิเคราะห์ถึงปัจจัยและเงื่อนไขสู่ความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวในป่าชายเลน อันประกอบด้วย

1. การดำเนินงานเป็นไปตามความต้องการของแต่ละชุมชนและส่งผลดีต่อคนในพื้นที่ ทั้งด้านเศรษฐกิจ ระบบนิเวศ และการได้เผยแพร่พื้นที่ของตนเองสู่ภายนอก
2. ผู้นำ/แกนนำของแต่ละชุมชนมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงาน มองการณ์ไกลและเป็น ศูนย์กลางของคนในชุมชน
3. ประชาชน แกนนำ อาสาสมัคร มีจิตอาสาในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติป่า ชายเลน
4. มีหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน ที่เข้ามาให้การส่งเสริมและสนับสนุนแต่การ ดำเนินกิจกรรมของแต่ละชุมชน

รูปที่ 15 กล่าวเปิดโครงการโดย นายประยูร รัตนเสนีย์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา และการนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้น โดย รศ.ดร. ปารีชาติ วิสุทธิสมภาร

2) การนำเสนอกรณีศึกษาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนป่าชายเลน จังหวัดสตูล

การนำเสนอกรณีศึกษาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนป่าชายเลน จังหวัดสตูล เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเบื้องต้นในการจัดการการท่องเที่ยวในป่าชายเลนของชุมชนบ้านหัวทาง จังหวัดสตูล โดยเป็นการนำเสนอรูปแบบของการจัดกิจกรรมนันทนาการของชุมชนในพื้นที่ ได้แก่ กิจกรรมเรียนรู้ตามฐานต่างๆ ได้แก่ การเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลน การเลี้ยงปูนิ่ม การเรียนรู้การทำผ้ามัดย้อม การจัดทำสมุนไพรจากป่าชายเลน และการทำอาหารพื้นถิ่นที่ใช้วัตถุดิบจากป่าชายเลน เช่น ลูกไทรย เป็นต้น การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน ได้แก่ ทำบ้านปลาตุ๊กทะเล การอนุรักษ์หอยรอกัล และการปลูกต้นจากและโกงกางในพื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมโทรม นอกจากนี้ยังมีการจัดเตรียมในส่วนของบุคลากร โดยการจัดอบรมยุวมัคคุเทศก์ให้กับเยาวชนในพื้นที่ เป็นต้น

รูปที่ 16 การนำเสนอกรณีศึกษาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนป่าชายเลน จังหวัดสตูล
โดย นางสาวภัสกุล ตรีพันธ์

3) แบ่งกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นการจัดทำแผนปฏิบัติการ หัวข้อ “แนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวป่าชายเลนอันดามันสู่อาเซียน” โดยมีประเด็นที่ศึกษา 3 ประเด็น ดังนี้

3.1) รูปแบบการจัดการนันทนาการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ป่าชายเลนที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่

จากการสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการนันทนาการท่องเที่ยวชุมชน ในพื้นที่ป่าชายเลนที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ พบว่าการจัดกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ป่าชายเลนของทั้ง 6 จังหวัด มีลักษณะคล้ายคลึงกัน นั่นคือประกอบด้วยกิจกรรมการศึกษาวิถีชีวิตเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่คือทำการประมงพื้นบ้าน ได้แก่ การหาหอย หาปู ตกกุ้ง ตกหมึก เป็นต้น การปลูกข้าว และการทำฟาร์มแพะ เป็นต้น กิจกรรมการชมระบบนิเวศป่าชายเลน ได้แก่ การล่องเรือต่างๆ เช่น เรือหัวโทง ซึ่งเป็นเรือลักษณะเฉพาะของทะเลฝั่งอันดามัน หรือการพายเรือแคนู เพื่อชมหิ่งห้อย ปลา และป่าชายเลน นอกจากนี้ยังมีการเดินศึกษาธรรมชาติ (Walk way) กิจกรรมการส่งเสริมระบบนิเวศป่าชายเลน ได้แก่ การปลูกป่าชายเลน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำและเพาะพันธุ์กล้าไม้ โดยเฉพาะพันธุ์ไม้หายาก เช่น การคืนกล้วยไม้รองเท้านารีสู่ป่าเหลืองในพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดกระบี่ การกำหนดเขตคุ้มครอง รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน เป็นต้น กิจกรรมการทำอาหาร/ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ การทำอาหารพื้นบ้านต่างๆ เช่น ยำกั้ง หอยตลับต้มตะไคร้ แกงกะทิแมงดาไข่ หอยโข่งลวกจิ้ม ขนมลูกโหระ และการทำไข่เค็มจากโคลนน้ำพุร้อน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่มีความโดดเด่นในพื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดพังงา คือ กิจกรรมผจญภัยหรือส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การปีนเขา การชมถ้ำลอดถ้ำกาน หินงอก หินย้อย และการทำสปาโคลนร้อน เป็นต้น โดยรายละเอียดของกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ป่าชายเลนของทั้ง 6 จังหวัด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 4 แสดงกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ป่าชายเลน

สตูล-ตรัง	ระนอง-พังงา	กระบี่-ภูเก็ต
ศึกษาวิถีชีวิต (การประกอบอาชีพ)		
<ul style="list-style-type: none"> ● การทำประมงพื้นบ้าน ได้แก่ หาทอย หาปู ตกกุ้ง 	<ul style="list-style-type: none"> ● การทำประมงพื้นบ้าน หาทอยจับแฉง ตกปู 	<ul style="list-style-type: none"> ● การทำประมงพื้นบ้าน ● วัฒนธรรมการปลูกข้าว ● การทำฟาร์มแพะ ● การทำสวนยาง/กรีดยาง
ชมระบบนิเวศป่าชายเลน		
<ul style="list-style-type: none"> ● ล่องเรือ ชมหิ่งห้อยและป่าชายเลน ● สะพาน walk way 	<ul style="list-style-type: none"> ● ล่องเรือหัวโทง (เรือที่มีเฉพาะพื้นที่ฝั่งอันดามัน) เรือแจว เรือคยัค/แคนู/เรือท้องแบน ชมปลาป็นต้นไม้ ● ชมสมุนไพรรักษาป่าชายเลน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ล่องเรือ พายเรือแคนู ชมป่าชายเลนและปลาตีน
กิจกรรมผจญภัย/ส่งเสริมสุขภาพ		
	<ul style="list-style-type: none"> ● ปีนเขา ● ชมถ้ำลอดตากกูน หินงอกหินย้อย ● สปาโคลนร้อน 	
ส่งเสริมการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าชายเลน		
<ul style="list-style-type: none"> ● ปลูกป่าชายเลน, หญ้าทะเล ● ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ, เพาะพันธุ์กล้าไม้ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ปลูกป่าชายเลน ● ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ, เพาะพันธุ์กล้าไม้ ● การกำหนดเขตคุ้มครอง ● การให้ความรู้เกี่ยวกับระบบป่าชายเลน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ปลูกป่าชายเลน ● เพาะพันธุ์กล้าไม้ ● การคืนกล้วยไม้รองเท้านารีสู่ป่าเหลียง
อาหาร/ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น		
<ul style="list-style-type: none"> ● อาหารพื้นบ้าน(ยำกั้ง) ● ขนมลูกโหลย ● ไข่เค็มจากโคลนน้ำพุเค็ม 	<ul style="list-style-type: none"> ● อาหารพื้นบ้าน (หอย ตลับต้มตระไคร้/แกงกะทิแมงดาไข่/หอยโข่งลวกจิ้ม) 	<ul style="list-style-type: none"> ● อาหารพื้นบ้าน

3.2) การวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมาย และปัญหาการดำเนินงาน

3.2.1) การวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมาย

จากการวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ป่าชายเลนของทั้ง 6 จังหวัด มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยกลุ่มเป้าหมายมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา กลุ่มศึกษาดูงาน และนักท่องเที่ยวทั่วไปที่เดินทางมาเอง หรือที่เดินทางมากับบริษัททัวร์ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มีทั้งนักท่องเที่ยวที่มาจากยุโรป เช่น สแกนดิเนเวีย นักท่องเที่ยวจากทางเอเชียและอาเซียน ได้แก่ จีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ และนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม สำหรับช่องทางการตลาดเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายมีหลายช่องทาง ได้แก่ ออกบูธนิทรรศการ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ คู่มือ แผนที่และนิตยสาร เป็นต้น สื่อวิทยุ/โทรทัศน์ และการประชาสัมพันธ์ผ่านโรงแรมหรือบริษัททัวร์ นอกจากนี้มีการจัดรายการส่งเสริมการขายร่วมกันระหว่างบริษัททัวร์กับชุมชน เป็นต้น โดยรายละเอียดของการวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ป่าชายเลนของทั้ง 6 จังหวัด ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมาย

สตูล-ตรัง	ระนอง-พังงา	กระบี่-ภูเก็ต
กลุ่มเป้าหมาย		
นักท่องเที่ยวชาวไทย		
<ul style="list-style-type: none"> ● นักเรียน/นักศึกษา ● กลุ่มศึกษาดูงาน ● นักท่องเที่ยวทั่วไป <ul style="list-style-type: none"> - เดินทางมาเอง - บริษัทนำเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> ● นักเรียน/นักศึกษา ● กลุ่มอาสาสมัคร/ศึกษาดูงาน ● นักท่องเที่ยวทั่วไป <ul style="list-style-type: none"> - เดินทางมาเอง - บริษัทนำเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> ● นักเรียน/นักศึกษา ● กลุ่มศึกษาดูงาน ● นักท่องเที่ยวทั่วไป <ul style="list-style-type: none"> - เดินทางมาเอง - บริษัทนำเที่ยว
นักท่องเที่ยวต่างชาติ		
ประเทศทางยุโรป ได้แก่ สแกนดิเนเวีย ประเทศทางเอเชียและอาเซียน ได้แก่ จีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ชาวมุสลิม		
<ul style="list-style-type: none"> ● บริษัทนำเที่ยว ● อาสาสมัคร ดูงาน ,นักศึกษา และกิจกรรม) 	<ul style="list-style-type: none"> ● บริษัทนำเที่ยว ● อาสาสมัคร ดูงาน ,นักศึกษา และกิจกรรม) 	<ul style="list-style-type: none"> ● บริษัทนำเที่ยว ● อาสาสมัคร ดูงาน ,นักศึกษา และกิจกรรม)

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมาย

สตูล-ตรัง	ระนอง-พังงา	กระบี่-ภูเก็ต
<p>ช่องทางการตลาด</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ออกบูธนิทรรศการ โดยผ่านองค์กร ได้แก่ “สมาคมอาสาสมัครนานาชาติ” ● สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ Website, Facebook, Line ● สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือการท่องเที่ยว, แผ่นพับของจังหวัด และ ททท. ● การจัดรายการส่งเสริมการขายร่วมกันระหว่างบริษัททัวร์กับชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ออกบูธนิทรรศการในงานประชุมด้านการท่องเที่ยว เช่น ศูนย์แสดงสินค้าและงานประชุมอิมแพค เมืองทองธานี, ศูนย์ประชุม ● สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ● สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และ นิตยสาร ● สื่อวิทยุ/โทรทัศน์ ได้แก่ โทรทัศน์ ● ประชาสัมพันธ์ผ่านโรงแรม/ บริษัททัวร์ (ต่างประเทศ) 	<ul style="list-style-type: none"> ● ออกบูธนิทรรศการ ● สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ● สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และ นิตยสาร

3.2.2) ปัญหาในการดำเนินงาน

จากการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในป่าชายเลนโดยชุมชน ในพื้นที่จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรังและสตูล พบว่ามีทั้งปัญหาด้านการจัดกิจกรรมนันทนาการ ในเรื่องของช่วงเวลา ระยะเวลา และระบบการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว ด้านแหล่งท่องเที่ยว คือ ข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (ข้อกฎหมาย, หน่วยงานรับผิดชอบ และงบประมาณ) และขาดความสะอาดในพื้นที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ สถานที่พักและร้านอาหารฮาลาลไม่เพียงพอ ด้านบุคลากร คือ ขาดทักษะทางภาษา (ภาษาอังกฤษ, มาเลเซีย, ญี่ปุ่น และจีน เป็นต้น) ขาดความรู้และทักษะทางการบริการ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมักคุเทศก์ขาดข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ด้านการตลาด คือ การขัดผลประโยชน์ระหว่างบริษัททัวร์กับชุมชน และขาดการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และด้านนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวขาดจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวขาดความเข้าใจในวิถีมุสลิม (การแต่งกาย/อาหาร/ศาสนกิจ/ภาษา) นักท่องเที่ยวขาดข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน และนักท่องเที่ยวไม่ค่อยใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม โดยรายละเอียดของปัญหาในการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในป่าชายเลนของทั้ง 6 จังหวัด ดังนี้

1) สตูลและตรัง

1.1) ด้านการจัดกิจกรรมนันทนาการ

- ช่วงเวลาในการทำกิจกรรมไม่สอดคล้องกับฤดูกาล
- ระยะเวลาในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไม่สอดคล้องกับกิจกรรมการ

การดูงานที่ต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก

- ขาดระบบการถ่ายทอดองค์ความรู้

1.2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

- สถานที่พักไม่เพียงพอ

1.3) ด้านบุคลากร

- ขาดทักษะทางภาษา (ภาษาอังกฤษ, มาเลเซีย, ญี่ปุ่น และจีน เป็นต้น)

1.4) ด้านนักท่องเที่ยว

- นักท่องเที่ยวขาดจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม
- นักท่องเที่ยวขาดความเข้าใจในวิถีมุสลิม (การแต่งกาย/อาหาร/ศาสนกิจ/

ภาษา)

- นักท่องเที่ยวขาดข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน

2) ระนองและพังงา

2.1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว

• ข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว(ข้อกฎหมาย, หน่วยงานรับผิดชอบ และงบประมาณ)

- ขาดความสะอาดในพื้นที่

2.2) ด้านบุคลากร

- ขาดทักษะทางภาษา (ภาษาอังกฤษ, มาเลเซีย, ญี่ปุ่น และจีน เป็นต้น)
- ขาดความรู้และทักษะทางด้านการบริการ

3) กระบี่และภูเก็ต

3.1) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

- สถานที่พักไม่เพียงพอ
- ร้านอาหารฮาลาลมีน้อย

3.2) ด้านการตลาด

- มีการขัดผลประโยชน์ระหว่างบริษัททัวร์กับชุมชน
- ขาดการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3.3) ด้านบุคลากร

- ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- มัคคุเทศก์ขาดข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน

3.4) ด้านนักท่องเที่ยว

- นักท่องเที่ยวไม่ค่อยใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม

3.3) แนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสู่อาเซียน

จากผลการระดมความคิดเห็นต่อแนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสู่อาเซียน ของจังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต สตูล และตรัง พบว่า แนวทางที่เห็นว่าควรมีการดำเนินการ ได้แก่ การจัดตั้งสมาคมหรือชมรมหรือกลุ่มเพื่อการดำเนินการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสู่อาเซียน มีแผนการดำเนินงาน การประชุมและการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง รวมถึงควรมีการสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาองค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็ง การประสานงานผ่านบริษัททัวร์ การบริหารจัดการที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวอาเซียน เช่น ที่พักหรือร้านอาหารฮาลาล และการจัดทำเส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดต่างๆ ของฝั่งอันดามัน รวมถึงการเชื่อมโยงไปยังประเทศต่างๆ ในอาเซียน เช่น มาเลเซีย และอินโดนีเซีย เป็นต้น โดยรายละเอียดของแนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสู่อาเซียนของทั้ง 6 จังหวัด ดังนี้

1) จังหวัดสตูลและตรัง

- จัดตั้งสมาคม/ชมรม/กลุ่ม
- จัดเวทีพูดคุย/พบปะแลกเปลี่ยน
- ประสานผ่านบริษัททัวร์
- การจัดการท่องเที่ยวเพื่อรองรับกลุ่มลูกค้าต่างประเทศ (มาเลเซีย, อินโดนีเซีย, จีน และยุโรป)
- จัดทำเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยว
 - เชื่อมโยงจังหวัดฝั่งอันดามัน
 - เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกระแสหลักและนักท่องเที่ยวชุมชน

2) จังหวัดระนอง-พังงา

- การสนับสนุน ส่งเสริม พัฒนาองค์กรเครือข่ายท่องเที่ยวอันดามัน
- การจัดทำเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยว
 - เส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยวล่องคลองสู่ท้องทะเลอันดามัน (เชื่อมโยงระหว่างจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และพังงา)
 - เส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยวจากป่าชายเลน สู่ันทนาการภาคบก (เชื่อมโยงระหว่างจังหวัดภูเก็ต พังงา ระนอง)
 - เส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยววิถีชุมชนอันดามัน (เชื่อมโยงระหว่างจังหวัดสตูล ตรัง พังงา กระบี่)
 - เส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เชื่อมโยงฝั่งอันดามันสู่อาเซียน (เชื่อมโยงระหว่างจังหวัดกระบี่ พังงา ภูเก็ต และรัฐลันกาวิ ประเทศมาเลเซีย)
 - เส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างรัฐเมดกาล อินโดนีเซียสู่เกาะบันทายี จังหวัดพังงา

3) จังหวัดกระบี่-ภูเก็ต

- การจัดการท่องเที่ยวเพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวอาเซียน ได้แก่ จีน มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์
- การจัดเตรียมการด้านโฮมสเตย์และอาหารฮาลาล เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม

รูปที่ 17 การแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นการจัดทำแผนปฏิบัติการ หัวข้อ “แนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวป่าชายเลนอันดามันสู่อาเซียน”

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผล

จากการศึกษารูปแบบการจัดการนันทนาการตามอัตลักษณ์ภาคใต้ เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในป่าชายเลน ของภาคใต้ฝั่งอันดามัน 6 จังหวัด

1. ผลสรุปจากการศึกษาเบื้องต้น

จากการศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวและนันทนาการในป่าชายเลน ของภาคใต้ฝั่งอันดามัน 6 จังหวัด สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1) จังหวัดระนอง จากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่าพื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดระนอง มีความสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะในบางพื้นที่เป็นเขตพื้นที่สงวนชีวมณฑลโลก มีชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวและนันทนาการในป่าชายเลน คือ อำเภอละอุ่น อำเภอกะเปอร์ และอำเภอสุขสำราญ ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวประมง และมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การปลูกข้าวในอำเภอกะเปอร์ โดยส่วนใหญ่เป็นชุมชนมุสลิม สำหรับกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ คือ การชมนิเวศป่าชายเลน บางแห่งมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การเกษตรแบบพอเพียง การชมวิถีชีวิตของชาวประมงและการเกษตร เช่น ดูกระชังปลา ปูนิ่ม การดำน้ำดูปะการัง การล่องเรือหางยาวที่บ้านชมทิวทัศน์และสัตว์ต่างๆ เช่น ปลาโลมาหัวบาตรปากสั้น นก หิ่งห้อย การพายเรือคายัคในอ่าวเขาควาย หรือ กิจกรรมลานหอยรอก เป็นต้น สำหรับที่พัก คือ โฮมสเตย์ที่ชาวบ้านจัดเตรียมไว้รองรับนักท่องเที่ยว

1.2) จังหวัดพังงา จากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่าพื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดพังงา มีความสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพ มีชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวและนันทนาการในป่าชายเลน คือ อำเภอคุระบุรี อำเภอตะกั่วทุ่ง และอำเภอเกาะยาว ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวประมง และมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ชุมชนบ้านท่าดินมีการประกอบอาชีพเกษตรเป็นหลัก มีการนำเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย เช่น เกษตรหยดน้ำ แปลงปลูกผักไฮโดรโปนิก เป็นต้น โดยส่วนใหญ่เป็นชุมชนมุสลิม และมีบางชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีทั้งที่เป็นชาวพุทธ อิสลาม คริสต์ และชาวมอแกน สำหรับกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ คือ การชมและศึกษาพืชสมุนไพรและนิเวศป่าชายเลนโดยการล่องเรือ/การพายเรือคายัค เรือแคนู กิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร เช่น โครงการอนุรักษ์เต่า การจัดตั้งธนาคารปู การปลูกป่าชายเลน การชมวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้าน เช่น การวางอวน ตกปู และก๊อปป และสาธิตการทำเกษตร เช่น การกรีดยาง การปลูกข้าว การใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย การชมสวนเกษตรผสมผสาน นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มทำผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติ การทำผ้าบาติก และการผลิตผลิตภัณฑ์จากกะลา เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาและเรียนรู้และทดลองทำกิจกรรมดังกล่าวได้ สำหรับที่พัก คือ โฮมสเตย์ที่ชาวบ้านจัดเตรียมไว้รองรับนักท่องเที่ยว

1.3) *จังหวัดภูเก็ต* จากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่าพื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดภูเก็ต มีความสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพ มีชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวและนันทนาการในป่าชายเลน คือ อำเภอเมืองและอำเภอถลาง ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวประมง และมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่เป็นชุมชนมุสลิม สำหรับกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากภูผาสู่ทะเล เช่น การนั่งเรือชมป่าชายเลน นั่งเรือประมงเพื่อตกหมึกตกปลา การจับจักจั่นทะเล กิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร เช่น การปลูกป่าชายเลน การอนุรักษ์เต่าทะเล นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ไม้ประดิษฐ์จากเกล็ดปลา และผ้าบาติก สำหรับที่พัก คือ โฮมสเตย์ที่ชาวบ้านจัดเตรียมไว้รองรับนักท่องเที่ยว

1.4) *จังหวัดกระบี่* จากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่าพื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดกระบี่ มีความสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพ มีชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวและนันทนาการในป่าชายเลน คือ บ้านทุ่งหยีเพ็ง ตำบลศาลาด่าน อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ชาวบ้านในพื้นที่เป็นชาวประมงและทำสวนยางพารา นับถือศาสนาอิสลาม สำหรับกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ คือ การชมป่าชายเลนและวิถีชีวิตของชุมชน การตกปลา การล่องเรือหางยาวและพายเรือคายัค กิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร เช่น การปลูกป่าชายเลน การอนุรักษ์สัตว์น้ำและพันธุ์ไม้ต่างๆ สำหรับที่พัก คือ โฮมสเตย์ที่ชาวบ้านจัดเตรียมไว้รองรับนักท่องเที่ยว

1.5) *จังหวัดตรัง* จากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่าพื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดตรัง มีความสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพ มีพันธุ์ไม้และสัตว์ที่หาดูได้ยาก เช่น นกเงือก มีชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวและนันทนาการในป่าชายเลน คือ บ้านบ่อหิน ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ชาวบ้านในพื้นที่เป็นชาวประมง มีการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวโดยเริ่มจากวิสาหกิจชุมชน สำหรับกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ คือ การศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน การล่องเรือหางยาวและพายเรือคายัค การดำน้ำดูปะการัง การชมวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน ได้แก่ การวางลอบปู ลอบปลา อวนปลา อวนกุ้ง และการตกหมึก กิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร เช่น การปลูกป่าชายเลน การปลูกหญ้าทะเล การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำคืนสู่ธรรมชาติ และธนาคารปู เป็นต้น นอกจากนี้ ชาวบ้านได้ค้นพบบ่อน้ำร้อนเค็มแห่งเดียวของจังหวัดตรัง ในบริเวณลำคลองป่าชายเลน ที่สามารถเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวได้ สำหรับที่พัก คือ โฮมสเตย์ที่ชาวบ้านจัดเตรียมไว้รองรับนักท่องเที่ยว

1.6) *จังหวัดสตูล* จากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่าพื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดสตูลมีความสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพ มีชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวและนันทนาการในป่าชายเลน คือ บ้านหัวทาง ตำบลพิมาน อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ชาวบ้านในพื้นที่เป็นชาวประมง นับถือศาสนาอิสลาม สำหรับกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ คือ การศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน การล่องเรือหางยาวและพายเรือคายัค ชมปลาโลมาสีชมพู กิจกรรมการหาหอย กิจกรรมการเรียนรู้ตามฐานต่างๆ เช่น ฐานการเรียนรู้ฝ้ามืดย้อมสีธรรมชาติ ฐานปูนิ่ม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีถ้ำลอดปูอยู่ภายในบริเวณใกล้เคียง ที่สามารถเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวได้ สำหรับที่พัก คือ โฮมสเตย์ที่ชาวบ้านจัดเตรียมไว้รองรับนักท่องเที่ยว

จากการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลนใน 6 จังหวัดอันดามัน พบว่าป่าชายเลนส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่และมีการจัดการท่องเที่ยวภายในป่าชายเลน ส่วนใหญ่ประกอบ

อาชีพประมงและเกษตรกรรมเป็นหลัก นับถือศาสนาอิสลาม สำหรับกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) กิจกรรมเพื่อเยี่ยมชมธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ได้แก่ การเดินตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การล่องเรือหางยาว การพายเรือคายัคหรือแคนู การเรียนวิถีการประมงพื้นบ้านต่างๆ เช่น การวางลอบปู ลอบปลา อวนปลา อวนกุ้ง การตกหมึก การทำหัตถกรรมต่างๆ เช่น ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์จากกะลา และ 2) กิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร เช่น การปลูกป่าชายเลน การอนุรักษ์สัตว์น้ำและพันธุ์ไม้ต่างๆ

2. ผลสรุปจากการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น

2.1) รูปแบบการจัดการนันทนาการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ป่าชายเลนที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่

จากการสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการนันทนาการท่องเที่ยวชุมชน ในพื้นที่ป่าชายเลนที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ พบว่าการจัดกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ป่าชายเลนของทั้ง 6 จังหวัด มีลักษณะคล้ายคลึงกัน นั่นคือประกอบด้วยกิจกรรมการศึกษาวิถีชีวิตเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่คือทำการประมงพื้นบ้าน ได้แก่ การหาหอย หาดู ตกกุ้ง ตกหมึก เป็นต้น การปลูกข้าว และการทำฟาร์มแพะ เป็นต้น กิจกรรมการชมระบบนิเวศป่าชายเลน ได้แก่ การล่องเรือต่างๆ เช่น เรือหัวโทง ซึ่งเป็นเรือลักษณะเฉพาะของทะเลฝั่งอันดามัน หรือการพายเรือแคนูเพื่อชมหิ่งห้อย ปลา และป่าชายเลน นอกจากนี้ยังมีการเดินศึกษาธรรมชาติระบบนิเวศป่าชายเลน ชมสัตว์และพืชพรรณต่างๆ รวมทั้งสมุนไพรในป่าชายเลนตามทางเดินศึกษาธรรมชาติ (Walk way) กิจกรรมการส่งเสริมระบบนิเวศป่าชายเลน ได้แก่ การปลูกป่าชายเลน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำและเพาะพันธุ์กล้าไม้ โดยเฉพาะพันธุ์ไม้หายาก เช่น การคืนกล้วยไม้รองเท้านารีสู่ป่าเหลืองในพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดกระบี่ การกำหนดเขตคุ้มครอง รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน เป็นต้น กิจกรรมการทำอาหาร/ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ การทำอาหารพื้นบ้านต่างๆ เช่น ยำกั้ง หอยตลับต้มตะไคร้ แกงกะทิแมงดาไข่ หอยโข่งลวกจิ้ม ขนมลูกโหลย และการทำไข่เค็มจากโคลนน้ำพุร้อน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่มีความโดดเด่นในพื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดพังงา คือ กิจกรรมผจญภัยหรือส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การปีนเขา การชมถ้ำลอดกาฏุน หินงอก หินย้อย และการทำสปาโคลนร้อน เป็นต้น

2.2) การวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมาย และปัญหาการดำเนินงาน

2.2.1) การวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมาย

จากการวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ป่าชายเลนของทั้ง 6 จังหวัด มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยกลุ่มเป้าหมายมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา กลุ่มศึกษาดูงาน และนักท่องเที่ยวทั่วไปที่เดินทางมาเองหรือที่เดินทางมากับบริษัททัวร์ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มีทั้งนักท่องเที่ยวที่มาจากยุโรป เช่น สแกนดิเนเวีย นักท่องเที่ยวจากทางเอเชียและอาเซียน ได้แก่ จีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ และนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม สำหรับช่องทางการตลาดเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายมีหลายช่องทาง ได้แก่ ออกบูชนิทรรศการ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ คู่มือ แผ่นพับและ

นิตยสาร เป็นต้น สื่อวิทยุ/โทรทัศน์ และการประชาสัมพันธ์ผ่านโรงแรมหรือบริษัททัวร์ นอกจากนี้มี การจัดรายการส่งเสริมการขายร่วมกันระหว่างบริษัททัวร์กับชุมชน เป็นต้น

2.2.2) ปัญหาในการดำเนินงาน

จากการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในป่าชายเลนโดยชุมชน ในพื้นที่จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรังและสตูล พบว่ามีทั้ง ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมนันทนาการ ในเรื่องของช่วงเวลา ระยะเวลา และระบบการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว ด้านแหล่งท่องเที่ยว คือ ข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (ข้อกฎหมาย, หน่วยงานรับผิดชอบ และงบประมาณ) และขาดความสะอาดในพื้นที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ สถานที่พักและร้านอาหารฮาลาลไม่เพียงพอ ด้านบุคลากร คือ ขาดทักษะทางภาษา (ภาษาอังกฤษ, มาเลเซีย, ญี่ปุ่น และจีน เป็นต้น) ขาดความรู้และทักษะทางด้านการบริการ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีคู่แข่งขาดข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ด้านการตลาด คือ การขัดผลประโยชน์ระหว่างบริษัททัวร์กับชุมชน และขาดการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และด้านนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวขาดจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวขาดความเข้าใจในวิถีมุสลิม (การแต่งกาย/อาหาร/ศาสนกิจ/ภาษา) นักท่องเที่ยวขาดข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน และนักท่องเที่ยวไม่ค่อยใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม

2.3) แนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสู่อาเซียน

จากผลการระดมความคิดเห็นต่อแนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสู่อาเซียน ของจังหวัดระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต สตูล และตรัง พบว่า แนวทางที่เห็นสมควรมีการดำเนินการ ได้แก่ การจัดตั้งสมาคมหรือชมรมหรือกลุ่มเพื่อการดำเนินการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสู่อาเซียน มีแผนการดำเนินงาน การประชุมและการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง รวมถึงควรมีการสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาองค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็ง การประสานงานผ่านบริษัททัวร์ การบริหารจัดการที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวอาเซียน เช่น ที่พักหรือร้านอาหารฮาลาล และการจัดทำเส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดต่างๆ ของฝั่งอันดามัน รวมถึงการเชื่อมโยงไปยังประเทศต่างๆ ในอาเซียน เช่น มาเลเซีย และอินโดนีเซีย เป็นต้น

3. อัตลักษณ์ของพื้นที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในป่าชายเลน

3.1) จังหวัดพังงา มีความโดดเด่นในเรื่องของวิถีชีวิตของชาวประมงโดยเฉพาะการเลี้ยงหอย และการทำสปาโคลนร้อน เช่น บ้านโคกโคไคร ตำบลมะรุ่ย เป็นแหล่งเลี้ยงหอยนางรมที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ และมีการเลี้ยงหอยตลับ ซึ่งเป็นอาชีพเก่าแก่ของคนในพื้นที่ นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้วิถีชีวิตดังกล่าว โดยการเก็บหอยมาประกอบอาหารตามแบบฉบับของท้องถิ่นด้วยตนเอง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการทำสปาโคลนร้อนที่บริเวณหาดทรายร้อนในคลองมะรุ่ย ซึ่งเกิดจากรอยแยกของเปลือกโลกและจะพบได้เฉพาะตอนน้ำทะเลลดระดับลงเท่านั้น การทำสปาโคลนร้อนดังกล่าวสามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

รูปภาพ กิจกรรมการทำสปาโคลนร้อน

ที่มา : หนังสือพิมพ์แนวหน้าออนไลน์

<http://www.naewna.com/local/203249>

3.2) จังหวัดกระบี่ มีความโดดเด่นในเรื่องวิถีชีวิตแบบพหุวัฒนธรรมและการร่วมอนุรักษ์พันธุ์พืชหายากในพื้นที่ เช่น บ้านทุ่งหยีเพ็ง ที่มีพื้นที่ล้อมรอบด้วยป่าชายเลนกว่า 2,000 ไร่ ซึ่งอยู่บนเกาะลันตา ที่ประกอบด้วยคนถึง 4 เชื้อชาติ ทั้งชาวไทยพุทธ ชาวไทยจีน ชาวไทยมุสลิม และชาวเล หรือชาวอูรักลาไวย์ ที่สามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรมนันทนาการที่เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เชื่อมโยงไปยังชุมชนต่างๆ บนเกาะลันตา เช่น ประเพณีลอยเรือ “ปลาจ๊ก” ของชาวเล หรือศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวจีนยุคศรีรายา เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพหุวัฒนธรรม ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ คือการคืนกล้วยไม้พันธุ์หายากสู่ป่าชายเลน ได้แก่ กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเฉพาะถิ่นทางภาคใต้ของประเทศไทยเท่านั้น โดยมักจะมีพบตามป่าดิบเขาและป่าดิบชื้นในพื้นที่จังหวัดชุมพรและจังหวัดกระบี่เป็นหลัก

รูปภาพ กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่

ที่มา : วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี

<https://th.wikipedia.org/wiki>

3.3) ระนอง มีความโดดเด่นในเรื่องของพื้นที่ป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงมาก ได้รับการประกาศจากยูเนสโกให้เป็นเขตสงวนชีวมณฑลระนอง มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีทั้งพืชและสัตว์หลากหลายชนิด รวมทั้งพืชสมุนไพรต่างๆ ในพื้นที่ มีต้นโกงกางที่มีขนาดใหญ่จำนวนมาก โดยเฉพาะต้นโกงกางยักษ์ที่มีอายุกว่า 200 ปี มีเส้นรอบวงประมาณ 2 เมตร สูง 25 เมตร ถือเป็นต้นโกงกางที่มีอายุเก่าแก่และขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศ นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ชุ่มน้ำที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นแรมซาร์ไซต์ที่สำคัญระหว่างประเทศ และยังมีพืชหรือสัตว์บางชนิดที่ไม่สามารถหาได้จากแหล่งอื่นๆ เช่น "พลับพลึงธาร" ซึ่งเป็นพืชน้ำเฉพาะถิ่น เหมาะแก่การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศวิทยาที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าว

นอกจากเรื่องของความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติแล้วยังมีความโดดเด่นด้านกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น เช่น บ้านทะเลนอก มีกิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะและนักท่องเที่ยวสามารถร่วมเรียนรู้ เช่น การเย็บจาก ซึ่งเป็นการนำใบมะพร้าวมาเย็บต่อกันเป็นตับ เพื่อนำมาใช้มุงหลังคาของบ้านต่างๆ ในพื้นที่ หรือการปอกเปลือกเม็ดมะม่วงหิมพานต์ซึ่งเป็นเมล็ดของผลไม้เฉพาะถิ่นของภาคใต้ โดยการใช้มือในการปอก ซึ่งเป็นวิธีแบบดั้งเดิมของชาวบ้านในพื้นที่ และกิจกรรมทำผ้าบาติก ซึ่งเป็นการวาดลวดลายบนผ้า ที่นักท่องเที่ยวสามารถออกแบบลวดลายลงบนผ้าเช็ดหน้าหรือผ้าโสร่งได้เองตามความต้องการ และสามารถนำไปเป็นของที่ระลึกต่อไปได้ในอนาคต

3.4) จังหวัดภูเก็ต มีความโดดเด่นในเรื่องของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงจากพื้นที่ป่าชายเลนไปยังภูเขาและทะเล เช่น บ้านบางโรง ต.ป่าคลอก อ.ถลาง ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่มากที่สุดของจังหวัดภูเก็ต ที่ตั้งอยู่ระหว่างภูเขาและทะเล ชาวบ้านในพื้นที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรและประมงตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนอกจากกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนแล้ว ยังมีกิจกรรมที่สามารถเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ป่าและทะเลในบริเวณใกล้เคียง เช่น การชมสวนและฟาร์มแพะ ที่นักท่องเที่ยวสามารถร่วมชิมผลไม้และการรีดนมแพะ และการเยี่ยมชมโครงการคืนชะนีสู่ป่า ในบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาพระท้าว ที่นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาและเรียนรู้พฤติกรรมของชะนี เป็นต้น

3.5) จังหวัดสตูล มีความโดดเด่นในเรื่องของฐานเรียนรู้และการเชื่อมโยงสู่ประเทศมาเลเซีย เช่น บ้านหัวทาง ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล มีฐานเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมถึง 7 ฐาน นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ติดกับท่าเรือที่สามารถเชื่อมโยงไปยังเกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย ที่มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างไทยและมาเลเซีย ที่สามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรมนันทนาการในป่าชายเลนที่มีความเป็นอัตลักษณ์ได้เป็นอย่างดี

3.6) จังหวัดตรัง มีความโดดเด่นในเรื่องของทัศนียภาพที่สวยงามและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจ เช่น บ่อหินฟาร์มสเตย์ ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา นอกจากนี้มีกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลน ได้แก่ การอนุบาลและการปลูกหญ้าทะเล แล้วยังมีการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่กำลังจะสูญหายไป ได้แก่ การแสดงลิเกป่า ซึ่งใช้เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงมี รำมะนา

โหม่ง ปี่ ฉิ่ง กรับ เครื่องแต่งกายเหมือนชาวมลายู ประกอบกับการศรัทธาของพื้นที่และทิวทัศน์ที่สวยงาม ได้แก่ บ่อน้ำพุร้อน ซึ่งเป็นบ่อน้ำร้อนที่อยู่กลางป่าชายเลนที่มีลักษณะเป็นน้ำเค็ม บริเวณรอบๆ เป็นโคลนสีดำเหนียว สามารถนำมาพอกหน้าพอกตัว มีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย และการชมพระอาทิตย์ตกดินบริเวณหาดเก็บตะวัน

รูปภาพ บ่อน้ำพุร้อนและการแสดงลิเกป่า

ที่มา : OK Nation Blog

<http://www.oknation.net/blog/homestay>

4. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

4.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในระดับชุมชน ท้องถิ่นและประเทศสามารถสรุปได้ดังนี้

ระดับชุมชน

1. ส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวป่าชายเลนโดยจัดทำโปรแกรม ที่มีอัตลักษณ์ของป่าชายเลนของแต่ละจังหวัดในอันดามัน โดยจัดให้มีกิจกรรมนันทนาการในป่าชายเลนที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั่วไปที่มีอยู่
2. กระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนภายใต้อัตลักษณ์แต่ละพื้นที่
 - 2.1) จังหวัดพังงา ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวประมง โดยเฉพาะการเลี้ยงหอย และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยเฉพาะการทำสปาโคลนร้อน
 - 2.2) จังหวัดกระบี่ ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรมนันทนาการที่เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น และการร่วมอนุรักษ์พันธุ์พืชหายากในพื้นที่ ได้แก่ กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่
 - 2.3) ระนอง ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงมาก และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น เช่น การเย็บจาก การปอกเปลือกเม็ดมะม่วงหิมพานต์ และกิจกรรมทำผ้าบาติก

2.4) *จังหวัดภูเก็ต* ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงจากพื้นที่ป่าชายเลนไปยังภูเขาและทะเล เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ การชมและชิมผลไม้ในสวนและการชมฟาร์มแพะ ที่นักท่องเที่ยวสามารถร่วมชิมผลไม้และการรีดนมแพะ

2.5) *จังหวัดสตูล* ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และการเชื่อมโยงสู่ประเทศมาเลเซีย ที่มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างไทยและมาเลเซีย

2.6) *จังหวัดตรัง* ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมทัศนียภาพที่สวยงาม เช่น บ่อน้ำพุร้อนในป่าชายเลน และการชมพระอาทิตย์ตกดินที่มีความสวยงามในบริเวณหาดเก็บตะวันและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายไป ได้แก่ การแสดงลิเกป่า

ระดับท้องถิ่น

1. หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ต้องส่งเสริมการท่องเที่ยวในป่าชายเลนโดยชุมชนร่วมกับภาครัฐในพื้นที่ เช่น สถานีพัฒนาป่าชายเลน ฯลฯ โดยมีเป้าหมายคือการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนโดยใช้ท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและรักษาป่าชายเลนในพื้นที่

2. จัดตั้งเครือข่ายท่องเที่ยวป่าชายเลนโดยชุมชนในแต่ละจังหวัดและประสานความร่วมมือระหว่าง 6 จังหวัดอันดามันเป็นเครือข่ายท่องเที่ยวป่าชายเลนอันดามันที่มีโปรแกรมนำเที่ยวป่าชายเลนชุดเดียวกัน และขายภายใต้ brand เดียวกันในอนาคต

ระดับประเทศ

ผลักดันวาระ ป่าชายเลน ให้เป็นวาระแห่งชาติเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมในพื้นที่คลัสเตอร์ท่องเที่ยวอันดามันโดยใช้รูปแบบการท่องเที่ยวป่าชายเลนตามศักยภาพในพื้นที่โดยชุมชน เพื่อให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมและมุ่งสู่การแข่งขันในประชาคมอาเซียนต่อไป

4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการสำรวจศักยภาพของป่าชายเลนด้านระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่ไปกับการศึกษาบริบทของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวทั้งนี้เพื่อสามารถนำเสนอโปรแกรมนำเที่ยวที่มีกิจกรรมนันทนาการในป่าชายเลนที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ที่แท้จริงในป่าชายเลนในแต่ละพื้นที่ได้

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว.2556.มาตรฐานการท่องเที่ยวไทย. กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.<http://61.19.236.137/tourism/th/home/index.php> (สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2556).
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. 2554.สถานภาพทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ.2550 - 2554.กรุงเทพฯ.
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. 2552. *แผนแม่บทการจัดการป่าชายเลนประเทศไทย*. กรุงเทพฯ. ฌัฏฐารัตน์ ปภาวสิทธิ์.2549.สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่ม 5 กรุงเทพฯ: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์.
- พจนาน สนวนศรี. 2546. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ.2544.การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นหน้าที่ของชุมชน:อนุสาร อ.ส.ท.ปี ที่ 42 ฉบับที่ 5 ธันวาคม.
- วีระศักดิ์ กราปัญญา.2554. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านอ่าว ท่าเลน -บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, แขนงวิชาการจัดการการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.2549. *คู่มือการจัดการ การท่องเที่ยวชุมชนและบ้านพัก แบบโฮมสเตย์* พิมพ์ครั้งที่ 2 เชียงใหม่ : บริษัท นพบุรีการพิมพ์ จำกัด
- สนธิ อักษรแก้ว . 2541. *ป่าชายเลน...นิเวศวิทยาและการจัดการ*. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2547. *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพมหานคร.
- สินธุ์ สโรบล. 2546. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ ,กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว).
- เสฐียรโกเศศ. 2515. *คำวรรณคดี*. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- Bagul, A.H.B.P. 2009. SUCCESS OF ECOTOURISM SITES AND LOCAL COMMUNITY PARTICIPATION IN SABAH. PhD.thesis, of Philosophy in Tourism Management Victoria University of Wellington.
- Tsaur,S.H.,Lin,Y.C.and Lin,J.H.2006.Evaluating ecotourism sustainability from the integrated perspective of resource ,community and tourism.*Tourism Mangement* 27(2006) 640-653
- Garrod, B.2001. Local Participation in the Planning and Management of Ecotourism: A Revised Model Approach.Faculty of Economics and Social Science, University of the West of England,Frenchay Campus.

บรรณานุกรม (ต่อ)

<http://travel.kapook.com/view70055.html>

<http://www.cbtdatabase.org>

<http://www.cbtdatabase.org/HLIC/398ac7697a2d3cb290e94f9c213140e1.jpg>

<http://www.naewna.com/local/203249>

ภาคผนวก

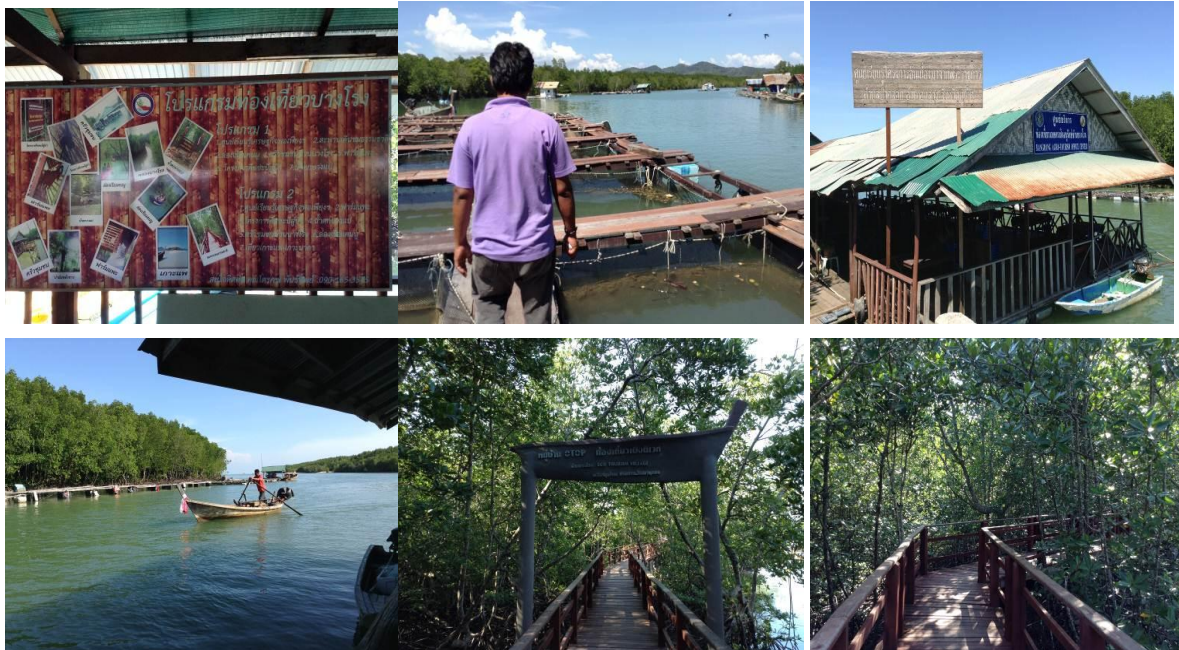
ประมวลภาพกิจกรรมการสำรวจลงพื้นที่ป่าชายเลน

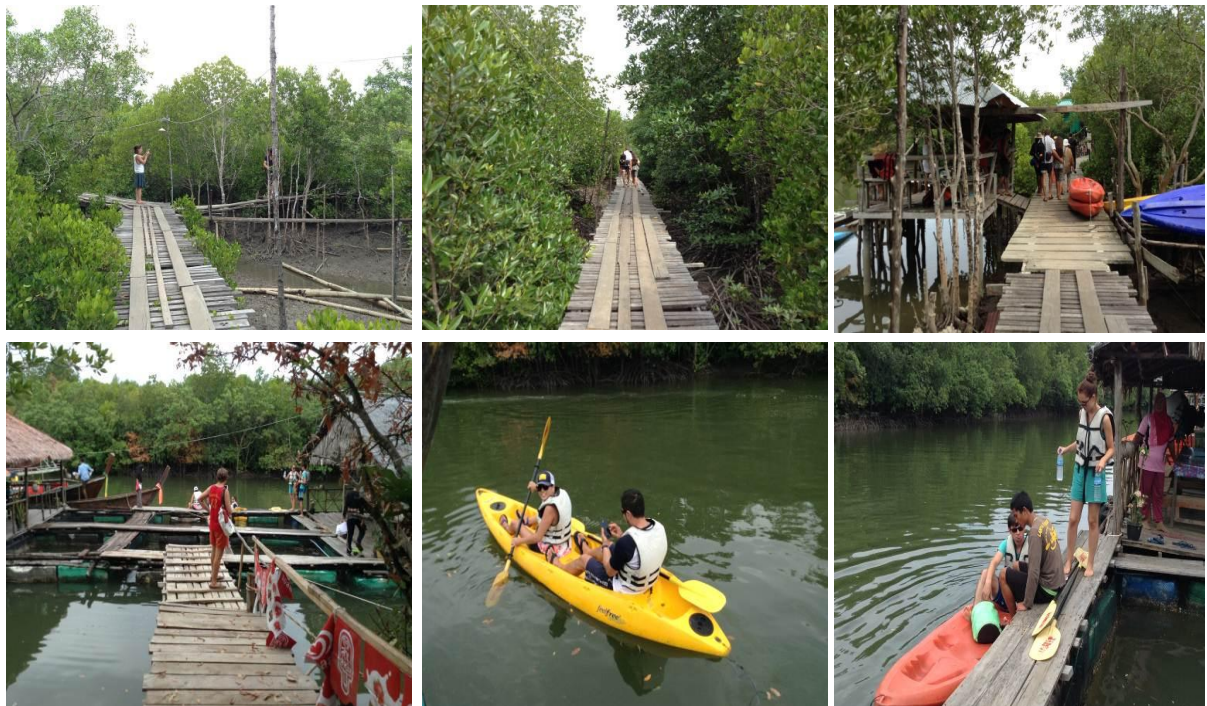
รูปที่ 18 การลงสำรวจพื้นที่ ชีวมณฑลระนอง ต.หวาง อ.เมืองระนอง จ.ระนอง

รูปที่ 19 การลงสำรวจพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวป่าชายเลนเมืองพังงา ต.ท้ายช้าง อ.เมือง จ.พังงา

รูปที่ 20 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านบางโรง ต.ป่าคลอก อ.ถลาง จ.ภูเก็ต

รูปที่ 21 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านทุ่งหยาพิง ต.ศาลาด่าน อ.เกาะลันตา จ.กระบี่

รูปที่ 22 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านบ่อหิน ต.บ่อหิน อ.สีเกา จ.ตรัง

รูปที่ 23 การลงสำรวจพื้นที่ บ้านหัวทาง ต.พิมาน อ.เมืองสตูล จ.สตูล

ประมวลภาพกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการวิจัย
“รูปแบบการจัดการนันทนาการตามอัตลักษณ์ภาคใต้เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในป่าชายเลน”
วันที่ 9 กันยายน 2558
ณ โรงแรมภูงา จังหวัดพังงา

แบบสัมภาษณ์

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการนันทนาการตามอัตลักษณ์ภาคใต้เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว ในป่าชายเลน

การสัมภาษณ์ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ป่าชายเลน

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ - สกุล ที่อยู่.....

ตำแหน่งวัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....

เบอร์โทรศัพท์.....

1. ท่านคิดว่าป่าชายเลนมีลักษณะใดที่โดดเด่นและแตกต่างจากป่าประเภทอื่นๆ ที่ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้ามาศึกษาและเที่ยวชมธรรมชาติ เช่น ระบบราก ต้น ใบ ผล ฯลฯ
2. กิจกรรมการท่องเที่ยวใดที่ชุมชนดำเนินการจัดให้นักท่องเที่ยว

☐ นั่งเรือชมพรรณพืช/สัตว์ในป่าชายเลน	☐ พายเรือคายัค แคนู
☐ ดูนก ดูหิ่งห้อย	☐ เก็บหอย
☐ เล่นน้ำ	☐ ตกปู ตกปลา
☐ ปลุกป่า	
☐ ศึกษาวิธีการเลี้ยงปูนิ่ม ปลาในกระชัง	
☐ เรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศวิทยาป่าชายเลน	
☐ เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สานตะกร้า หาลูกจาก ยาสมุนไพรร ฯลฯ	
☐ การอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าชายเลน	
☐ อื่น ๆ(ระบุ).....	
3. ท่านจะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างไรบ้าง
4. ท่านคิดว่าการที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมในชุมชนมีผลดี ผลเสีย อย่างไรบ้าง
5. ท่านมีความรู้สึกอย่างไรที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน และท่านจะเป็นเจ้าบ้านที่ดี ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวได้อย่างไรบ้าง
6. ท่านคิดว่าควรมีสิ่งใดในชุมชนที่ควรมีการปรับปรุงพัฒนา เพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยว
7. ท่านอยากให้หน่วยงาน ภาครัฐ เอกชน ท้องถิ่น เข้ามาสนับสนุน เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านใดบ้าง
8. ถ้าท่านเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ท่านจะทำอย่างไรเพื่อให้นักท่องเที่ยวประทับใจและกลับมาเที่ยวอีก

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการวิจัย
“รูปแบบการจัดการนันทนาการตามอัตลักษณ์ภาคใต้เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในป่าชายเลน”
 วันที่ 9 กันยายน 2558
 ณ โรงแรมภูงา จังหวัดพังงา

ลำดับ	รายชื่อ	ตำแหน่ง/ที่อยู่
1	คุณสมชาย บำรุงทรัพย์	รองผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา
2	รศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3	คุณสมพร สาระการ	ประธานเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน จ.พังงา
4	คุณบัญชา แขวงหลี	ประธานเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน จ.กระบี่
5	คุณอุสมานหวังดี	ตัวแทนเครือข่ายชุมชน จ.ภูเก็ต
6	คุณภักกุล ตรีพันธ์	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จ.สตูล
7	นางสาวปิยภาคย์ ภูมิภมร	สถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ
8	นายอัฒลอาสาดี หยีเหม	ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลน จังหวัดสตูล
9	นายอัฒลลอห์ หมัดศิริ	ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลน จังหวัดสตูล
10	นายอัฒลชอเลด ลัดเลีย	ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลน จังหวัดสตูล
11	นายวรุฒ อัดกลีบ	ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลน จังหวัดตรัง
12	นายสมเดช ท่อทิพย์	ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลน จังหวัดภูเก็ต
13	นายศรารุช นราจร	ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลน จังหวัดภูเก็ต
14	นายหยุ สืบโสตร	ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลน จังหวัดภูเก็ต
15	นายวิเชษฐ์ กะสิรักษ์	ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลน จังหวัดพังงา
16	นายธีรพงศ์ เสือล่อง	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดพังงา
17	นายยาโกบ หวานกล้า	ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลน จังหวัดพังงา
18	นายสมานศักดิ์ คาหาปะนะ	ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลน จังหวัดพังงา
19	นางสาวโสภา เกาะกลาง	เลขาธิการท่องเที่ยวชุมชน จังหวัดกระบี่
20	นายนริศ กะเตื่องาน	ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลน จังหวัดกระบี่
21	นายวิทยา วงศ์วิเชียรกุล	เลขาธิการหอการค้าจังหวัดพังงา
22	นางสาวสมจิตร อินทมโน	สถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฯ
23	นางปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล	สถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฯ
24	นางสาวพรพรรณ พิมล	สถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฯ
25	นางสาวสุภารัตน์ อุทธารัตน์	สถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฯ

ลำดับ	รายชื่อ	ตำแหน่ง/ที่อยู่
26	นายไพโรจน์ ทวีบุรุษ	สถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฯ
27	นายกรกช คำดี	สถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฯ
28	นางสาวอภินาท พรหมทรัพย์	สถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฯ
29	นางสาวสุภาวดี ทวีบุรุษ	สถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฯ

รูปแบบการจัดการนันทนาการตามอัตลักษณ์ภาคใต้ เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว ในป่าชายเลน

Model of recreation based management of identity in the south to enhance tourism in mangrove forest

Parichart Visuthismajarn^{1,2*} and Parichat Singsaktrakul³

¹Associate Professor Ph.D, Faculty of Environmental Management

²Director, Research Center for Integrated Ecotourism Management in Southern Thailand

³Researcher, Research Center for Integrated Ecotourism Management in Southern Thailand
Prince of Songkla University , Hat Yai

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการนันทนาการท่องเที่ยวในป่าชายเลนที่เป็นอัตลักษณ์ของภาคใต้ ในพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ ระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต ตรัง และสตูล และแนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนจากอันดามันสู่อาเซียน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจ การสัมภาษณ์ และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อร่วมระดมความคิดเห็นจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน สถานประกอบการท่องเที่ยวและเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวในป่าชายเลนของทั้ง 6 จังหวัด และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการศึกษา พบว่า ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงและเกษตรกรรมเป็นหลัก นับถือศาสนาอิสลาม สำหรับการจัดการกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ป่าชายเลนของทั้ง 6 จังหวัด มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ประกอบไปด้วยกิจกรรมการศึกษาวิถีชีวิตเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ กิจกรรมการศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลน กิจกรรมการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลน กิจกรรมการหาสัตว์น้ำและทำอาหาร/ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สำหรับข้อเสนอแนะจากงานวิจัย สรุปได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะระดับชุมชน คือ 1) การส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวป่าชายเลนโดยจัดทำโปรแกรม ที่มีอัตลักษณ์ของป่าชายเลนของแต่ละจังหวัดในอันดามัน โดยจัดให้มีกิจกรรมนันทนาการในป่าชายเลนที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่างๆไปที่มีอยู่ 2) กระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวและกิจกรรมนันทนาการในป่าชายเลนที่มีอัตลักษณ์แต่ละพื้นที่ ได้แก่ จังหวัดพังงา ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวประมง โดยเฉพาะการเลี้ยงหอย และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยเฉพาะการทำสปาโคลนร้อน จังหวัดกระบี่ ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม โดยการจัดการกิจกรรมนันทนาการที่เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น และการร่วมอนุรักษ์พันธุ์พืชหายากในพื้นที่ ได้แก่ กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่ จังหวัดระนอง ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงมาก และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น เช่น การเย็บจากการปักเปลือกไม้ตะมวงหิมพานต์ และกิจกรรมทำผ้าบาติก จังหวัดภูเก็ต ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงจากพื้นที่ป่าชายเลนไปยังภูเขาและทะเล เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ การ

ชมและชิมผลไม้ในสวนและการชมฟาร์มแพะ ที่นักท่องเที่ยวสามารถร่วมชิมผลไม้และการรีดนมแพะ จังหวัดสตูล ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และการเชื่อมโยงสู่ประเทศมาเลเซีย ที่มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างไทยและมาเลเซีย และจังหวัดตรัง ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมทัศนียภาพที่สวยงาม เช่น บ่อน้ำพุร้อนในป่าชายเลน และการชมพระอาทิตย์ตกดินที่มีความสวยงามในบริเวณหาดเก็บตะวันและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายไป ได้แก่ การแสดงลิเกป่า

ข้อเสนอแนะระดับท้องถิ่น คือ 1) หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ต้องส่งเสริมการท่องเที่ยวในป่าชายเลนโดยชุมชนร่วมกับภาครัฐในพื้นที่ เช่น สถานีพัฒนาป่าชายเลน ฯลฯ โดยมีเป้าหมายคือการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนโดยใช้ท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและรักษาป่าชายเลนในพื้นที่ และ 2) จัดตั้งเครือข่ายท่องเที่ยวป่าชายเลนโดยชุมชนในแต่ละจังหวัดและประสานความร่วมมือระหว่าง 6 จังหวัดอันดามันเป็นเครือข่ายท่องเที่ยวป่าชายเลนอันดามันที่มีโปรแกรมนำเที่ยวป่าชายเลนชุดเดียวกัน และขายภายใต้ brand เดียวกันในอนาคต

ข้อเสนอแนะระดับประเทศ คือ ผลักดันวาระ ป่าชายเลน ให้เป็นวาระแห่งชาติเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมในพื้นที่คลัสเตอร์ท่องเที่ยวอันดามันโดยใช้รูปแบบการท่องเที่ยวป่าชายเลนตามศักยภาพในพื้นที่โดยชุมชน เพื่อให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมและมุ่งสู่การแข่งขันในประชาคมอาเซียนต่อไป

คำสำคัญ : ป่าชายเลน การจัดการนันทนาการ อัตลักษณ์ภาคใต้ ศักยภาพ ท่องเที่ยวในป่าชายเลน

ABSTRACT

The action research was aimed to study the model of recreation based management of southern identity in mangrove forest areas along 6 Andaman provinces (Ranong, Phang Nga, Krabi, Phuket, Trang and Satun) and to identify the guideline for the linkage of mangrove tourism between Andaman and Asian. The data were collected by means of a survey, interview and brainstorming workshop of the involved parties. The research samples were based on the representatives of the government agencies, private organizations, tourism businesses and Mangrove Community Based Tourism Networks from 6 Andaman provinces. The qualitative data analysis was also determined. Results of the study revealed that fishing and farming were the main sources of income for local people living in mangrove forest areas and most of them were Muslim. The recreational activities in mangrove forest areas of all 6 research provinces were similarly including of the study of local occupational lifestyle, the study of mangrove ecosystem, the rehabilitation of mangrove ecosystem, fishing and cooking, and local product marking.

The findings of this study opened up the community, local and national recommendations. The promotion of the identity mangrove tourism in Andaman

provinces were suggested in the community recommendations. Moreover, the identity promotion of tourism and recreational activities for each province were also recommended. The study of the fisherman lifestyles; especially the shellfish culture, health tourism and mud spa; were suggested to be promoted in Phang Nga Province. The traditional, cultural and local wisdom recreational activities as well as the plant genetic conservation were suggested for the study of multicultural lifestyles in Krabi Province. The ecosystem tourism and the creative tourism (nipa palm crafting, cashew nut peeling and Batik painting) were advised for Ranong Province. The conservative tourism and agro tourism in Mangrove Forest area along with Mountain and Sea tourism sites were recommended for Phuket Province. The recommendation of Sufficiency Economy Tourism and the historical linkage to Malaysia were provided for Satun Province. For Trang Province, the scenery tourism sites, e.g. mangrove hot spring and sunset beach viewpoint, along with the being lost art and culture should be conserved.

The research results also guided to the local recommendation. The cooperation between local government organizations and local communities should be supported by Local Administrative Organization to complement of conservation and rehabilitation of mangrove forest. Moreover, the Andaman mangrove tourism networking and the coordination between 6 Andaman provinces should be raised for the same tourism route set under the single brand.

Ultimately, the mangrove agenda for the rehabilitation of degraded mangrove resources in Andaman tourism cluster was identified to carry forward to the national agenda. The model of mangrove tourism based on community potential should be the guideline to the modern environmental friendly and ASEAN competitive tourism model.

Keywords : Mangrove Forest, Recreation, Southern Identity, Potential, Mangrove Tourism

1. ความสำคัญและที่มา

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุม พัฒนาและจัดการโดยชุมชน และกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community based tourism) โดยเป็นวิธีการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพที่มุ่งเน้นให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยยึดเอาความต้องการที่แท้จริงของชุมชนเป็นตัวตั้ง และดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่ชุมชนต้องการ ซึ่งจะนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจกันในชุมชนที่จะอนุรักษ์ คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีอันดี

งาม และภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น (สถาบันวิจัยสังคม,2549) จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2553 ของ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่ามีชุมชนกว่า 150 แห่งทั่วประเทศที่มีการดำเนินการเรื่อง การท่องเที่ยวและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2556)

จังหวัดที่ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลอันดามันของภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดระนอง ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง และสตูล มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอันดามัน ตั้งแต่จังหวัดระนอง จนถึงจังหวัดสตูล และชายแดนประเทศมาเลเซีย ความยาว 1,014 กิโลเมตร มีทรัพยากรป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายของระบบนิเวศสูง จากการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลนในเขตจังหวัดภาคใต้ชายฝั่งทะเลอันดามัน ของสำนักงานอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ปี พ.ศ. 2556 ทั้ง 6 จังหวัด มีพื้นที่ถึง 1,233,383.6 ไร่ โดยแต่ละจังหวัดมีพื้นที่ป่าชายเลนใกล้เคียงกัน ยกเว้นจังหวัดภูเก็ตที่มีพื้นที่ป่าชายเลนน้อยที่สุด คือ 18,646.21 ไร่ ซึ่งมีชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนหลายแห่งมีความเหมาะสมที่จะส่งเสริมให้ชุมชนจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว โดยการนำอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของท้องถิ่นมาเป็นจุดขาย จัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลน ซึ่งเน้นในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญและความหลากหลายของระบบนิเวศ การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาควบคู่กับการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยจัดรูปแบบกิจกรรมนันทนาการการท่องเที่ยวที่ลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก เพื่อเป็นการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่ารูปแบบการจัดนันทนาการท่องเที่ยวในป่าชายเลนที่มีอัตลักษณ์ของภาคใต้ในพื้นที่ 6 จังหวัด คือ ระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต สตูล และตรัง ควรเป็นอย่างไร ศึกษาว่าแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลนโดยชุมชนควรเป็นอย่างไร พร้อมทั้งศึกษาว่าการเชื่อมโยงแนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสู่อาเซียนควรเป็นอย่างไร เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวป่าชายเลนที่มีความเป็นอัตลักษณ์ รวมถึงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลนและมีความยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดนันทนาการท่องเที่ยวในป่าชายเลนที่เป็นอัตลักษณ์ของภาคใต้
- 2.2 เพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวให้กับชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน
- 2.3 เพื่อนำรูปแบบการจัดการนันทนาการท่องเที่ยวในป่าชายเลนถ่ายทอดสู่องค์กรภายนอก

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 พื้นที่ศึกษา

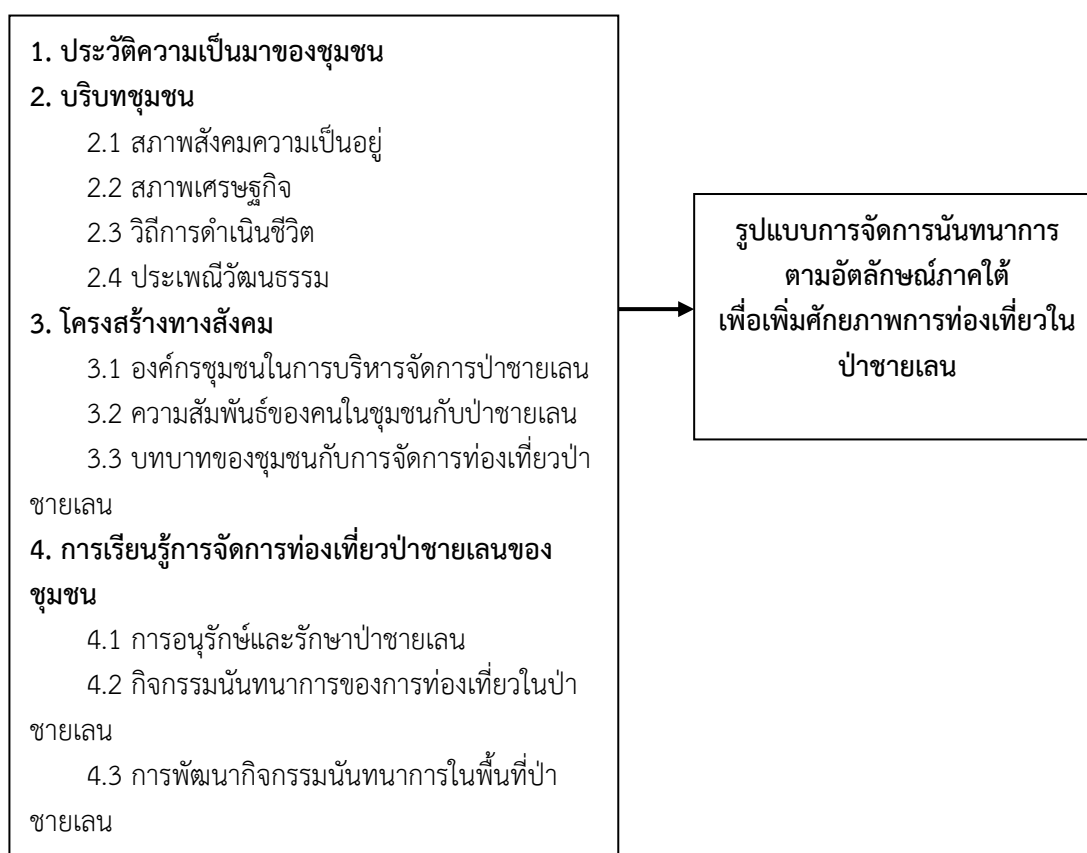
การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวในป่าชายเลนของพื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง และจังหวัดสตูล

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาแบ่งออกเป็น เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและข้อมูลทั่วไปของชุมชน เนื้อหาเกี่ยวกับทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมและเนื้อหาเกี่ยวกับโครงสร้างของกระบวนการจัดการและทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชน

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษา ทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

รูปที่ 24 กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ได้รูปแบบการจัดการนันทนาการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนที่เป็นอัตลักษณ์ของภาคใต้ เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมและแรงจูงใจให้แก่ประชาชนในชุมชนที่อยู่ในป่าชายเลนให้ตระหนักถึงความสำคัญ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

5.2 ได้พื้นที่ชุมชนจาก 6 ชุมชน ในพื้นที่ 6 จังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามันที่จัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลนที่สามารถจัดกิจกรรมนันทนาการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้ให้นักท่องเที่ยวที่สนใจ

5.3 ได้ฐานข้อมูลรูปแบบการจัดการนันทนาการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนที่เป็นอัตลักษณ์ของภาคใต้

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

6.1 พื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

6.1.1 พื้นที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเจาะจงเลือกชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวในป่าชายเลนของพื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง และจังหวัดสตูลเป็นพื้นที่วิจัย เลือกมาจังหวัดละ 1 ชุมชน 1 พื้นที่ ด้วยเหตุผลจากการศึกษาบริบทเบื้องต้น คือ

1) เป็นพื้นที่ชุมชนที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ยังอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะพื้นที่ป่าชายเลน และความเป็นวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนแต่ละพื้นที่ รวมทั้งพื้นที่ที่มี สะพานเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (Walk way) จัดสร้างในพื้นที่บริเวณป่าชายเลน

2) เป็นชุมชนที่มีผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในป่าชายเลนให้เกิดขึ้นในชุมชน

3) ชุมชนมีความต้องการที่จะให้มีนันทนาการของการท่องเที่ยวในป่าชายเลนเกิดขึ้นในชุมชนอย่างมีระบบ และแบบแผน แนวทางที่ชัดเจน อันจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลนอย่างยั่งยืนของพื้นที่ต่อไป

6.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview) ออกเป็น 4 กลุ่ม ของแต่ละพื้นที่ ดังนี้

1) ตัวแทนของชุมชนที่เกี่ยวข้องข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลนในพื้นที่แต่ละชุมชน โดยคัดเลือกจากการสุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง ที่เคยทำกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น สมาชิกกลุ่มเรือนำเที่ยว สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เจ้าของบ้านที่จัดทำโฮมสเตย์ เป็นต้น โดยเลือกมาชุมชนละ 5 คน รวมจำนวนทั้ง 6 พื้นที่ 6 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 30 คน

2) ผู้รู้ของชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ประธานกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน/ชมรมผู้อาวุโสของชุมชน เป็นต้น โดยเลือกมาชุมชนละ 5 คนรวมจำนวนทั้ง 6 พื้นที่ 6 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 30 คน เป็นผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน ประวัติความเป็นมาตลอดจนแนวคิดและลักษณะของแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลนของชุมชน

3) เจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่แต่ละชุมชน ได้แก่ นายกองค้การปกครองส่วนท้องถิ่น รองนายกฯ สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ หรือ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน พื้นที่ละจำนวน

5 คน รวมจำนวนทั้ง 6 พื้นที่ 6 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 30 คน ซึ่งเป็นบุคลากรของรัฐที่มีส่วนสำคัญในด้านการพัฒนาร่วมกับชุมชน

4) ฝ่ายบริหารของรัฐที่รับผิดชอบและดูแลพื้นที่ชุมชนด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัดในแต่ละพื้นที่ จำนวน 1 คน รวมจำนวนทั้ง 6 พื้นที่ 6 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 6 คน ซึ่งเป็นบุคลากรของรัฐที่ดูแลด้านนโยบายที่นำลงสู่ภาคปฏิบัติในพื้นที่ชุมชน

6.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือสำหรับใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ มีดังนี้

6.2.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งแนวคำถามจะเป็นประเด็นสภาพปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับบริบทพื้นที่ อัตลักษณ์ของพื้นที่ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนความคิดเห็นวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวป่าชายเลนของชุมชน ตลอดจนความต้องการความพร้อมของชุมชนและศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวป่าชายเลนของชุมชน

6.2.2 การจัดสนทนากลุ่ม ในประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลแนวทางการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยจะเป็นการระดมความคิดเห็น เกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ อุปสรรค แนวทางการแก้ไขและการส่งเสริมกิจกรรมและนันทนาการของการท่องเที่ยวป่าชายเลนในชุมชน

6.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

6.3.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยว

6.3.2 การสำรวจชุมชน (Community Survey) สังเกตสภาพแวดล้อมของชุมชน สภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ภูมิทัศน์ของชุมชน สภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยรวม และจัดบันทึกรวบรวม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับบริบทชุมชน ทั้งวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจน

6.3.3 การจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group) บันทึกข้อมูลด้วยการจัดบันทึกและบันทึกเสียง ในประเด็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ตลอดจนปัญหาอุปสรรค ความต้องการ และแนวทางแก้ไขปัญหามีขึ้น

6.3.5 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ไม่มีโครงสร้าง จากผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตัวแทนชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นความรู้เกี่ยวกับบริบทชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ทัศนคติ รวมทั้งอัตลักษณ์ของพื้นที่และความพึงพอใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวในป่าชายเลนของชุมชน รวมถึงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลนในพื้นที่

6.4 การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสังเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสำรวจ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดทำสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับสภาพวิถีชีวิตของชุมชน สภาพแวดล้อมบริบทของชุมชน และกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ป่าชายเลนที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ นำไปสู่การค้นหากิจกรรมนันทนาการที่มีความเป็นอัตลักษณ์ภาคใต้ในพื้นที่ป่าชายเลนของแต่ละจังหวัด

7. ผลการศึกษา

7.1 ผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

จากการศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวและนันทนาการในป่าชายเลน ของภาคใต้ฝั่งอันดามัน 6 จังหวัด พบว่าป่าชายเลนส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงและเกษตรกรรมเป็นหลัก นับถือศาสนาอิสลาม สำหรับการจัดกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ป่าชายเลนของทั้ง 6 จังหวัด มีลักษณะคล้ายคลึงกัน นั่นคือประกอบด้วยกิจกรรมการศึกษาวถีชีวิตเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่คือทำการประมงพื้นบ้าน ได้แก่ การหาหอย หาปู ตกกุ้ง ตกหมึก เป็นต้น การปลูกข้าว และการทำฟาร์มแพะ เป็นต้น กิจกรรมการชมระบบนิเวศป่าชายเลน ได้แก่ การล่องเรือต่างๆ เช่น เรือหัวโทง ซึ่งเป็นเรือลักษณะเฉพาะของทะเลฝั่งอันดามัน หรือการพายเรือแคนู เพื่อชมหิ่งห้อย ปลา และป่าชายเลน นอกจากนี้ยังมีการเดินศึกษาธรรมชาติระบบนิเวศป่าชายเลน ชมสัตว์และพืชพรรณต่างๆ รวมทั้งสมุนไพรในป่าชายเลนตามทางเดินศึกษาธรรมชาติ (Walk way) กิจกรรมการส่งเสริมระบบนิเวศป่าชายเลน ได้แก่ การปลูกป่าชายเลน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำและเพาะพันธุ์กล้าไม้ โดยเฉพาะพันธุ์ไม้หายาก เช่น การคืนกล้วยไม้รองเท้านารีสู่ป่าเหลืองในพื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดกระบี่ การกำหนดเขตคุ้มครอง รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน เป็นต้น กิจกรรมการทำอาหาร/ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ การทำอาหารพื้นบ้านต่างๆ เช่น ยำกุ้ง หอยตลับต้มตระไคร้ แกงกะทิแมงดาไข่ หอยโข่งลวกจิ้ม ขนมลูกโหรย และการทำไข่เค็มจากโคลนน้ำพุร้อน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่มีความโดดเด่นในพื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดพังงา คือ กิจกรรมผจญภัยหรือส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การปีนเขา การชมถ้ำลอดตากูน หินงอก หินย้อย และการทำสปาโคลนร้อน เป็นต้น

7.2 การวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมาย และปัญหาการดำเนินงาน

7.2.1 การวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมาย

จากการวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ป่าชายเลนของทั้ง 6 จังหวัด มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยกลุ่มเป้าหมายมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา กลุ่มศึกษาดูงาน และนักท่องเที่ยวทั่วไปที่เดินทางมาเอง หรือที่เดินทางมากับบริษัททัวร์ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มีทั้งนักท่องเที่ยวที่มาจากยุโรป เช่น สแกนดิเนเวีย นักท่องเที่ยวจากทางเอเชียและอาเซียน ได้แก่ จีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ และนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม สำหรับช่องทางการตลาดเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่ง

ท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายมีหลายช่องทาง ได้แก่ ออกบูชานิทรรศการ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ คู่มือ แผนที่และนิตยสาร เป็นต้น สื่อวิทยุ/โทรทัศน์ และการประชาสัมพันธ์ผ่านโรงแรมหรือบริษัททัวร์ นอกจากนี้มีการจัดรายการส่งเสริมการขายร่วมกันระหว่างบริษัททัวร์กับชุมชน เป็นต้น

7.2.2 ปัญหาในการดำเนินงาน

จากการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในป่าชายเลนโดยชุมชน ในพื้นที่จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรังและสตูล พบว่ามีทั้งปัญหาด้านการจัดกิจกรรมนันทนาการ ในเรื่องของช่วงเวลา ระยะเวลา และระบบการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว ด้านแหล่งท่องเที่ยว คือ ข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (ข้อกฎหมาย, หน่วยงานรับผิดชอบ และงบประมาณ) และขาดความสะอาดในพื้นที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ สถานที่พักและร้านอาหารฮาลาลไม่เพียงพอ ด้านบุคลากร คือ ขาดทักษะทางภาษา (ภาษาอังกฤษ, มาเลเซีย, ญี่ปุ่น และจีน เป็นต้น) ขาดความรู้และทักษะทางด้านการบริการ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีคฤหาสน์ขาดข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ด้านการตลาด คือ การขัดผลประโยชน์ระหว่างบริษัททัวร์กับชุมชน และขาดการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และด้านนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวขาดจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวขาดความเข้าใจในวิถีมุสลิม (การแต่งกาย/อาหาร/ศาสนกิจ/ภาษา) นักท่องเที่ยวขาดข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน และนักท่องเที่ยวไม่ค่อยใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม

7.2.3 แนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสู่อาเซียน

จากผลการระดมความคิดเห็นต่อแนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสู่อาเซียน ของจังหวัดระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต สตูล และตรัง พบว่าแนวทางที่เห็นว่าควรมีการดำเนินการ ได้แก่ การจัดตั้งสมาคมหรือชมรมหรือกลุ่มเพื่อการดำเนินการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในป่าชายเลนในพื้นที่อันดามันสู่อาเซียน มีแผนการดำเนินงาน การประชุมและการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง รวมถึงควรมีการสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาองค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็ง การประสานงานผ่านบริษัททัวร์ การบริหารจัดการที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวอาเซียน เช่น ที่พักหรือร้านอาหารฮาลาล และการจัดทำเส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดต่างๆ ของฝั่งอันดามัน รวมถึงการเชื่อมโยงไปยังประเทศต่างๆ ในอาเซียน เช่น มาเลเซีย และอินโดนีเซีย เป็นต้น

7.3 อัตลักษณ์ของพื้นที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในป่าชายเลน

7.3.1 จังหวัดพังงา มีความโดดเด่นในเรื่องของวิถีชีวิตของชาวประมงโดยเฉพาะการเลี้ยงหอย และการทำสปาโคลนร้อน เช่น บ้านโคกไคร ตำบลมะรุ่ย เป็นแหล่งเลี้ยงหอยนางรมที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ และมีการเลี้ยงหอยตลับ ซึ่งเป็นอาชีพเก่าแก่ของคนในพื้นที่ นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้วิถีชีวิตดังกล่าว โดยการเก็บหอยมาประกอบอาหารตามแบบฉบับของท้องถิ่นด้วยตนเอง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการทำสปาโคลนร้อนที่บริเวณหาดทรายร้อนในคลองมะรุ่ย ซึ่งเกิดจากรอยแยกของเปลือกโลกและจะพบได้เฉพาะตอนน้ำทะเลระดับลงเท่านั้น การทำสปาโคลนร้อนดังกล่าวสามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

7.3.2 จังหวัดกระบี่ มีความโดดเด่นในเรื่องวิถีชีวิตแบบพหุวัฒนธรรมและการร่วมอนุรักษ์พันธุ์พืชหายากในพื้นที่ เช่น บ้านทุ่งหยีเพ็ง ที่มีพื้นที่ล้อมรอบด้วยป่าชายเลนกว่า 2,000 ไร่ ซึ่งอยู่บนเกาะลันตา ที่ประกอบด้วยคนถึง 4 เชื้อชาติ ทั้งชาวไทยพุทธ ชาวไทยจีน ชาวไทยมุสลิม และชาวเลหรือชาวอูรักลาไวย์ ที่สามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรมนันทนาการที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เชื่อมโยงไปยังชุมชนต่างๆ บนเกาะลันตา เช่น ประเพณีลอยเรือ “ปลาจึก” ของชาวเล หรือศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวจินยุคศรีรายา เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีพหุวัฒนธรรม ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ คือการคืนกล้วยไม้พันธุ์หายากสู่ป่าชายเลนได้แก่ กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเฉพาะถิ่นทางภาคใต้ของประเทศไทยเท่านั้น โดยมักจะพบตามป่าดิบเขาและป่าดิบชื้นในพื้นที่จังหวัดชุมพรและจังหวัดกระบี่เป็นหลัก

7.3.3 ระนอง มีความโดดเด่นในเรื่องของพื้นที่ป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงมาก ได้รับการประกาศจากยูเนสโกให้เป็นเขตสงวนชีวมณฑลระนอง มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีทั้งพืชและสัตว์หลากหลายชนิด รวมทั้งพืชสมุนไพรต่างๆ ในพื้นที่ มีต้นโกงกางที่มีขนาดใหญ่จำนวนมาก โดยเฉพาะต้นโกงกางยักษ์ที่มีอายุกว่า 200 ปี มีเส้นรอบวงประมาณ 2 เมตร สูง 25 เมตร ถือเป็นต้นโกงกางที่มีอายุเก่าแก่และขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศ นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ชุ่มน้ำที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นแรมซาร์ไซต์ที่สำคัญระหว่างประเทศ และยังมีพืชหรือสัตว์บางชนิดที่ไม่สามารถหาได้จากแหล่งอื่นๆ เช่น “พลับพลึงธาร” ซึ่งเป็นพืชน้ำเฉพาะถิ่น เหมาะแก่การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศวิทยาที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าว

นอกจากเรื่องของความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติแล้วยังมีความโดดเด่นด้านกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น เช่น บ้านทะเลนอก มีกิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะและนักท่องเที่ยวสามารถร่วมเรียนรู้ เช่น การเย็บจาก ซึ่งเป็นการนำใบมะพร้าวมาเย็บต่อกันเป็นตับ เพื่อนำมาใช้มุงหลังคาของบ้านต่างๆ ในพื้นที่ หรือการปอกเปลือกเม็ดมะม่วงหิมพานต์ซึ่งเป็นเมล็ดของผลไม้เฉพาะถิ่นของภาคใต้ โดยการใช้มือในการปอก ซึ่งเป็นวิธีแบบดั้งเดิมของชาวบ้านในพื้นที่ และกิจกรรมทำผ้าบาติก ซึ่งเป็นการวาดลวดลายบนผ้า ที่นักท่องเที่ยวสามารถออกแบบลวดลายลงบนผ้าเช็ดหน้าหรือผ้าใส่รงได้เองตามความต้องการ และสามารถนำไปเป็นของที่ระลึกต่อไปได้ในอนาคต

7.3.4 จังหวัดภูเก็ต มีความโดดเด่นในเรื่องของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงจากพื้นที่ป่าชายเลนไปยังภูเขาและทะเล เช่น บ้านบางโรง ต.ป่าคลอก อ.ถลาง ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่มากที่สุดของจังหวัดภูเก็ต ที่ตั้งอยู่ระหว่างภูเขาและทะเล ชาวบ้านในพื้นที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรและประมงตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนอกจากกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนแล้ว ยังมีกิจกรรมที่สามารถเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ป่าและทะเลในบริเวณใกล้เคียง เช่น การชมสวนและฟาร์มแพะ ที่นักท่องเที่ยวสามารถร่วมชิมผลไม้และการรีดนมแพะ และการเยี่ยมชมโครงการคืนชะนีสู่ป่า ในบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาพระแทว ที่นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาและเรียนรู้พฤติกรรมของชะนี เป็นต้น

7.3.5 จังหวัดสตูล มีความโดดเด่นในเรื่องของฐานเรียนรู้และการเชื่อมโยงสู่ประเทศมาเลเซีย เช่น บ้านหัวทาง ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล มีฐานเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมถึง 7 ฐาน นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ติดกับท่าเรือที่สามารถเชื่อมโยงไปยังเกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย ที่มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างไทยและมาเลเซีย ที่สามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรมนันทนาการในป่าชายเลนที่มีความเป็นอัตลักษณ์ได้เป็นอย่างดี

7.3.6 จังหวัดตรัง มีความโดดเด่นในเรื่องของทัศนียภาพที่สวยงามและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจ เช่น บ่อหินฟาร์มสเตย์ ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา นอกจากนี้มีกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลน ได้แก่ การอนุบาลและการปลูกหญ้าทะเล แล้วยังมีการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่กำลังจะสูญหายไป ได้แก่ การแสดงลิเกป่า ซึ่งใช้เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงมี รำมะนา โหม่ง ปี่ ฉิ่ง กรับ เครื่องแต่งกายเหมือนชาวมลายู ประกอบกับการศรัทธาของพื้นที่และทิวทัศน์ที่สวยงาม ได้แก่ บ่อน้ำพุร้อน ซึ่งเป็นบ่อน้ำร้อนที่อยู่กลางป่าชายเลนที่มีลักษณะเป็นน้ำเค็ม บริเวณรอบๆ เป็นโคลนสีดำเนื้อเนียน สามารถนำมาพอกหน้าพอกตัว มีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย และการชมพระอาทิตย์ตกดินบริเวณหาดเก็บตะวัน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในระดับชุมชน ท้องถิ่นและประเทศ สามารถสรุปได้ดังนี้

8.1.1 ระดับชุมชน

1) ส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวป่าชายเลนโดยจัดทำโปรแกรม ที่มีอัตลักษณ์ของป่าชายเลนของแต่ละจังหวัดในอันดามัน โดยจัดให้มีกิจกรรมนันทนาการในป่าชายเลนที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั่วไปที่มีอยู่

2) กระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนภายใต้อัตลักษณ์แต่ละพื้นที่

2.1) *จังหวัดพังงา* ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวประมง โดยเฉพาะการเลี้ยงหอย และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยเฉพาะการทำสปาโคลนร้อน

2.2) *จังหวัดกระบี่* ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรมนันทนาการที่เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น และการร่วมอนุรักษ์พันธุ์พืชหายากในพื้นที่ ได้แก่ กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่

2.3) *ระนอง* ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงมาก และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น เช่น การเย็บจาก การปอกเปลือกเม็ดมะม่วงหิมพานต์ และกิจกรรมทำผ้าบาติก

2.4) *จังหวัดภูเก็ต* ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงจากพื้นที่ป่าชายเลนไปยังภูเขาและทะเล เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ การชมและชิมผลไม้ในสวนและการชมฟาร์มแพะ ที่นักท่องเที่ยวสามารถร่วมชิมผลไม้และการรีดนมแพะ

2.5) *จังหวัดสตูล* ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และการเชื่อมโยงสู่ประเทศมาเลเซีย ที่มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างไทยและมาเลเซีย

2.6) *จังหวัดตรัง* ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมทัศนียภาพที่สวยงาม เช่น บ่อน้ำพุร้อนในป่าชายเลน และการชมพระอาทิตย์ตกดินที่มีความสวยงามในบริเวณหาดเก็บตะวันและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายไป ได้แก่ การแสดงลิเกป่า

8.1.2 ระดับท้องถิ่น

1) หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ต้องส่งเสริมการท่องเที่ยวในป่าชายเลนโดยชุมชนร่วมกับภาครัฐในพื้นที่ เช่น สถานีพัฒนาป่าชายเลน ฯลฯ โดยมีเป้าหมายคือการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนโดยใช้ท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและรักษาป่าชายเลนในพื้นที่

2) จัดตั้งเครือข่ายท่องเที่ยวป่าชายเลนโดยชุมชนในแต่ละจังหวัดและประสานความร่วมมือระหว่าง 6 จังหวัดอันดามันเป็นเครือข่ายท่องเที่ยวป่าชายเลนอันดามันที่มีโปรแกรมนำเที่ยวป่าชายเลนชุดเดียวกัน และขายภายใต้ brand เดียวกันในอนาคต

8.1.3 ระดับประเทศ

ผลักดันวาระ ป่าชายเลน ให้เป็นวาระแห่งชาติเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมในพื้นที่คลัสเตอร์ท่องเที่ยวอันดามันโดยใช้รูปแบบการท่องเที่ยวป่าชายเลนตามศักยภาพในพื้นที่โดยชุมชน เพื่อให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมและมุ่งสู่การแข่งขันในประชาคมอาเซียนต่อไป

8.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการสำรวจศักยภาพของป่าชายเลนด้านระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่ไปกับการศึกษาบริบทของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวทั้งนี้เพื่อสามารถนำเสนอโปรแกรมนำเที่ยวที่มีกิจกรรมนันทนาการในป่าชายเลนที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ที่แท้จริงในป่าชายเลนในแต่ละพื้นที่ได้

9. บรรณานุกรม

กรมการท่องเที่ยว.2556.มาตรฐานการท่องเที่ยวไทย. กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.<http://61.19.236.137/tourism/th/home/index.php> (สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2556).

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. 2554.สถานภาพทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ.2550 - 2554.กรุงเทพฯ.

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. 2552. *แผนแม่บทการจัดการป่าชายเลนประเทศไทย*.กรุงเทพฯ.

- ณัฐารัตน์ ปภาวสิทธิ์.2549.สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่ม 5 กรุงเทพฯ: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์.
- พจนาน สนวนศรี. 2546. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- ราไพพรรณ แก้วสุริยะ.2544.การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นหน้าที่ของชุมชน:อนุสาร อ.ส.ท.ปี ที่ 42 ฉบับที่ 5 ธันวาคม.
- วีระศักดิ์ กราปัญจะ.2554. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน -บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, แขนงวิชาการจัดการการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.2549. *คู่มือการจัดการ การท่องเที่ยวชุมชนและบ้านพัก แบบโฮมสเตย์* พิมพ์ครั้งที่ 2 เชียงใหม่ : บริษัท นพบุรีการพิมพ์ จำกัด
- สนิท อักษรแก้ว . 2541. *ป่าชายเลน...นิเวศวิทยาและการจัดการ*. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2547. *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพมหานคร.
- สินธุ์ สโรบล. 2546. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ ,กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- เสฐียรโกเศศ. 2515. *คำวรรณคดี*. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- Bagul, A.H.B.P. 2009. SUCCESS OF ECOTOURISM SITES AND LOCAL COMMUNITY PARTICIPATION IN SABAH. PhD.thesis, of Philosophy in Tourism Management Victoria University of Wellington.
- Tsaur,S.H.,Lin,Y.C.and Lin, J.H. 2006. Evaluating ecotourism sustainability from the integrated perspective of resource, community and tourism. *Tourism Mangement*. 27: 640-653
- Garrod, B.2001. Local Participation in the Planning and Management of Ecotourism: A Revised Model Approach.Faculty of Economics and Social Science, University of the West of England,Frenchay Campus.